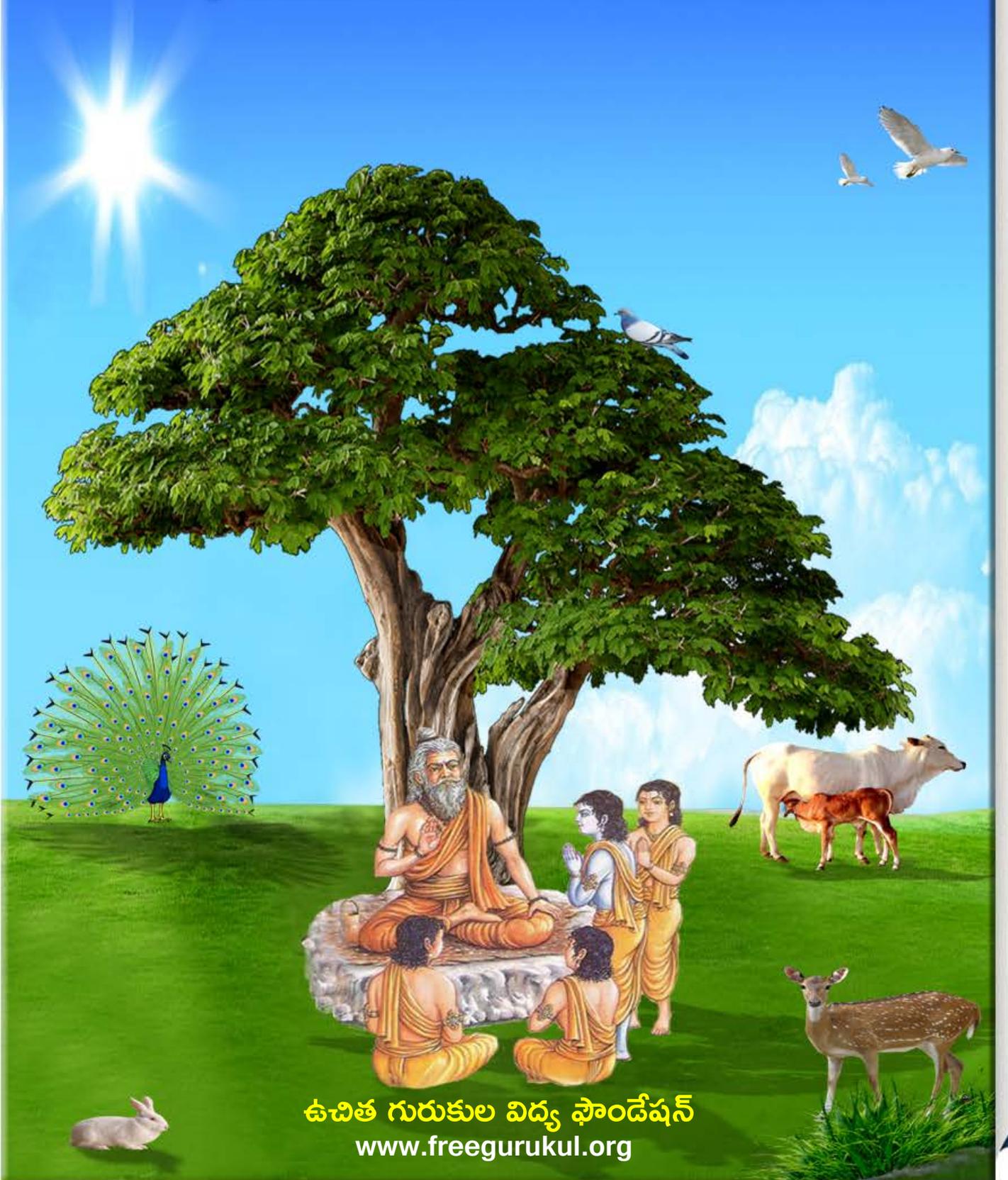

దేవిదేవతలు

కావ్య గణపతి అష్టోత్తరం

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాబాజ

గురు గౌతమీ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు విరభద్రాచార్యులు

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు వైలింగ్ స్వామి

గురు లాహీరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస అమ్మ శారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయిబాబా

గురు అరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ స్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో భాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org Mobile App: Free Gurukul email: support@freegurukul.org
Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“ మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికీ అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India
Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books
Manuscripts
Folio Leaves (Manuscripts)

Title:
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language:
Scanning Centre: Any Centre

Presentations and Report
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at ICAA Data Center PUNE

D I L I

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పౌరమార్గిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవనంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. ఆనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

కావ్యగీతాపతి

అష్టాక్షరం

సంకలనం - తాత్పర్యం.

కపిలవాయి లింగ్‌మూర్తి

అవతారిక

నేనీ కృతిని క్రీ.శ.1990లో కూర్చినాను. ఆయేడునన్ను వినాయక చతుర్థికి పాలెంలోని వృవసాయకళాశాల వారు మాట్లాడవలసిందని కోరినారు. అప్పుడునేను వినాయకుని గురించి ప్రాచీన కవులేయేవిధంగానుతించినారో ఉటంకిస్తు వివరిస్తు పోగా అది విన్న అప్పటి అగ్రికల్చర్ డైరెక్టర్ శ్రీడి. నారాయణగారు ఉపన్యాసం బాగుందని అభినందించినాడు.

అప్పటి ఆయనభినందనయే యిల్లు చేరిన తర్వాత నన్నీసంకలనానికి పురికొల్పింది. దీన్ని ఒక అష్టోత్తరశతంగా సంధానించవలెననుకొని తీరిక కలిగినపుడల్లా నాగ్రంథాలయం నుండి పద్యాలుసేకరిస్తు దానికి వివరం వ్రాస్తు పోయినాను ఇట్లాయది ఒక ఆరునెలల్లో ముగిసింది. నేనీ సంకలనంలో అన్ని వృత్తాలే ఉండవలె గాని జాత్యు పజాతులు చేర్చరాదనుకున్నాను. ఇందుకు నాకు సొంతభాండాగారంనుండి 95 పద్యాలులభించినవి. తక్కినవానికి కర్నూలుని వాసి వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులనడిగినాను.

తే॥ అతడు రెడిరెఫరెన్సుగునన్నిటికిని-వైద్యమనియింటిపేర్తాళ పత్రములకు
వైద్యముంజేయు కలముతో వడుపులెరిగి-వృత్తివేరగుగా కప్రవృత్తియదిగ

అతడు ఓపదేనుపద్యాలు నాకులభించనివి పంపినాడు. ఆతరువాత మళ్లినాకు గూడా సరిపోను ఇతరత్ర లభించినవి. వాటికి గూడ దీనిలో అవసరమైన చోట స్థానం కల్పించినాను.

ఆవిధంగా యిది తుదిరూపం పొందిన పిమ్మట యిక ప్రధానమైన ఆలోచనప్రారంభమయింది. ఈ నాటి అస్మదాదుల వ్యవహారం తెలుగు కావ్యనాయకవలె ఉంటుంది. ఆమె ఉబుసుపోకకై వపవిహారానికి పోయి అక్కడెవరో మగ పురుగు కంటబడగా అతని చూపుల్లో చిక్కి విలవిలలాడిపోతు అయ్యో! నేనాతోటకెందుకువెళ్లితిని. వెళ్లితిని పోక అక్కడికే ఆ రాకుమారుడెందుకు రావలె. వచ్చెను పోనాకంటనేయెందుకు పడవలె. నేను చూచితిని పోనామనసెందుకతనిపై తగులవలె అని ఆతర్వాత తీరికగా పశ్చాత్తాపానికిలోనవుతుంది. అట్లాగేనావంటివారు బుసుపోకకేదో ఒకటి వ్రాస్తూ ఆపిమ్మట వానిముద్రణకై తాపత్రయంచెంది దాతల చుట్టు ప్రదక్షణలు చేస్తుంటారు. ఇదొక విషవలయం. ఈ వలయం నుండి బయటపడేకవి కుమారుడు ధన్యాత్ముడు.

చెళ్లపిళ్ల వెంకట శాస్త్రినిగారొకపుడేదో జబ్బుపడిహాస్పిటల్లో మంచంపైఉన్నాడట అప్పుడు డాక్టరుగారు మీరేది ఆలోచించకుండా రెస్టు తీసుకోండి అనిచెప్పి వెళ్లి కొంత సేపటికి మళ్లీరాగా ఆయనపడుకొనే ఏదో వ్రాసికుంటున్నాడట. అప్పుడుడాక్టరు గారునేను మిమ్ముల్ని రెస్టు తీసికొమ్మన్నానుగాని వ్రాసికొమ్మన్నానా అని మందలించగా అయ్యా! శరీరంలో చేరిన ఫారిన్ మేటరు తొలగిపోవాలని మీరే అంటారుగదా! మరి బుర్రలో దూరిన ఈ ఫారిన్మేటరు తొలగిపోకుంటే ఎట్లా! అన్నాడట, అదివిని డాక్టరుగారాయన సమయస్ఫూర్తికి నవ్వుకున్నాడట్ల కాని కవులందరు చెళ్లపిళ్లలు గాక పోయినా అతని సహజాతం ఆయన సెలవిచ్చిన దానిలో గర్భితమై ఉంది. కవి యైన వాడూరకోలేడు. ఏదో ఒకటి గిలుకుతూనే ఉంటాడు.

కావ్య గణపతి అక్షరాలం

నేనిదిముగిసినదివడ ఒకరిద్దరు వాతలనుకున్నవారిని కడిలింది చూచినాను. ఇప్పుటికిది చాలసిందిందింది. వ్యక్త వాతలయిన గాని ఆతనిలో వచ్చులుపెంపటం ఒకకళ. అది నాకలవడలేదు. వాగ్దేవి వాళ్ళాయనతో చెప్పి మరెవ్వరికీ యిటువంటి స్త్రీకలుగకుండా చేయుగాక!

నేనన్నీటివలెనే దీన్నిగూడ సజ్జితంగా ఒక పదాలనుపదపదేసిచాను. కాని పాత్రలోపందిన అన్నానిక చెట్టుకు పందిన పండుకు ఈడు పచ్చిన కన్నుకు ఏవదో ఒక భోక్తలభించకపోడని పెద్దలమాట. ఒకొక్కపుడు కవుల రచనలుగూడ ఈ పరుసలోనే చేరుతుంటవి.

ఊహపోట మరించినపుడేదో వ్రాయుటమేకాని వానిని ముద్రించుకునే వ్రాత నాకు వ్రాసలేదు. అందుచేత నా పరిష్కృతాలకుగాని స్వయం రచనలకుగాని వెలుగు చూడటానికభిమానులే ఎక్కువగా ప్రయత్నిస్తుంటారు. అటువంటి సుకృతం నాజాతకలలోనే ఎక్కడనో ఉండి ఆనిపిస్తుంది.

“అంకితం”

నా రచనలకొరకు ప్రయత్నించేవారిలో రాకొండనివాని మల్లేజిల్లి శేఖర్ ప్రథముడు - అతనిని గురించి నా చక్రవర్తిమహాత్మ్యంలో

తే॥ వ్రాయుటేగాని తక్కిన భారమెల్ల - శేఖరుడెప్పునె తత్రప్తి జేయగాని
గురువులకు నెల్ల నిటువంటి గూర్చువారి - గూర్చుగాకవి గోవింద
గోరుకొందు.

ఇంతవరకే చెప్పినాను. ఇక రెండవవాడు ఎమ్.డి. భాంగర్. ఇతడెప్పుడు యింకా మిగిలిపోయిన రచనల గురించి అంచనా వేస్తుంటాడు. మూడవవాడు వై. దేవదాసం అచ్చయి మిగిలిపోయిన వానిని గురించి ఆలోచిస్తుంటాడు. వీరంతా ఒకనాడు నా శిష్యులు. నేడుపాఠ్యాయులు.

నాజన్మ గ్రామం జనుకుంట. అచ్చంపేట తాలూకాలోని గ్రామం. ఇప్పుడు బలుమూరు మండలంలో ఉంది. అచ్చంపేట తాలూకాలో డాక్టర్ బాలనారాయణ గారిని ఎరుగనివారు ఎప్పుడో ఒక సందర్భంలో అతనితో వైద్యం చేయించుకొనివారరుదు. వైద్య కళతోపాటు అతనితో సాహితీ ప్రయత్నయం ఉండటం ఒక పూర్వ పుణ్యఫలం. అతడింతవరకే నాలో తమ గ్రామమైన ఉప్పునుతల కథ వ్రాయించినాడు. నేను భాగవత కథాతత్వం వ్రాసిన దినాలలో నన్ను పిలిపించుకుని దానికి ఆర్థిక సహాయం చేసినాడు. దానిలో వీరి వంశం సమగ్రంగా చెప్పినాను. పాలమూరు జిల్లా దేవాలయాలకుగూడ అతని సహాయం అందింది. కాబట్టి ఈతప పలుకరించదలచుకోలేదు. ఒక పర్యాయం ప్రస్తావనలో మాత్రం ఇపుడేం చేస్తున్నారన్న దానికి బదులుగా ఇది కూర్చుతున్నానని చెప్పినాను. అదివిని అప్పటికి చేయి యిబ్బందిగా గ్రామస్థులతో ప్రయత్నించి చూదాం ఒక మంచి కృషి గదా! అన్నాడు.

వస్తు ప్రాశస్త్యాన్ని గ్రహించిన వాడు దాన్ని ఏలాగైనా సొంతం చేసికోలేక ఉండలేడు కాబట్టి ఆ గణపతి యితనికి మళ్ళీ ఏం బుద్ధి పుట్టించినాడో! ఈ అవకాశం ఇతరులకెందుకు పోనిస్వాని ఎక్కడనో అంతర్జాలో చెప్పి ఉంటాడు. అందుచేత మళ్ళీ తానే శేఖర్తో ఆ పుస్తకానికి ఎవరూ అవసరం లేదు నేనే వేయిస్తానని సార్గారికి చెప్పి అని కబురు పంపినాడు. అందువల్ల అతనినిపుడు

శా|| శ్రీల్నిండారనాసంగి సంతసములం జేకూర్చుచున్ సర్వదా
మేల్పం దించుచు స్వీయవృత్తి చదురుంచెంపొందనే వేళవే
డ్యలైక్కొ అనగా స్రన్నముఖుడౌ గంధేభవక్తుండు మా
బాల్యారాయణ వైద్య రత్నమును సంభావించు నెల్లప్పుడు

మ|| తనసంపాదన దైవకార్యములకై దానలు ధర్మాలకై
తనయాలోచన నిత్యసత్యములకై నిర్మాణకార్యాలకై
తన లక్ష్మ్యంబు సమస్తమానవ సమానత్వంచుకై శాంతికై
గననీ చంద్ర కళావిభుండు గుణసంకాశుండు నై గన్నడున్

శా|| పౌలస్త్యాన్వయమందు సూర్యకులమన్ ప్రఖ్యాత గోత్రంబునన్
నాళీకాక్షుని పేరునన్ వెలసి యుండ ద్వైభవశ్రీలయం
దోలిన్ద్వాధశమైన యంశముననుద్యోగంబు చేపట్టియే
వేళన్నచ్చమపేట యందు బొలుచుంబ్రీతిన్ జనామోదియై

అనియెంచి "అష్టవర్షాభవేత్కన్యా పుత్రవత్పాలియామయా - ఇదానీం తవహస్తేషుదత్తా'

'- అని యీ సంకలనకృతి కన్యనతని చేతులలో పెడుతున్నాను.

ఇట్లు

సాహిత్యారాధకుడు

కపిలవాయిలింగమూర్తి

ఇం.నెం. 17-110

వాణీసదనం,

విద్యానగర్కాలనీ,

నాగర్కర్నూలు - 509 209.

ఈశ్వర మాఘ శుద్ధ దశమి

6-2-1998

కృతజ్ఞతలు

అచ్చుపుస్తకం అందంగా రావటానికి దాని పనితనం తెలిసిన వారెంత అవసరమో అలాగే అదినిర్దుష్టంగా రావటానికి అచ్చుప్రతిని వ్రాసే వ్రాయసకాడు కూడ విజ్ఞుడై ఉండటం అంతే అవసరం. పూర్వకాలంలో ఈ లేఖకులు ఘంటం వారని ఉండేవారట. వారూరు తిరుగుతు గ్రామాలలో మకాంవేసి అవసరమైనవారికి తాళప్రతులు వ్రాసిపెట్టే ప్రతిఫలం తీసుకునేవారట. ఆకాలంలో భాగవతం వ్రాస్తే ఒక పాడిగేదెనిచ్చేవారట. ఈ విషయం మాబామ్మగారి సోదరుడు మేడి పూరునారాయణగారు చేప్పేవారు.

పూర్వం మా యింటిలో తాళపత్ర గ్రంథ సంపద చాలా ఉండేది. మా తాతగారు వారి తండ్రిగారు మా తాతగారికి అగ్రజుల కోటిలోని వారైన మొలుగర రామచంద్రయ్యగారు వీరంతా మా కుటుంబంలోని తాళపత్ర లేఖకులు.

మా ప్రపితామహుడు స్వయంగా భాగవతం ఉత్తర రామాయణం వంటి మహా గ్రంథాలు 15 తన దస్తూరీలో వ్రాసికున్నాడు. అంతేకాక ముకురాల వెంకట్రామయ్యగారి పుత్రుడు (?) కొల్లాపురం కంసలి రంగయ్య సురభి జగ్గయ్య దేశాయి, భట్టు సంజీవుడు, ఎల్లోజు, వచ్చెంపాపయ్య ఆకుదోట ఎల్లయ్యగారి కుమారుడు గురుమూర్తి మామిళ్ల ముత్యాలు అనేవారితోగూడ తనకవసరమైన కావ్యాలు ఆంధ్రనామ సంగ్రహం వంటి నిఘంటువులు వ్రాయించుకున్నాడు. వీరిలో చివరి యిద్దరు మాసొంత ఊరివారే.

నాకుగూడ మా ప్రపితామహుని వలెనే నారచనలు శుద్ధ ప్రతులు చేసి పెట్టినవారు చాలమందే ఉన్నారు. వారిలోనాతోపాటుగా జాతీయోన్నత పాఠశాలలో పనిచేసిన మిత్రుడు శ్రీ పి. వీరయ్య గారొకరు.

ఉ॥ వ్రాసినవెల్ల నచ్చునకు వ్రాసి యొసంగెడు మిత్రముండున
భ్యాసవశాన నూహతెలియంగల లేఖక పాఠకుండునై
భాసిలు వాడు పాలమురివారను వీరయ వ్రాతకాడునే
జూసిన యంతలేడు సతి నూనుడు నాతని గాచుగావుతన్

అని అతనికి శుభాశంసలు పలుకుతూ

2. ఈ కృతిని సకాలంలో చక్కగా చకచకా డి.టి.పి. చేసియిచ్చిన శ్రీ గౌరీ గ్రాఫిక్స్ గారికి,
3. పుస్తకాన్ని ఆలస్యం చేయకుండా అందంగా ముద్రించియిచ్చిన శ్రీ దుర్గాప్రింటర్స్ గారికి,
4. కోరికమేరకు నా ఊహకు రూపకల్పన చేసి ముఖపత్ర రచన గావించిన శ్రీ శీలా వీర్రాజుగారికి,
5. వీరిందరితోపాటు వినయ విధేయతలు గల ఛాత్రుడైన తనకెన్ని పనులున్నా ఈ ముద్రణ వ్యవహారన్నాంతా పర్యవేక్షించి సకాలంలో పుస్తకం బయటికి వచ్చేటట్లు చూసిన ఇమాముద్దీనుకు మరియు
6. నాకు అన్నివేళలా అన్ని రంగాలలో చేదోడు వాదోడుగా ఉండే మా చిరంజీవులకు ఈ కావ్య గణపతి సకల శుభాలు కలిగించవలెనని కోరుతున్నాను.

ఆవిష్కరణ

కుడినుండి

B. బాల్సారాయణ, V. సత్యనారాయణ, M. శేఖర్ రెడ్డి, N. నరసింహశర్మ-హైకోర్టువకీలు, ఆవిష్కర్త
ఎడమ నుండి కపిలవాయి లింగమూర్తి, ఉమాసుతరావు, Y. దేవదానం.

అంకితం

కుడినుండి కృతిభర్త B. బాల్సారాయణ M.B.B.S, కృతికర్త K. లింగమూర్తి, M.O.L.

విషయ సూచిక

1.	వినాయకుని వివిధ రూపాలు	1
	విశ్వగణపతి	
	పురాణగణపతి	
	పూజాగణపతి	
	మహారాష్ట్రలోని గణపతి ఆలయాలు	
	కొన్ని వినాయకీ మూర్తులు	
2.	ఆది గణపతి	24
3.	బాల గణపతి	33
4.	కుమార గణపతి	45
5.	ప్రౌఢ గణపతి	55
6.	అద్భుత గణపతి	61
7.	హాస్య గణపతి	67
8.	హేరంబ గణపతి	68
9.	ఉదాహరణ గణపతి	71
10.	బహురూప గణపతి	79
11.	మ్రొక్కుల గణపతి	83
11.	ఇందలి కవులు కావ్యాలు	93

ఇష్టరైవాభినుతి

సకలసుపర్యరూపుడు ప్రసన్నముఖుండరుణాంబరుండు వే
డుకలజెలంగువాడు పరుడు గురుడై నిజభక్తకోటి దా
యక నిరతంబు దానకరుడై విలసిల్లు మహాజనుండునా
యకమణినీశ్వరీతనయు నంచితభక్తి మదిందలంచెదన్

విగాయకుని వివిధరూపాలు

విశ్వగణపతి

వెంకయ వెంకయ వేములతాతా
కనకాపండ్లు కామునిరూపు
ఏకాశంకులు వెలగాపండ్లు
దూదీపరుపులు దుప్పటిరేకులు
నల్లనిగుడిలో తెల్లని వెంకయకు
నాలుగు చేతుల నమస్కారము - జానపదం

చ॥ తొలుత నవిప్పుమస్తనుచు ధూర్జటినందన నీకు మ్రొక్కెదన్
ఫలితముసేయుమయ్య నిను బ్రస్తుతి జేసెద నేకదంత మా
వలపలిచేతిగంటమున వాక్కుననెప్పుడు బాయకుండు మా
తలపులోన నీవెగతి దైవ వినాయక లోకనాయకా !

ఉ॥ తుండము ఏకదంతమును తోరపు బొజ్జయు వామహస్తమున్
వెండుగ మ్రోయు గజ్జెలును మెల్లని చూపులు మందహాసమున్
కొండొకగుజ్జు రూపమున కోరిన విద్యలకెల్ల నొజ్జయై
యుండెడి పార్వతీ తనయ యోయి గణాధిప నీకు మ్రొక్కెదన్

“పెద్దబాలశిక్ష”

పూడూరు సీతారామశాస్త్రి

వినాయక కుమారస్వాములిద్దరు పార్వతీపరమేశ్వరుల పుత్రులు. వీరిలో ఎవరుకూడ వారి కడుపున పుట్టినవారు కాదు. గణపతి కేవలం పార్వతీ తనయుడు కాగా కుమారస్వామి శివుని యొక్క కుమారుడైనాడు.

గణపతి సృష్టికంతా ఆదిదైవం దేవగణాలకధిపతి. అతని పూజచేయకుండా ఏ శుభకార్యం జరుగదు కాబట్టి జగత్తు కాది దంపతులైన శివపార్వతుల వివాహంలోకూడ అతని పూజచేయబడింది. అందుకొరకు నేనుగూడ యిప్పుడు సముద్రజలంతోనే సముద్రుని కర్ణ్యం యిచ్చినట్లు కావ్యగణపతి అష్టోత్తరమైన ఈ సంకలన కృతికి మొదట యిందలి గణపతినే నేను నుతిస్తున్నాను.

1. అంతరిక్ష గణపతి

భాద్రపదశుద్ధ చవితినాడు సూర్యోదయానికి ముందు ఏనుగు మరియు ఎలుక ఆకారం గల నక్షత్రాలు తూర్పున ఉదయిస్తవి. కనుక యిది గణపతికి అతని వాహనానికి కారణం ఇవే నక్షత్రాలు ఫాల్గుణ శుద్ధ చవితినాడు సూర్యాస్తమయం తర్వాత మళ్ళీ తూర్పుననే కనిపిస్తవి.

ఆషాఢ శుద్ధైకాదశి నుండి కార్తీకశుద్ధైకావళివరకు చాతుర్యాస్యలు కనుక ఈ దినాలలో యతులుగాని బ్రాహ్మణులుగాని ఎక్కడా కదలరు. వారు తమ యింట్ల దగ్గరే ఉండి చదువులన్ని వల్లెవేసికుంటారు. గణాలంటే చదువులు కనుక గణపతి విద్యాధిదేవతయైనాడు. ఈ చవితినాడు సామవేదులు ఉపాకర్మ గూడ చేస్తారు.

జ్యోతిషవేత్తలు మన నక్షత్ర మండలాన్ని ఉత్తర మార్గం దక్షిణమార్గం మధ్యమార్గం అని మూడు మార్గాలుగా ఒక్కొక్క మార్గాన్ని మళ్ళీ మూడు వీధులుగా విభజించినారు. ఆ లెక్క ప్రకారం అశ్విన్యాదిగా మూడేసి నక్షత్రాలొక మార్గంగా ఏర్పడుతవి.

నాగవీధి - గజవీధి - ఐరావత వీధి (ఉ) ఆర్ణవీధి, గోవీధి జారధ్వ వీధి (మ) అజవీధి, మృగవీధి, వైశ్యానరవీధి (ద) అని ఆ వీధులపేర్లు ఈ వీధుల ప్రకారం ఆర్ణా నక్షత్రం గజవీధిలో ఉంటుంది. మొదట ఆ నక్షత్రం వృషభరాశిలో ఉండగా అవకాహడ చక్రంలో దాన్ని వృషభరాశి నుండి తొలగించి మిథునరాశిలో చేర్చినారు. అనగా గజవీధి నుండి తొలగించినారు. కాబట్టి ఈ సంఘటన వినాయకుని కథలో గజాసుర సంహారంగా చెప్పబడింది.

వినాయక చతుర్థి సూర్యుడు సింహరాశిలో ఉన్నప్పుడు పస్తుంది. మన శమంతకమణిలోని ఆమణి సూర్యుడు, సింహరాశి సింహం. సప్తర్షి మండలాన్ని ఎలుగుబంటి అంటారు. కాబట్టి అది జాంబవంతుడు - శ్రీకృష్ణుడు సూర్యుని కనుగొనటం అతనికి శమంతకమణి లభించటం. ఈ నక్షత్ర సన్నివేశాన్ని పురాణకర్తలు శమంతక మణి కథగా మలిచినారు.

2. దేవలోక గణపతి

వినాయకుడి బ్రహ్మాండానికి ప్రధానమైన దేవత అతని అపతారాలనేకమున్నవి. అతడు కల్పానికొక తీరుగా వేర్వేరుగా పిలువబడుతుంటాడు. ఏ కల్పంలోనైనా అతడు పాఠ్యతీ పరమేశ్వరుల పుత్రుడుగానే చెప్పబడుతుంటాడు. అయితే అతడు అవతరించటమేగాని పుట్టడమంటూ ఉండదు. సప్తకోటి మహామంత్రాలు ఒక్క గణపతి ఆగమంలోనే ఇమిడి ఉన్నవి. స్కాంద పురాణంలో శివుడు కుమారస్వామికి విష్ణు - శివ - శక్తి - గణపతి సూర్యులనే అయిదుగురికి భేదం లేదని చెప్పినాడు. అందుచేతనే శంకరాచార్యుడు పంచాయతన పూజ నేర్పరచినాడు. యిప్పుడు హిందువులు పూజించే వివిధ దేవతలు ఏదో ఒకవిధంగా ఈ పంచాయతనంలో యిమిడిపోతూనే ఉంటారు. కాబట్టి ఆస్తికులకి పంచాయతన పూజ చాలా ముఖ్యం. యిక పంచాయతనంలో గూడ గణపతియే అందరికంటే ముఖ్యుడు.

3. ప్రపంచ గణపతి -

గణపతి సార్వకాలిక - సార్వదేశిక - సార్వభౌమికమైన సర్వమత దైవం. అతనిని

1. ఇండో చైనా - చతుర్ముఖుడు
2. ఈరాక - కోటు పంట్లాం ధరించిన శేషపాణి
3. గ్రీక్ - ఓరెనెస్ (అరుణాస్య)
4. జపాన్ - వినయక్ష (వినయయక్ష)
5. టిబెట్ - చోప్రక్ (శూర్పకర్ణ)
6. పార్సీ - అహురమజ్జ (అసురమర్ద)
7. బాలీద్వీపం - త్రినేత్రుడు
8. మంగోలియా - ప్రాహకెన్నె
9. సయాం - త్రిశిరుడు
10. జంబూ ద్వీపం - వినాటక
11. చైనా అంతర్భాగం - భజలిక
12. ఈజిప్టు - ఏక్పన్ (ఏకదంతుడు)
13. కాంబోడియా - చతుర్ముఖుడు
14. చైనా - కనెక్టివ్ (కంకటిక)
15. జావా - రుండమాలి
16. నేపాల్ - పంచముఖుడు
17. బర్మా - మహాపియన్నె (పిళ్లె)
18. బోర్నియో - మహాబలి
19. రోమ్ - గణస్ (గణేశ)
20. సింహళం - ఏనుగు తలగల యక్షుడు
21. జపాన్ అంతర్భాగం - కాంగ్టెన్
22. మంగోలియా అంతర్భాగం - దోత్కార్

అని ఈ విధంగా వివిధ నామాలతో పిలువబడుతూ వేర్వేరు రూపాలతో పూజింపబడుతున్నాడు. ఇవిగాక గణేశుని ప్రతిమలు ఆఫ్ఘనిస్తాన్, అమెరికా - పెరూ - మెక్సికో దేశాలలో గూడా లభించినవి.

4. చారిత్రక గణపతి -

మనదేశంలో క్రీ.శ. రెండవ శతాబ్దంలో హవిష్నువి నాణేలపై గణపతి బొమ్మ ముద్రింపబడింది. గ్రీక్ దేశంలో హెర్మెస్ అనే ప్రభువు గూడ తన నాణేలపై ఇతని బొమ్మను ముద్రింపించినాడు. 4వ శతాబ్దంనాటి సముద్రగుప్తుని శాసనంలో వినాయకుని ప్రస్తావన ఉంది. 5వ శతాబ్దంలోని గుప్తుల ఆలయంలో మొదటి వినాయక ప్రతిమ కనుగొనబడింది. ఇవి మనదేశంలోని చారిత్రకాధారాలు.

శాతవాహనుల కాలంలో మూసినదికి మూపకనది అనిపేరు. దాని తీరంలో మూపకనగరం అనే పెద్ద పట్టణం ఉండేది. దాన్ని మూపక వంశీయులు పాలించేవారు. వారిని హస్తీవంశీయులు చిత్తుగా ఓడించి వారితో పల్లకీలు పట్టించుకొని ఊరేగినారట. ఈ సంఘటననే వినాయకునికి మూషకాన్ని వాహనం చేసిందని కొందరు చారిత్రకుల మతం. ఈ మూషకనది హర్యాణ రాష్ట్రంలోనిదని కొందరి అభిప్రాయం.

5. కర్ణక గణపతి -

పూర్వం రైతులకు తమ పైరు పంటలే దైవం. వారు పండిన ధాన్యాన్ని గాదెలలో పురులలో నింపేవారు. పురులు గట్టిగా ఉండటానికి వానిని గడ్డితో వెంటులు పేసి బిగించేవారు. శ్రావణ భాద్రపదాలు రాగానే తమ గాదెలు నిండవలెనని వానిని పూజించేవారు. ఈనాటి వినాయకుని తొండం పండిన పంటను తలపై మోసుకుని వచ్చేదానికి చిహ్నం. అతని లంబోదరం గాదెకు సంకేతం. కళ్ళాల నూర్పిడులలో తూర్పారపట్టే అందుకుపయోగపడే చేటలు అతని చెవులు. పొలం దున్నే బంటిపంట నాగలి అతని ఏకదంతం శ్రావణ భాద్రపదాలలో పొలాలలో పాముల బెడద ఎక్కువ కాబట్టి అవి వినాయకుని భూషణాలు. వ్యవసాయ ద్బాలులకు త్రాళ్లు కొడవళ్లు అవసరం కాబట్టి పాశం కుంతం పంటలరూపాలైన చెజుకు మామిడిపండు అతని చేతులలోని ఆయుధాలు గాదెలకు గుండైన ఎలుక అతనికి వాహనం. ఈ విధంగా ఇవన్ని కలిపి ఈనాటి వినాయకుని రూపం సృజింపబడిందని సాంఘికవేత్తల భావన. ఇది గ్రామీణ గణపతి కల్పన.

ఇతనిని గురించి రెండు రకాల కథలు - అనగా ఒకటి వినాయకుడు ఏనుగు తలతోనే పుట్టినాడని - అదికాదు నడుమ అతని కేనుగుతల అతికించబడిందని గాధలున్నవి.

ఈనాటి మానవులకు ఒక రూపం స్థిరపడి ఉన్నా అపుడపుడక్కడక్కడ ప్రకృతి విపరీతమైన జననాలు ఇంకా పూర్తిగా అడుగంటలేదు.

మన పురాణాలలో శివుని పరివారంలోని ప్రమధులంతా వివిధమైన జంతు వికారాకారాలు గలవారే. ఈనాటి మానవులకు ఒక స్థిరరూపం నిలిచిపోయినా ఈ మానవజాతి ఒకప్పుడు జంతువర్గంనుండియే రూపొందింది. కాబట్టి యింకా అక్కడక్కడ తలపై కొమ్ములు మొలిచే

శృంగీశ్వరులను పుట్టుకతోనే తోకలుగల వాలి వారసులను మనం అపుడపుడు పత్రికలలో చదువుతూనే ఉంటాం. ఫ్రాన్సులో ఒకప్పుడు మాదిల్డ్ అనే ఒక యువతికి 'మైకెల్' అనే కుమారుడు పూర్తిగా కోడిపుంజు ఆకారంలో కలిగినాడట. అతనికి తలపై వెంట్రుకలకు బదులు కోడి యీకలు పాపిడిలో జుత్తువలె ఎర్రని కండ కోడిపుంజు మూతివంటి వంకర తిరిగిన ముక్కు ఉండగా ఆ బాలుడు యువకుడైనపుడు లయన్స్ డాక్టర్ల బృందం ఆ రూపాన్నొక సవాలుగా తీసికొని పరిశోధనలు చేసిన పిదప డాక్టర్ బర్నాల్డ్ అనే అతడు అతని తలపై గల చర్మాని వొలిచివేసి మామూలు మనిషిని చేసినాడట (1989 నవంబరు 20 ఆదివారం ఈనాడు) చైనా దేశంలో లియావోత్సింగ్ రాష్ట్రంలో ఒక దంపతులకు శరీరమంతా పుట్టుకుచ్చువంటి మెత్తని రోమాలుండే బాలుడు కలిగినాడట. అతనిపేరు యుచెక్ హువాక్. అతని రోమనిర్మూలన కోసం డాక్టర్లు ఒక సంవత్సరం పాటు చికిత్సచేసి విసిగి ఊరుకున్నారట. ఆ బాలుడిపుడున్నాడట. (11-4-1990 ఆంధ్రప్రభ). లండన్లో ఒక పేద కుటుంబంలో 'జోసెఫ్ మెర్రిర్' అనే ఒక బాలుడు తొండం తప్ప పూర్తిగా ఏనుగువంటి ఆకారంగా దళసరి చర్మంతో జనించినాడట. పేదతనం కారణంగా తల్లిదండ్రులు ఆ పిల్లవానికి ఏ చికిత్స చేయలేకపోయినారట. అతడు విచిత్ర వేషధారణతో కాలంగడుపుతూ ఉండగా విక్టోరియా సర్కస్ వారతనిని తమ సర్కస్లో 10 సంవత్సరాలు కంట్రాక్టుకుదుర్చుకొని దేశదేశాలు త్రిప్పినారట.

ఒకప్పుడొక సర్కసులో పూర్తిగా గెరిల్లా వంటి స్త్రీ యుండెనట. ఆమెను సర్కస్లో ప్రదర్శనకు కుదిరించుకొని దానిని విడిచివెళ్లకుండ మేనేజరామెను వివాహమాడి యుండెనట.

వెస్ట్ వర్జీనియాలోని 'జువాలజిస్టు "రాడిలాస్" మరియు అతని పరిశోధక బృందానికి "సెనెరాక్స్" అనేచోట గుహలలో ఒక గబ్బిలం బాలుడు దొరికెనట. అతని శరీరమంతా మానవాకారంగా ఉండి ముఖం మాత్రం అసాధారణంగా పక్షులకు జంతువులకు ఉండే ముఖంవలె ఉండెనట. (15-1-1993 స్వాతి వార పత్రిక). నెదర్లాండులోని అమ్స్టర్ డామ్లోగల డాక్టర్ పీటర్ డిప్రేస్ మనిషితలగల గుర్రాన్ని పుట్టించి దానికి "మాస్సీ" అని పేరు పెట్టెనట. (31-1-1992 స్వాతి సపరివార పత్రిక) ఇవన్నీ విచిత్రమైనవే కాదు సచిత్రమైన వార్తలు కనుక ఇట్టివి చూచినపుడు వినాయకుని జననం మనకేమి వింతగా తోచదు.

పసిపిల్లలకు మాటలారంభమైన కాలంలో "మ" అని వారు పలికే అపుడు తల్లులు మకారాన్ని సవరించి అమ్మ అని తకారాన్ని సవరించి అత్త అని రూపొందింపజేస్తారు. అలాగే వినాయకుని జననం గూడ మొదట గజముఖానికి దగ్గరగా ఉండవచ్చు. తర్వాత తర్వాత కవులు దాన్ని పూర్తిగా తుండం దంతాలు గల గజముఖంగా మలిచినారు.

ఇక రెండవ పక్షంలో ఈనాడు మానవులకు అంగాల మార్పిడి అంటే కంటిపొరలు, మూత్రపిండాలు, గుండెవంటివి మామూలై పోయినవి. కాని ఒకప్పుడివిలేవు. మన పురాణాలలో మాత్రం వీరభద్రుడు భృగుమహర్షి మీసాలు పెరికివేయగా అశ్వినీదేవతలతనికి మేకపోతు వెంట్రుకలతో

ద్దం మీసాలు అమర్చినట్లు గౌతముని శాపంతోయింద్రుడఫలుడు కాగా అతనికే మేకపోతు సృష్ణణాలతికించినట్లు కథలున్నవి.

ఈనాటి గుండెమార్పిడికి ప్రథమ ప్రయత్నంగా శాస్త్రజ్ఞులు మొదటి చికిత్సకునికి ఒక శోతిగుండె నమర్చిరట. ఇప్పుడు పంది గుండెలమర్చుతున్నారు - ఇక రక్తం మార్పిడికి మొదటిసారిగా ఒక గొర్రె రక్తాన్ని ఎక్కించినట్లు అవి ఫలించలేదు. గాని జంతువుల భాగాలు మానవుల కుపయోగించటానికివి ఒక ఉదాహరణలు.

జర్మనీలోని ఈస్ట్ బెర్లిన్ లో గ్రెటిక్ అనే ఒక ఆడ చింపాంజీకి మరణించిన ఒక టీనేజ్ యువకుని మెదడును అమర్చినారట. ఈ ప్రయోగం సోవియట్ యూనియన్ ఈస్ట్ జర్మన్ డాక్టర్లు కలిసి నిర్వహించగా ఆ చింపాంజీ కోలుకుని జర్మనీ భాషను మాటాడుట ప్రారంభించిందట. (24-7-1992 స్వాతి) ఈ మెదడు నమర్చటమే గాక చింపాంజీకి ఏకంగా మానవ శిశువునే పుట్టించినట్లు ఒకప్పటి మయూరి వార్త. కాబట్టి జంతువుల అంగాలుమానవులకెంత వరకతుకగలవనేది ఇంకా యిప్పటికీ విజయం కాకున్నా ఇకముందు కావచ్చు. కాబట్టి ఆనాటి వినాయకునికి ఏనుగతల నతికించటం "హెడ్ గ్రాఫ్టింగ్" అని పాలెం వ్యవసాయ పరిశోధనాలయం డైరెక్టరు శ్రీ డి. నారాయణగారు అంటారు.

ఇక అతని వాహనాన్ని గుఠించి ఆలోచించినపుడు ఈనాడు ఆఫ్రీకా ఖండంలో ముప్పది నలువది కిలోల బరువు అవలీలగా మోయగలిగిన ఎలుకలున్నవట. కాబట్టి ఇప్పుడే అంత బరువు మోయగలిగిన ఎలుకలున్నపుడు పురాణకాలం నాడు వినాయకుని మోయగలిగిన ఎలుకను గురించి ఆశ్చర్యపడ నవసరముండదు.

ఇప్పుడు మన దేశంలో పెంపుడు జంతువుల మోజు తక్కువగాని పాశ్చాత్యదేశాలలో మనం క్రూరజంతువులని తలిచే పులి, సింహం, ఎలుగుబంటి, మొసలి, కొండచిలువల వంటి వానిని గూడ సాకి వానితో స్నేహం చేసి ఆడుకునేవారున్నారు.

ఇప్పుడు మన దేవతలకు వివిధమైన పశుపక్షులు వాహనాలుగా కనిపిస్తుంటవి. దేవతా యుగంనాటి వారు ఈనాటి పాశ్చాత్యుల వలె వానిని మచ్చిక చేసి ఏదోవిధంగా వానిని తమ అవసరాలకుపయోగించుకునే వారని సమాధానపడవలసి ఉంది.

వినాయకాలయాలు కర్నాటకలో షిరాలి, షిర్సి గోకర్ణంలో గూడ ఎక్కువ. మహారాష్ట్రంలో గాణాపత్యం బాగా వ్యాప్తిలో ఉంది. వారిలో మహాగణపతి, హరిద్రా గణపతి, స్వర్ణగణపతి, ఉచ్చిష్ట గణపతి, సంతాన గణపతి, నవనీత గణపతి అని గణపతి ఉపాసకులలో భేదాలున్నవి. పూనాలో అష్టగణపతి ఆలయం ఉంది. బెగుళూరులోని బసవన గుడిలో పదహారడుగుల యెత్తు వినాయకుడున్నాడు. అక్కడి పద్మశాలీతో వినాయకుని తమ యింటిలోని వస్త్రాలను ఎలుకలనుండి రక్షించమని ప్రార్థిస్తుంటారు. మరో విశేషమేమిటంటే సింహాచలంలో స్వామికి చందనం పట్టించి ఏటా

ఒకసారి వలిచి నట్లక్కడ స్వామికి వెన్నును పూసి పైన బంగారు పన్ని అంటించి మూడు దినాలుంచి మూడవనాడా వెన్నును వలిచి దాన్ని మళ్లి తెచ్చిన వారికే యిస్తారట. ఈ స్వామికి నూరు కేజీల వెన్నపడుతుందట. ఇదొక విచిత్రం. భాద్రపద శుద్ధ చవితినాడు గణపతిని మట్టితో చేసి పూజించవలెనని శాస్త్రం. ఈనాడు ఈ మట్టి బొమ్మల దొక పరిశ్రమగా మారింది. బొంబాయిలో ఏటా నలువది లక్షల వినాయక ప్రతిమలు నిమజ్జనం చేస్తారట. అక్కడ “పిన్” అనేచోట ఈ విగ్రహాలు తయారుచేయబడి ఏబది గణేశ మండలాల ద్వారా ఊరూరికి ఆ తర్వాత యింటింటికి అందజేయబడుతూ ఉంటవట.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో యిప్పుడు హైదరాబాదుగూడ వినాయక ప్రతిమలకు ప్రసిద్ధిగా ఉంది. ధూల్పేటలో ఏటా కొన్నివేల ప్రతిమలు సిద్ధమైతుంటవి. ఎందరో కళాకారులకు ఈ పరిశ్రమ జీవనోపాధిగా కూడ ఉంది.

పురాణ గణపతి

శ్రు- ఓం గణానాం త్యాగణ పతిగ్ం హవామహే! కవింకవీనాముప
శ్రవస్తవం జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణస్పతిం అనువృణ్వన్
నూతిభిస్సీ దసాదనం

తా :- గణపతి సృష్టికి మూలదైవం. మరియు సృష్టిలో మొదటి దేవుడు. అతడు దేవగణాలకంతా అధిపతి. కవులకు కవి రాజులలోమొదటివాడు. వేదాలతనిని బ్రహ్మణస్పతి అని పొగడినవి.

శ్లో॥ శుక్లాం బరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజం
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నోప శాంతయే.

తా :- గణపతి అనేది ఒక పదవి. దానిని దేవతలలో అనేకులధిష్టించినారు. దీనిపై మొదట అధిష్టించినవాడు శ్వేతద్వీపవాసియైన విష్ణువు. అతడు చతుర్భుజుడు. తెల్లని వస్త్రాలు గలవాడు. ప్రసన్న వదనుడు. సర్వవిఘ్నాలు నివారించేవాడు. ప్రసన్నమనగా మదించిన ఏనుగు. జాపాన్ లోని వినాయక మూర్తులన్ని ప్రసన్నవదనంగాగాక దరహాసవదనంగా ఉంటవి.

శ్లో॥ అగజానన పద్మార్కం గజానన మహర్షిశం
అనేకదంతం భక్తానాం ఏకదంతముపాస్మహే ।

తా :- విష్ణువు ప్పిట ఈ పదవిపై శివపార్వతుల కుమారుడైన గణపతి అధిష్టించినాడు. అతడు మొదట అందరు దేవతలవలె దేవశిరం కలవాడే. శనైశ్చరుని దృష్టితో ఆ తలపగిలిపోగా అతనికి పరమేశ్వరుడు ఏనుగుతల నతికించి బ్రతికించినట్లు పురాణగాధ.

ఈ వినాయకుడు కూడ మొదట ద్వీరద వదనుడే. అనగా రెండు దంతాలుకలవాడు. అనంతరకాలంలో పరశురామునితో ఒక దంతం విరగగొట్టబడి ఏకదంతుడైనట్లొక గాధ.

కావ్యగణపతి అష్టోత్తరం

ఈ గణపతి మొదట బ్రహ్మచారి. ఆ పిమ్మట విశ్వరూప ప్రజాపతి బిడ్డలైన సిద్ధి - బుద్ధి అనే యిద్దరు భార్యలను చేసికొని అందరు దేవతలవలె వేవీసతాతుడైనాడు. కాని యితనికి బ్రహ్మచారిగానే ఎక్కువ ప్రసిద్ధి.

మన దేవతలందరూ సహస్రనాములు. దినదినం సహస్రనామ పారాయణం చేయలేకున్నా ఆస్తికులు తమ యిష్టదైవం యొక్క అష్టోత్తరమైనా పూజావసరం లో చెప్పుకోవలె. ఇది సంప్రదాయం.

బ్రహ్మవైవర్త పురాణంలోని గణపతి ఖండం.

శ్లో॥ గణేశమేకదంతంచ హేరంబంచ వినాయకం

లంబోదరం శూర్పకర్ణం గజవక్త్రం గుహోగ్రజం.

తా :- గణేశుడు, ఏకదంతుడు, హేరంబుడు, వినాయకుడు, లంబోదరుడు, శూర్పకర్ణుడు, గజవక్త్రుడు, గుహోగ్రజుడు. అని ఎనిమిది పేర్లు ప్రధానమైనవిగా చెప్పింది.

నారద పురాణం -

ప్రథమం వక్రతుండంచ, ఏకదంతం ద్వితీయకం,
తృతీయం కృష్ణ పింగాక్షం - గజవక్త్రం చతుర్థకం
లంబోదరం పంచమంచ, పుష్పం వికటమేవచ
సప్తమం విఘ్నరాజంచ, ధూమ్ర వర్ణం తథాష్టమం,
నవమం ఫాలచంద్రంచ, దశమంతు వినాయకం
ఏకాదశం గణపతిం, ద్వాదశంతు గజాననం.

ద్వాదశైతాని నామాని, త్రిసంధ్యాయః పఠేన్నరః
నచవిఘ్న భయంతస్య, సర్వసిద్ధి కరం ప్రభో ॥

తా :- వక్రతుండుడు, ఏకదంతుడు, కృష్ణవింగాక్షుడు, గజవక్త్రుడు, లంబోదరుడు, వికటుడు, విఘ్నరాజు, ధూమ్రవర్ణుడు, ఫాలచంద్రుడు, వినాయకుడు, గణపతి, గజాననుడు. అనే పన్నెండు పేర్లు ముఖ్యమని చెప్పింది.

ఆర్ష పద్ధతిలోని వూజు విధానాలు -

శ్లో॥ సుముఖశ్చైక దంతశ్చ, కపిలో గజకర్ణకః
లంబోదరశ్చ వికటో విఘ్నరాజో వినాయకః
ధూమకేతు ర్గణాధ్యక్షః ఫాలచంద్రో గజాననః
వక్రతుండ శూర్పకర్ణః హేరంబస్కంధ పూర్వః

షోడశైతాని నామానియఃపరేచ్ఛణు యాదపి
విద్యారంభే వివాహేచ ప్రవేశేనిర్గమేతథా
సంగ్రామే సర్వకార్యేషు విఘ్నస్తస్య నజాయతే.

తా :- సుముఖుడు, ఏకదంతుడు, కపిలుడు, గజకర్ణుడు, లంబోదరుడు, వికటుడు, విఘ్నరాజు, వినాయకుడు, ధూమకేతువు, గణాధ్యక్షుడు, పాలచంద్రుడు, గజాననుడు, వక్రతుండుడు, శూర్పకర్ణుడు, హేరంబుడు, స్కందపూర్వజుడు, అనేపదారుపేర్లు ముఖ్యమని ఇవి సమస్త శుభకార్యాలకుముందు స్మరించవలెనని, అట్లా స్మరించిన వారికే ఆటంకాలు కలుగవని చెబుతున్నవి.

శ్లో॥ దేహోదేవాలయప్రోక్తః జీవోదేవస్సనాతనః
త్యజేదజ్ఞానన నిర్మాల్యం సోహం భావేన పూజయేత్ ॥

తా :- ఈ దేహమే ఒక దేవాలయం, ఇందలి జీవుడే సనాతనుడైన దేవుడు కనుక అజ్ఞానం అనే నిర్మాల్యాన్ని తొలగించి అతనిని సోహం భావంతో అసగా అతడే నేననే ధ్యాసతో ఆరాధించవలెనని మోక్షమార్గాలు చెబుతున్నవి.

మానవ దేశం.

శ్లో॥ రసాస్పృజ్మంస మేదోస్థి మజ్జా శుక్రాది ధాతవః

తా :- రక్తం, మాంసం, చర్మం, మేధస్సు, స్నాయువు, అస్థి, మజ్జ అనే ఏడు ధాతువులతోను, పృథివి, అప్పు, తేతస్సు, వాయువు, ఆకాశం మహోత్తత్వం, అహంకారం - అనే సప్తావరణలలోను కూడి ఉంది కనుక ఈ దేహానికి ప్రతీకలైన మన ఆలయాలు గూడ ఏడు ఆవరణలు అనగా ఏడు ప్రాకారాలు కలిగి ఉంటవి. శ్రీరంగంలోని ఆలయంలో ఈ ఏడు ప్రాకారాలు యిపుడు చూడవచ్చు. కాశీఖండంలో కాశీ పట్టణం గూడ సప్తావరణ వృతమై ఉన్నట్లు ఆ ఆవరణలో ఒక్కొక్క దానిలో ఎనిమిది దిక్కులలో కూడ గణపతులు రక్షణకై నిలిచి ఉన్నట్లు చెప్పబడింది.

ఆ యొక్క $7 \times 8 = 56$ ఏబదారు గణపతుల పేర్లు వినండి.

కారీపేట్టణంలారీ పేట్టణంచేశోద్ధిగారాయకుల పేర్లు

ప్రథమావరణం	ద్వితీయావరణం	తృతీయావరణం	చతుర్థావరణం	పంచమావరణం	షష్ఠావరణం	సప్తమావరణం
1. ఆర్క	లంబోదర	వక్రతుండు	అభయద	స్థూలదంత	మణీకర్ణిక	మోద
2. దుర్గ	కూటదంత	ఏకదంత	సింహతుండ	కలిప్రియ	ఆశ	ప్రమోద
3. భీమచండ	కాలకంటక	త్రిముఖ	కూణితాక్త	చతుర్దంత	సృష్ట	సుముఖ
4. ఫిల్లీ	కూష్మాండ	పంచాస్య	క్షేప్రప్రసాద	ద్వితుండ	యక్త	దుర్ముఖ
5. ఉద్బండ	ముండ	హేరంబ	పెంకామణి	చ్యేష్ఠ	గణకర్ణ	గణవాళ
6. పాకపాణి	వికటదంత	విఘ్నరాజ	దంతహస్త	గజ	చిత్రఘంట	జ్ఞాన
7. ఖర్వ	రాజపుత్ర	వరద	పిచుచేల	కాల	స్తూలజుంఘ	ద్వార
8. సిద్ధి	ప్రణయ	మోచక	ఉద్బండ	నాగేళ	మంగళ	అవిముఖ

అనే వినాయకులున్నారు. ఈ ఏబదారు పేర్లు ఎవరు దినదినం స్మరిస్తారో వారి ఆటంకాలన్ని తొలగిపోతుంటవి.

పూజాగణపతి

రూప ధ్యాన రత్నావళిలో ముప్పది రెండు గణపతి రూపభేదాలు చెప్పబడినవి. వాని వివరాలు వినండి.

1. బాలగణపతి :-

బాలుడైన యితడు లేత సూర్యుని రంగు గలిగి నాలుగు చేతులు గలిగి తొండంతో 'కుడుం' పట్టుకుని ఉంటాడు. చేతుల్లో

కుడివైపు

ఎడమవైపు

1. అరటిపండు

2. చెరుకుగడ

3. మామిడిపండు

4. పనసపండు

ధరించి ఉంటాడు. తొండంతో మోదకంగాక వెలగపండు ధరించి ఉంటాడని మతాంతరం. వేలూరుకోటలో దోగాడుతున్న బాలగణపతి మూర్తి ఉంది. ఉడిపికి 30 మైళ్లదూరంలో గల వరాహ నదీతీరంలోని "హట్టిఅంగడి"లో సాలగ్రామ శిలలో మంచబడిన బాలగణపతి ఉన్నాడు. అతనికి తలపై చిన్నముడి వెనుకవైపు వ్రేలాడే ఉంగరాల జుట్టు ఉంది. ఈ స్వామిని అక్కడివారు పోకపూతో పూజిస్తారు. ఈ గాడిచుట్టు 32 గణపతి భేదాలమూర్తులున్నవి.

2. తరుణ గణపతి :-

లేత సూర్యుని రంగుతో అష్టభుజుడై ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. అంకుశం

2. పాశం

3. వరికంకులు

4. చెరుకుగడ

5. వెలగపండు

6. నేరేడుపండు

7. దంతం

8. కుడుము

ధరించి ఉంటాడు. మతాంతరంలో ఇతడు షడ్భుజుడు తన చేతులలో పాశం, అంకుశం, వెలగ, నేరేడు, వెదురు, నూవులు ధరించి ఉంటాడు.

శ్రీశైల ప్రాకారంపై వేణువు పూరించే గణపతి ఉన్నాడు.

3. భక్త గణపతి :-

శరత్కాలమేఘం వంటివాడు. చతుర్భుజుడు. చేతుల్లో

1. అరటిపండు 2. కొబ్బరికాయ
3. మామిడిపండు 4. గుడాన్నపాత్ర

4. వీరగణపతి :-

అరుణవర్ణుడు - షోడ శభుజుడు

మతాంతరంలో

1. చక్రం	2. గాలం	1. వేలాలుడు	2. శక్తి
3. కత్తి	4. పాశం	3. ధనువు	4. బాణం
5. శూలం	6. శక్తి	5. ఖడ్గం	6. ఖేటకం
7. ముద్గరం	8. ఖట్వాంగం	7. ముద్గరం	8. గద
9. కుంతకం	10. ధ్వజం	9. అంకుశం	10. పాశం
11. పరశువు	12. గరు	11. శూలం	12. పరశువు
13. అంకుశం	14. నాగం	13. ధ్వజం	14. జలకలశం
15. బాణం	16. విల్లు	15. అభయముద్ర	16. వరదముద్ర

తన చేతులలో ధరించి ఉంటాడు.

5. శక్తి గణపతి :-

వినాయకుడు బ్రహ్మచారి. హిందూదేవతలందరు దేవితోకూడీ ఉన్నారు. కాబట్టి వినాయకుని బ్రహ్మచారిగా ఉంచటం తాంత్రికులిష్టపడలేదు. తత్ఫలితంగా శక్తిగణపతి, ఉచ్చిష్టగణపతి, లక్ష్మీగణపతి, మహాగణపతి, వల్లభగణపతి అనే మూర్తిభేదాలు రూపుదిద్దుకున్నవి.

ఈ గణపతి సంధ్యాకాలంలోని ఎరుపు పసుపు వర్ణములు కలిగి చతుర్భుజుడై ఎడమతొడపై దేవితో ఉంటాడు. దేవి ఆకుపచ్చ రంగు వినాయకుని చేతులలో

1. అంకుశం 2. పాశం
3. దంతం 4. ఈచేత్తో దేవినాలింగనం చేసికొని ఉంటాడు.

కాని వారి యిద్దరి నడుములు తాకి ఉండరాదు.

6. ద్వీజగణపతి :-

ఇతనికి బ్రహ్మగణపతి యని మరోపేరు. చంద్రుని వంటి కాంతిగలిగి చతుర్భుజుడై ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. యోగదండం
2. కమండలం
3. జపమాల
4. పుస్తకం ఉంటవి.

కలకత్తాలోని మ్యూజియంలో పద్మంపై పద్మాసనాసేనయైన వినాయకీ ఉంది. ఆమెకు యజ్ఞోపవీతం ఉంది. కాబట్టి ఇది ద్వీజగణపతి స్త్రీ రూపం - దీన్ని బ్రాహ్మిగణపతి అంటారు.

7. సిద్ధ గణపతి :-

హేమపింగళవర్ణుడు, చతుర్భుజుడు చేతుల్లో

1. పరశువు
2. చెరుకుగడ
3. మామిడిపండు
4. పూలగుత్తి

ధరించి ఉంటాడు. శివపురాణంలో శ్రీదేవి, సమృద్ధదేవి యితని భార్యలుగా చెప్పబడినారు. సిద్ధగణపతి కాశిలోని ప్రథమావరణంలో ఉన్నాడు.

8. ఉచ్చిష్ట గణపతి :-

నీలవర్ణుడు చతుర్భుజుడు. తొండంతో దానిమ్మపండు ధరించి ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. కలువపూవు
2. వరికంకి
3. జపమాల
4. వీణ ధరించి ఉంటాడు.

మతాంతరంలో ఇతడు షడ్భుజుడు. కమలం, దానిమ్మపండు, వీణ, వరికంకులు నాలుగు చేతుల్లో ధరించి, కుడిచేత అభయముద్రతో ఎడమచేత తొడపై కూర్చున్న దిగంబరదేవిని ఆలించనం చేసికొని ఉంటాడు.

శంకరాచార్యుని జన్మస్థానమైన కాలడీలో ఉచ్చిష్ట గణపతి మూర్తి ఉంది. కుంభకోణంలోని నాగేశ్వరాలయంలో ఉచ్చిష్ట గణపతికి ఉదాహరణమైన ప్రతిమ ఉంది. తెనాలి రామలింగని పేరగల బ్రహ్మానంద కావ్యంలో బాలుడైన ఉచ్చిష్ట గణపతి వర్ణింపబడినాడు.

14. విజయ గణపతి :-

అష్టనిస్తాన్లోని "గార్డేజ్" వద్ద ఒక పాలరాతి గణపతిమూర్తి ఉంటుంది. దాని ఎత్తు 60 సెం.మీ., వెడల్పు 35 సెంటీమీటర్లు. ఇది గాంధార శిల్పం. దీన్ని పాహా పంశానిక్ చెంచని పరమభట్టారక పింగళుడనే రాజు రాజ్యానికి వచ్చిన ఎనిమిదోయేట మహాజ్యేష్ఠ శు॥ 3 - విశాఖా నక్షత్రంనాడు సింహాలగ్నంలో ప్రతిష్ఠించినాడు.

ఎర్రనివడు, చతుర్భుజుడు. మూషికవాహనుడు. చేతుల్లో

1. అంకుశం
2. పాశం
3. దంతం
4. మామిడిపంకు ధరించి ఉంటాడు.

15. నృత్య గణపతి :-

పచ్చని కాంతి గలిగి కల్పవృక్షం క్రింద నాట్యం చేయుచున్నట్లుంటాడు. ఇతడు చతుర్భుజుడు కల్పనృత్య గణపతి అని ఇతనికి మరోపేరు. చేతుల్లో

1. అంకుశం
2. పాశం
3. దంతం
4. గొడ్డలి

ధరించి ఉంటాడు. హళేబీడులోని హోయసలేశ్వరాలయంలో ముద్దులు మూడగట్టే నృత్యగణపతి ఉన్నాడు. ఈ ఆలయం క్రీ.శ. 1121 లో హోయసల విష్ణువర్ధనుడు ప్రతిష్ఠించినాడు.

దేవుని కడపలోని ప్రసన్నవేంకటేశ్వరాలయంలోను, నందికండ్లిలోని రామేశ్వరాలయంలోను ద్రాక్షారామంలోని భీమేశ్వరాలయంలోను నాట్యగణపతి మూర్తులున్నవి. ఇంకా వివరాలకు చరిత్రలో నృత్యగణపతి వ్యాసం డా॥ ఈమని శివనాగిరెడ్డి, బి. సుబ్రహ్మణ్యంగారలు చూ. 31 ఆగష్టు 1997 ఆదివారం ఆంధ్రప్రభ కాపి.

16. ఊర్ధ్వ గణపతి :-

సువర్ణ వర్ణుడు, అష్టభుజుడు, ఎడమతొడపై దేవి ఉండి ఎడమ చేయిపైకెత్తి ఉంటుంది. అందుకే యితడూర్ధ్వ గణపతి. చేతుల్లో

1. ఎర్ర కలువ
2. పద్మం
3. వరికంకి
4. గద

5. బాణం

6. చెరుకువిల్లు

7. దంతం

8. ప్రియురాలి ఆలింగనం చేసికుని ఉంటాడు.

17. ఏకాక్షర గణపతి :-

ఎర్రనికాంతి, ఎర్రని మూపూత, ఎర్రని దండలు, ఎర్రని వస్త్రం ధరించి స్థూలశరీరంతో పొట్టికాళ్లు చేతులు గలిగి తలపై నెలవంకతో, పాలనేత్రంతో, సర్పహారం కలిగి కమలంపై కూర్చోని ఉంటాడు. ఇతడు చతుర్భుజుడు. తొండంతో దానిమ్మపండు చేతుల్లో -

1. అంకుశం

2. పాశం

3. దంతం

4. వరదముద్ర ధరించి ఉంటాడు.

నేపాలు దేశంలోని గణపతికి రకత్త గణపతి అని పేరు. అతడంతా ఎర్రనివాడు. సంస్కృతంలోని 51 అక్షరాలు ఓంకారంలోని వివిధ స్పందనలకు సంకేతాలు. గణపతి మొదటి వ్రాయసగాడు. అందుకే ఆయన అక్షరాలన్నిటికీ అధిపతియై 51 రూపాలతో వెలసినాడు. వానిలో 32 రూపాలు శబ్దంలో ఒదిగి ఉన్న పరబ్రహ్మను సృష్టి రహస్యాన్ని గుర్తించేందుకు 16 రూపాలు పూజించేందుకు 3 రూపాలు ఉపాసించేటందుకు ఏర్పరచినారు కాబట్టి ఏకాక్షర గణపతి అనగా ఓంకారగణపతి అని తాత్పర్యం.

18. వర గణపతి :-

సింధూర కాంతి గలిగి తలపై నెలవంక, మూడవకన్ను, నాలుగు చేతులు కలిగి ఎడమ తొడపై దేవితో ఉంటాడు. దేవి కుడిచేత ధ్వజం, ఎడమచేత పద్మం ధరించి ఉంటుంది. ఈ గణపతి తొండంతో ధనపాత్ర, చేతుల్లో

1. అంకుశం

2. పాశం

3. మధుకపాలం

4. ప్రియురాలి కళాస్థానస్పర్శ కలిగి ఉంటాడు.

కాణిపాకంలో వరసిద్ధి వినాయకుడు, పూనా సమీపంలోని "మహాడ్" లో వరవినాయకుడి ఉన్నారు.

19. త్ర్యక్షర గణపతి :-

బంగారు కాంతి, నాలుగు చేతులు, కదులుతున్న చెవులు కలిగి తొండంతో దానిమ్మపండు, చేతుల్లో

1. అంకుశం

2. పాశం

3. దంతం

4. కుడుము ధరించి ఉంటాడు.

20. క్షీప్ర ప్రసాద గణపతి :-

ఎర్రనికాంతి తలపై నెలవంక ప్రకాశించే భూషణాలు ధరించి లాచైన పొట్టతో వికసించిన తామరపై కూర్చోని తొండంతో దానిమ్మపండు ధరించి చతుర్ముఖుడై ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. అంకుశం
2. పాశం
3. దంతం
4. కల్పలత ఉంటవి.

21. హరిద్రా గణపతి :-

పసుపురంగు కలిగి, పసుపు రంగు వస్త్రాలు ధరించి నాలుగుచేతులు కలిగి ఉంటాడు. ఇతనికి క్షీప్రగణపతి, నిశాగణపతి అనిగూడ పేర్లు. నిశా అతగా పసుపు. చేతుల్లో

1. అంకుశం
2. పాశం
3. దంతం
4. కుడుము ధరించి ఉంటాడు.

22. ఏకదంత గణపతి :-

నల్లని కాంతి, లాచైన పొట్ట నాలుగుచేతులు కలిగి ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. జపమాల
2. పరశువు
3. దంతం
4. లడ్డుకం ఉండవి.

సిద్ధిదేవి ఇతని భార్యగా చెప్పబడుతుంది. కాశీలోని తృతీయావరణంలో ఈ గణపతి ఉన్నాడు.

బర్మాలో లభించిన ఒక గణపతి గొడ్డలి, రుద్రాక్ష-శంఖం ధరించి ఒక చేతిని తొడపై ఉంచుకుని పద్మాసనాసీనుడై ఉన్నాడు.

23. సృష్టి గణపతి :-

ఎర్రనికాంతి గలిగిన చతుర్ముఖుడు, మూషక వాహనుడై ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. అంకుశం
2. పాశం
3. దంతం
4. మామిడిపండు ధరిస్తాడు.

కాశీలోని షష్ఠావరణంలో ఈ వినాయకుడున్నాడు.

24. ఉద్దండ గణపతి :-

అరుణ వర్ణుడు ధ్వాదశ భుజుడు. ఇతని ఎడమతొడపై ప్రియురాలుంటుంది. ఆమె పచ్చని రంగు కలిగి చేతిలో పద్మం ధరించి ఉంటుంది. ఈ వినాయకుని చేతుల్లో

1. అంకుశం
2. పాశం
3. వరికంకులు
4. చంద్రుడు
5. పద్మం
6. నల్లకలువ
7. పూవు
8. రత్నకలశం
9. దానిమ్మపండు
10. గద
11. దంతం
12. చెరుకు విల్లు ఉంటవి.

25. ఋణవిమోచక గణపతి :-

స్పటిక వర్ణంతో నాలుగుచేతులతో ఎర్రని వస్త్రాలు ధరించి ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. అంకుశం
2. పాశం
3. దంతం
4. నేరేడుపండు ఉంటవి. యితని భార్యపేరు సౌభాగ్యలక్ష్మి.

26. డుంఠి గణపతి :-

అరుణవర్ణుడు, చతుర్భుజుడు, చేతుల్లో

1. జపమాల
2. పరశువు
3. దంతం
4. రత్నపాత్ర ధరించి ఉంటాడు. కాశీలో అన్నపూర్ణ ఆలయం ప్రక్కన ఈ గణపతి ఉన్నాడు. ఇంద్రకల్పలో గూడ ఈ గణపతి మూర్తి ఉంది.

27. ద్విముఖ గణపతి :-

రెండు ముఖాలు నాలుగు చేతులు కలిగి ఇంద్రనీలవర్ణుడై ఎర్రని వస్త్రం, రత్నకిరీటం ధరించి ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. అంకుశం
2. పాశం
3. దంతం
4. రత్నపాత్ర ఉంటవి. కాశీలోని పంచమావరణంలో ఈ గణపతి ఉన్నాడు.

28. త్రిముఖ గణపతి :-

మోడుగు పువ్వురంగుతో మూడు ముఖాలు ఆడుచేతులు కలిగి బంగారు వన్నెతో తామరలోని కర్ణికపై కూర్చొని ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. అంకుశం
2. జపమాల
3. అమృతకలశం
4. అంకుశం
5. అభయముద్ర
6. వరదముద్ర ఉంటవి.

కాశీలోని తృతీయావరణంలో ఈ గణపతి ఉన్నాడు.

30. యోగగణపతి :-

లేతసూర్యుని వంటి రంగుతో నాలుగు చేతులు, గాంధ్రనీలం వంటి వస్త్రం కలిగి యోగపట్టంతో ధ్యానముద్రలో ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. చెరుకుగడ
2. యోగదండం
3. అక్షమాల
4. పాశం ఉంటవి.

31. దుర్గాగణపతి :-

పుటం పెట్టిన బంగారు రంగుతో అష్టభుజుడై ఎర్రని వస్త్రాలు ధరించి ఉంటాడు. చేతుల్లో

1. అంకుశం
2. పాశం
3. బాణం
4. విల్లు
5. జపమాల
6. తీగ
7. దంతం
8. నేరెడు పండు ఉంటవి.

కాశీలోని ప్రథమావరణంలో ఈ గణపతి ఉన్నాడు.

32. సంకటహరణ గణపతి :-

లేతసూర్యుని వంటి రంగు, నాలుగు చేతులు, నల్లని వస్త్రాలు కలిగి ఎర్ర తామర పూవులో కూర్చొని ఉంటాడు. ఎడమ తొడపై బాలాదేవిపై ఉంటుంది. ఆమె పద్మని శరీరకాంతి గలిగి నల్లకలువ పూవు ధరించి ఉంటుంది. చేతుల్లో

1. పాశం
2. అంకుశం
3. పానపాత్ర
4. వరదముద్ర కలిగి ఉంటాడు.

మహారాష్ట్రలోని గణపతి ఆలయాలు

షణ్ముతాలలో గణాపత్యం కూడ ఒకటి. గణాపత్యులు మహారాష్ట్రపలో ఎక్కువ. అందుచేత అక్కడ గణపతి ఆలయాలు ఎక్కువగా వెలసినవి. వానిలో ఎనిమిది ప్రసిద్ధంగా ఉన్నవి. వాని వివరాలు వినండి.

1. విఘ్నేశ్వరాలయం :-

ఇది బొంబాయి సమీపంలోని "ఓఝోర్"లో ఉంది. దీన్ని అభినందన మహారాజు యజ్ఞస్థానమని చెబుతారు. వినాయకుడిక్కడనే విఘ్నాసురుని ఓడించినాడట.

2. మహాగణపతి ఆలయం :-

ఈ ఆలయం పూనా సమీపంలోని నిరంజన్‌గావులో ఉంది. ఈ గణపతి పది తొండాలతో ఇరువది చేతులతో ఉన్నాడు. క'త్తుమదుడనే రాజకుమారుడు ఈ గణపతిని ప్రార్థించి త్రిపురాసురుడనే రాక్షసుని జయించినట్లు పురాణగాధ.

3. గిరిజాత్మ గణపతి ఆలయం :-

ఈ ఆలయం దుర్గమారణ్యంలో బొంబాయికి 250 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉంది. సుమారు 2700 అడుగుల వైశాల్యంగల ఈ ఆలయంలో ఒక స్తంభం కూడా లేదు. ఇదొక వింత పార్వతికి వినాయకుడక్కడనే జన్మించినట్లు స్థలపురాణగాధ.

ACCN. 20918

4. వరవినాయకాలయం :-

2094.53

LIN

ఇది పూనా దగ్గర మహాడ్‌లో ఉంది. విదర్భ మహారాజుకు ఈ వినాయకుని వరంతో పుట్టిన రుక్మాంగదడు డొకపుడు వేటకు వెళ్లగా ముకుంద అనే ఒక ముని పత్ని అతనిని కామించి తన కోరిక తీర్చనందుకు కుష్టురోగివి కమ్మని శపించింది. అపుడక్కడికి నారదుడు రాగా అతని సలహాతో కాదంబ సరస్సులో స్నానమాడి రోగవిముక్తుడైనాడు. ఈ లోపల అక్కడ రుక్మాంగదుని వేషంలో యింద్రుడు వచ్చి ముకుందతో రమించగా ఆమెకు కృత్స్న మదుడు పుట్టినాడు. అతడు పెరిగిన పిమ్మట తన జన్మకారణం తెలిసికుని ఈ వినాయకుని గురించి తపంచేసి అనేక వరాలు పొందినాడు కనుక ఇతడు వరవినాయకుడైనాడు.

5. మయూరేశ్వర వినాయకాలయం :-

. ఇది "కర్ణ" నదీతీరాన మోరోగాపూలో ఉంది. ఈ వినాయకుడు. మయూర వాహనుడు గండకీ నగరాన్ని పాలించే చక్రపాణి అనే మహారాజు ఒక ఋషియొక్క సలహాపై సూర్యోపాసనచేసి సింధుడనే రాకుమారుని పొందినాడు. వాడు పెరిగి బ్రహ్మ విష్ణువులను గెలిచి శివుని పైకి రాగా వినాయకుడవుడు మయూర వాహనుడై ఇతనిని గెలిచినాడు.

6. చింతామణి వినాయకాలయం :-

ఈ ఆలయం కదంబతీర్థంలో ఉంది. అభిజిత్తు అనే మహారాజు కొడుకు గణుడు ఒక పర్యాయం కపిల మహాముని ఆశ్రమానికి వెళ్లి ఆయన దగ్గర చింతామణి అనే రత్నాన్ని చూచి దాన్ని తనకిమ్మని కోరి. అతడీయకపోగా లాగుకొని వెళ్లగా కపిలుడు వినాయకుని ప్రార్థించినాడు. అప్పుడు వినాయకుడు గణుని సంహరించి ఆ చింతామణిని కొనివచ్చి మహర్షికిచ్చి అతని ప్రార్థనపై అక్కడ వెలిసినాడు. మంగోలియాలో చింతామణి గణపతి ఉన్నాడు. అతడు చతుర్భుజుడు - పదశువు - మూలకాండం, లడ్డు. త్రిశూలం ధరించి మూషకవాహనుడై ఉన్నాడు. ఆ మూషకం చింతామణిని నోటకరుచుకుని ఉంది.

7. భల్లాలేశ్వర వినాయకాలయం :-

ఇది కార్ణాటకు దగ్గరగల పాలీలో ఉంది. అక్కడగల దుర్తి వినాయకాలయం గూడ ప్రసిద్ధం. పూర్వకళ్యాణుడనే పర్తకునికి బల్లాలుడనే కుమారుడున్నాడు. వాడు దినదినం వినాయకుని భజనచేస్తూ గ్రామంలోని పిల్లలందరిని వెంటేసుకుని తరుగుతుండగా ఆ తల్లి దండ్రు కల్యాణునితో చెప్పుకున్నారు. అతడు కుమారుని చేష్టలకు విసిగి ఒకవాడు అతనిని అడవికి తీసుకొనివెళ్ళి ఒక చెట్టుకు కట్టివేసి బాగా కొట్టి వెళ్లినాడు. అప్పుడా బాలుడు వినాయకుని ప్రార్థించగా అతడు బ్రాహ్మణ వేషంలో వచ్చి అతని కట్లు విప్పి గాయాలు బాగుచేసి అతనిపేర అక్కడ వెలసినాడు.

8. సిద్ధి వినాయకాలయం :-

ఇది భీమానది పరివాహ ప్రాంతమైన "సిద్ధిబేక్"లో ఉంది. విష్ణువు మధుకైటభులను వధించే అప్పుడు వారితో యుద్ధానికి శక్తిచాలక ఈ వినాయకుని ప్రార్థించగా అతడు విష్ణువునకు వారిని జయించే సిద్ధులిచ్చినాడు.

శివాలయంలో సాధారణంగా కుడివైపు వినాయకుడు ఎడమవైపు కుమారస్వామి ఉంటారు. ఈ వినాయకునికి సిద్ధి వినాయకుడని వ్యవహారం. భక్తులు ఈ వినాయకుని దర్శించుకొనే శివదర్శనానికి వెళ్లవలె. లేకుంటే స్వామి అతని కోరికను సిద్ధింపచేయడు. కనుక అట్లా అతనిని దర్శించి లోపలికి వెళ్ళి వచ్చే అప్పుడు ఎడమవైపునుండి వస్తాడు కాబట్టి అక్కడ ఉన్న కుమారస్వామి చేతిలో

ఉన్న ఆయుధానికి శక్తి అనిపేరు, దాన్నిబట్టి స్వామి దర్శనం చేసికొని వచ్చేవాడు. ఆ విధంగా శక్తిని పొంది వస్తాడని తాత్పర్యం.

కాన్ని వినాయకీమూర్తులు

మవదేశంలో 5వ శతాబ్దం నుండి గణపతి పూజ విస్తరించింది. అది క్రమంగా తాంత్రికంలో గూడ చోటుచేసికున్నది. తాంత్రిక విధానంలో దేవీ ప్రాధాన్యత ఎక్కువ కనుక వారు వినాయకుని స్త్రీరూపంలో గూడ ఆరాధించినారు.

వినాయకుని పదహారు రూపాలలో స్త్రీమూర్తి కూడ ఒకటి. జైనులీమూర్తిని గణేశ్వరి - వైనాయకి అని బొద్దులు గణపతి హృదయ అని పిలిచినారు. గణేశాని మూర్తులు ఉత్తర భారతంలో కంటే దక్షిణభారతంలోనే ఎక్కువ.

1. గణేశాని -

ఈ మూర్తి శచీంద్రంలో ఉంది - ఇది చతుర్భుజి

2. వ్యాఘ్రుసాని -

ఈ మూర్తుడు చిదంబరం మరియు పళనిక్షేత్రాలలో ఉన్నవి. ఇవి అర్థభాగం స్త్రీమూర్తి, అర్థభాగం వ్యాఘ్రరూపంగా ఉన్నవి. బహుశః వ్యాఘ్రు పాదమూర్తికి స్త్రీ రూపాలు కావచ్చు.

3. గజవాహని -

ఈమె ఏనుగునెక్కి కుడిచేత ఒక పండు ఎడమచేత వజ్రం ధరించి ఉంటుంది. క్రీ. శ. 9వ శతాబ్దంలో ఉత్తరప్రదేశ్ లో ఇట్టిదొక మూర్తి లభించింది.

4. మూషకవాహని -

ఈమె మూషకవాహనంపై జటామకుటధారియై ఉంటుంది. క్రీ.శ. 10వ శతాబ్దంలో మధ్యప్రదేశ్ లోని త్రికంఘర్ లో ఇట్టి మూర్తి లభించింది.

5. లంబోదరి -

ఈ మూర్తి గ్వాలియర్ మ్యూజియంలో ఉంది. ఈమె చతుర్భుజి. జటామకుటధారి. త్రైతేమహారశోభిత త్రిభంగిలో నిలచి చేతులలో పరశువు, ముకుళం, మోదకం, పాత్ర ధరించి ఉంది.

6. బ్రాహ్మీగణేశాని -

ఈ మూర్తి కలకత్తా మ్యూజియంలో ఉంది. ఈమె పద్మంపై పద్మాసనాసనయై ఉంది. ఈ దేవి యజ్ఞోపవీత ధారిణి.

ఆదిగణపతి

చం॥ “తను వసి తాంబుదంబు, సిద్ధవంతయుగంబు చిరాంబులాత్మగ
 ర్జన మురుగర్జనంబుగ రసద్రుచి క్రక కలాసనంబునై
 చన మదవారిదృష్టి హితసస్య సమ్మద్ధిగ సభ్రవేళనా
 జనుగణనాధుడిచ్చుననిశంబు సభీష్టఫలంబు నూకిలన్”

“కుమార సంభవము”

“నన్నెచోడుడు”

ఈ పద్యంలో వినాయకుడు గణనాధుడుగా చెప్పబడినాడు గణ్యంబే యిద్ద్యంతే తేగణాః అనే వ్యుత్పత్తి ననుసరించి ఈ దృక్పథాన్నివలెన బిగిల్చుచు గణమనబడుచుంటుంది. కనుక దాని కధిష్ఠానమైన పరబ్రహ్మ తత్వమే సగుణ రూపంలో గణనాధుడయింటి. ఈ పద్మంలో వర్ణింపబడిన గణపతి ద్వీరదవదనుడు, అనగా (దంతయుగ్మం) రెండుకోరలుగలవాడు. ఇచ్చిమ మనం పూజించే గణపతి ఏకదంతుడు. పరశురాముని చేత అతడు ఏకదంతుడైనట్లు బ్రాహ్మవైవర్త పురాణం చెబుతుంది. కనుక అంతకు మొదట గణపతి రెండు దంతాలు గలవాడె.

ఐదుతలలున్న బ్రహ్మను తెల్లని కంఠమున్న శివుని కర్రరంధ్రం ఉన్న ముస్కధుని రెండు దంతాలున్న గణపతిని బ్రహ్మసృష్టితో జాంబవంతుడు మాత్రమే మూలనాచట.

ఆంధ్రప్రబంధ కవులలో నన్నెచోడుడు ప్రథమ ప్రబంధకవిగా భావించబడుతున్నాడు. కాబట్టి తదనుగుణంగా అతడు ఆదిగణపతిని స్తుతించటం తాను మొదట కవిసన చెప్పకుండానే చెప్పినట్లయింది.

ఈ పద్యంలో గణపతి వర్షాకాల మేఘంతో పోల్చబడినాడు. లౌకిక పత్యరం మనకు వర్షర్షువుతోనే ప్రారంభమవుతుంది. శ్రావణ భాద్రపదాలు మనకు వర్షర్షువు కనుక వినాయకచతుర్థి వర్షాకాలంలోనే వస్తుంది. నన్నెచోడుడు గణపతిని ఆవర్షాకాల మేఘంతో పోల్చటం ఎంతో సముచితం. ఆనాడు సూర్యుని వెంట వినాయక నక్షత్ర సముదాయం. చంద్రునివెంట హస్తానక్షత్ర సముదాయం ఉంటవి.

రైతులకు ఏ పంటైనా మేఘుడు కరుణించి నాలుగు చినుకులు వార్చితేనే గింజలు రాల్పుతుంది. లేకుంటే లేదు. అలాగే ఆస్తిక లోకానికంటా వినాయకుడనుగ్రహిస్తేనే వారివారికి

కార్యఫలం దక్కుతుంది. లేకుంటే రావణుడు తీసికు వెళ్లుతున్న ఆత్మలింగం లాగ దారినడుమనే పాతుకొని నిలిచిపోతుంది. ఇక పద్యతాత్పర్యం వినండి.

వినాయకునికి కృతయుగంలో తెలుపు, త్రేతాయుగంలో పసుపు, ద్వాపరంలో నలుపు, కలియుగంలో ఎరుపు రంగులు చెప్పబడినవి. ఈ పద్యంలో అతడు వర్షాభ్రంతో పోల్చబడినాడు. కాబట్టి నల్లరంగు చెప్పబడింది.

వైద్యశాస్త్రంలో పారదంశివవీర్యంగా గంధకం పార్వతి రజస్సుగా చెప్పబడుతుంది. ఆ రెండు కలిపినపుడు నలుపు వర్ణమే ఏర్పడుతుంది. కాబట్టి వినాయకుడు నలుపే అని కొందరి మతం.

నల్లని శరీరం కారుమబ్బు, తెల్లని దంతాలు దానిలోని మెరుపులు శరీరానికి అలంకారంగా అలదుకున్న గంధం, కుంకుమ హరిద్రాది రసాలు, ఇంద్రచాపం, తన గర్జనలు ఉరుములు, మదజలం కోరికలనే పంటలు పండే వర్షంగా వర్షాకాల మేఘంవలె కనిపిస్తున్న గణపతి ఎల్లపుడు మీకు కోరిన కోరిక లిచ్చుగాక !

ము॥ “కమలాక్ష స్మరఘస్మరాజ్ఞ భవులుంగైవారు లంబోధిపూ
రములుంబక్కిట సాము గోత్రగిరివర్గంబున్ గనత్కందుకే
భము సంక్రోడన వేళనే విభున కాభవ్యండు ప్రత్యూహాసం
తమ సాదిత్యుడి భాననుండొసగు భద్రంబున్ కృతి స్వామికిన్

“హరివంశము”

“ఎఱ్ఱన”

ఏ విభునికి ఆనందంలో క్రీడించే అపుడు, విష్ణువు, ఈశ్వరుడు, బ్రహ్మకైవారం చేస్తుంటారో సముద్ర జలాలు అతనికి పుక్కిటిలోని నీరుగా, కుల పర్వతాలు ఆట బంతులుగా అవుతూ ఉంటాయో అటువంటి గొప్పవాడు. ఆటంకాలనే చీకట్లను తొలగించే సూర్యుడు అయిన గణపతి ఈకృతిని పఠించే వారికి శుభాలిచ్చుగాక !

ఈ పద్యంలో నుతింబడినవాడు ఇభాననుడు. ఇభం అనగా మదాన్ని పొందేదని అర్థం. కనుక కవిగారీ స్తుతికి మత్తేభాన్ని ఎత్తుకున్నాడు. ఈ కవి ఎర్రనగారు కనుక ఎర్రన అనగా అరుణుడు అనగా సూర్యుడు కాబట్టి గణపతిని “ప్రత్యూహా సం తమ సాదిత్యుడు” అని సూర్యునితో నిరూపించినాడు.

ఇందులో గణపతియొక్క విలాసక్రీడ అద్భుత రసావహంగా వర్ణింపబడింది. ఏనుగులు సాధారణంగా మఢించినపుడే విజృంభించి అద్భుత రీతిలో ఎక్కువగా క్రీడిస్తుంటవి. ఇందులో నుతింపబడినవాడు “ఇభాననుడు” అనగా మఢించిన ఏనుగు తలగలవాడు కనుక ఎర్రనగారీ పద్యంలో గణపతియొక్క క్రీడను చెప్పినాడు.

ఎర్రనగారిండులో వినాయకుని విభుడు అని విశేషించినాడు. విభుడనగా వివిధ రూపాలుగా విస్తరించేవాడు తన నాశ్రయించిన వారిని విశిష్టులనుగా చేయగలిగిన వాడని పుస్త్యత్పత్తి.

ఈ పదానికి నిఘంటువులు బలవంతుడు, ఘనుడు శ్రేష్టుడు, ఉత్తముడు, సమర్థుడు, సిద్ధుడు, జితేంద్రియుడు, దృఢమైనవాడు, ప్రభువు, పాలకుడు, యజమాని, చక్రవర్తి రాజాధిరాజు, సర్వవ్యాపకుడు, ఆద్యంతరహితుడు, శాశ్వతుడు, సర్వమూర్తి ద్రవ్యకలయోగి - అని ఈ విధంగా 17 అర్థాలనిచ్చినవి. నిఘంటువులు చెప్పిన పై లక్షణాలన్ని గణపతిలో బొజ్జ నెండా ఉన్నవి కనుక ఆ స్వామి ఈకృతిపతులకు భద్రం అనగా శుభం శ్రేష్టత్వం. జాగరూకతతోపాటు సువర్ణ పుష్పాలుగూడ దయచేయుగాక.

ఉ॥ ఖండశశాంక శేఖరుడు కన్నకుమారుని కగ్రజుండు మా
ర్తాండ శశాంక వహ్ని ముదిత ప్రభనోప్పెడి దివ్యమూర్తి యా
ఖండల పద్మజాచ్యుతుల ఖండిత భక్తి భజించు చుండువే
దండముఖుండ భీష్టఫలదాయకుడై బసవేంద్రు బ్రోవుతన్

“పంచతంత్రము”

దూబగుంట నారాయణ కవి

ఈ పద్యంలో గణపతి వేదండముఖుడుగా చెప్పబడినాడు. వేదాః అండం జననకారణంయః సః వేదండః, యస్యనిశ్చయితంవేదాః అనే పురాణోక్తి ప్రకారం వేదాలు విరాట్పురుషుని నిశ్వాసనుండి పుట్టినవి కాబట్టి వేదండ ముఖుడనగా ఆ పరబ్రహ్మమే అతడే కారణదేహులైన శివపార్వతులకు కుమారుడై పుట్టినాడు.

గణపతి కుమారస్వామి ఈ యిద్దరు శివపార్వతుల కుమారులే కాని వీరిలో ఎవరు కూడా పార్వతి గర్భవాసంనుండి జనించినవారుగారు. కొన్ని పురాణాల ప్రకారం ఒకండుకు గణపతియే వారికి సద్యోగర్భంలో జనించివట్లుగా ఉందికావి కుమారస్వామి జన్మం మిక్కిలి విచిత్రం.

అగ్నిదేవుడు శివపార్వతుల క్రీడను భంగంచేయగా అప్పుడు శివుని వీర్యం భూపతనమవుతుంది. పార్వతి కోపించి అగ్నిని ఆశివవీర్యం భరించమని శపించగా అతడు దాన్ని భరించలేక గంగకు అప్పజెప్పగా ఆమెగూడ దాన్ని భరించలేక తనలో స్నానమాడటానికి వచ్చిన ఋషిపత్నుల గర్భంలో నిక్షేపించింది. అంతవారు స్నానానంతరం తమకు గర్భాలు కలిగినందుకు విస్మయపడి వానిని వెలుపలికి తీసి అక్కడ ఒక రెల్లుగంటలో ఉంచగా చివరకు దానినుండి కుమారస్వామి జన్మించినాడు.

పార్వతీదేవి నల్లగుండితో బొమ్మనుచేసి ప్రాణం పోసిందన్నా లేదా ఆనందకాననంలో ఆ సంపతులు గజరూపాలు ధరించి క్రీడించినారన్నా ఈ సంఘటనంతా కుమారస్వామి జననానికంటే ముందలే జరిగింది. కాబట్టి గణపతి కుమారాగ్రజుడైనాడు.

అతడు సూర్యచంద్రాగ్నుల తేజం కలవాడు. సూర్యుడు శివరూపం. చంద్రుడు దేవీరూపం. అగ్ని ఆ ఉభయుల రూపం. అందుచేతనే అతడు సూర్యచంద్రాగ్నుల తేజం గలవాడు. మరియు వేదండ ముఖుడు.

వేదండ శబ్దం శకంద్వాదిగణంలో చేరింది. వేదః (సామవేదః) ఆడః జననకారణం యస్యసః వేదండః అని శబ్దానికి వ్యుత్పత్తి. పూర్వం మతంగ మహాముని ఒక పర్యాయం శివుని యెద్దుట సామవేదం చదువుతూ ఉండగా అపుడా స్వరంనుండి ఒక జంతు వుద్భవించెనట. సామవేదంనుండి పుట్టటంచేత దాన్ని అపుడు సామజం అని సామవేదం వేదాలలో ఒకటి కావటం చేత ఆ జంతువును వేదండం అని పిలిచినారు.

ఈ పురాణం వెనుక ఏనుగ కూడా పశుజాతిలోనే ఒకటి. పశువులు సంగీతానికి వశపడుతూ వుంటవి. కాబట్టి పురాణయుగంనాడు సామవేదం గానం చేస్తుండగా ఆ గానమాధుర్యానికి అడవిలో ఎక్కడో ఉన్నవి అపుడక్కడికి వచ్చి మతంగునికి వశపడిన జాతి అనవచ్చు. ఇట్లా ఒకానొక చరిత్ర గూడ ఇందులో ఉంది.

అటువంటి వేదండముఖుడైన గణపతి కోరిన కోరికలు తీర్చుతూ ఈ పాఠకులను రక్షించుచుండుగాక !

ఉ॥ బౌజ్జగలయ్య యుండ్రముల భోగిమెరుంగు పసిండి చాయ బ
ల్గుజ్జ సమస్త యత్నములకుం జాలిపూజలు గాంచు మేటి యీ
ముజ్జగ మేలు ప్రాతదొర ముద్దుల పట్టిగణాధినాథ డు
ద్యజ్జయ మిచ్చురామ సచివాగ్రణి సోమన మంత్రి మౌళికిన్

“సుదక్షిణా పరిణయము”

తెనాలి అన్నయ

ఈ పద్యంలోని వినాయకుడు గణపతిగా చెప్పబడినాడు. గణపతి అనగా దేవగణాలకంతా అధిపతి.

స్వర్గమర్త్య పాతాళాలనే మూడు లోకాలను పాలించే మొదటి దేవుడైన శివునియొక్క ముద్దుల కొడుకు, బంగారు రంగు వాడు మిక్కిలి పొట్టివాడు, సమస్త కార్యాలకు మొదట పూజింపబడేవాడు అయిన గణపతి (ఈ పాఠకులకు) సమస్తమైన పునికలకు, అనగా పమలకు లేదా సిద్ధమాలకు జయం యిచ్చుగాక !

ఇతడు కొన్ని పురాణాలలో పార్వతీ పరమేశ్వరుల కుమారుడు వైద్యశాస్త్రంలో పారదమే మూలద్రవ్యం కనుక ఈ పద్యంలో శివుని కుమారుడైన యితనిని కవి బంగారు వన్నెగలవాడుగ చెప్పటం ఎంతో సమంజసం.

విష్ణువు పుండరీకాక్షుడు అనగా తెల్లతామర రేకులవంటి కన్నులు గలవాడు, శివుడు హార్షటి అనగా పెద్దపెద్ద జడలుకలవాడు. బ్రహ్మ చతురాననుడు, అనగా నాలుగు తలలు గలవాడు.

కావ్యగణపతి అష్టోత్తరం

ఈ విధంగా దేవతలలో ఒక్కొక్కరికి ఒక ప్రత్యేకత ఉంది. అదే విధంగా వినాయకునికి లంబోదరం అనగా పెద్దగా ఉండి వ్రేలాడుతూ ఉండే బొజ్జ ఒక ప్రత్యేకత.

గణపతి సృష్టికంతా ఆదిపురుషుడు. ఈ సమస్త విశ్వం అతని ఉపదేశంనుండే వుట్టింది. కాబట్టి అతనికి లంబోదరుడనే వ్యవహారం ఉంది. ఆయనకు కుడుములంటే మహా యిష్టం. కుడుములు తినేవారు ఎలాగైనా బొజ్జగలవారే అవుతుంటారు. వానికే సంస్కృతంలో "మోదకాలు" అనిపేరు. అంటే తినేవారికి ముదం ఆనందం కలిగించేవి అని అర్థం. ఎల్లప్పుడూ సంతోషంగా అనగా నిత్యతుష్టితో ఉండేవారు గూడ శారీరకంగా బాగానే ఉంటారు. కాబట్టి ప్రసిద్ధుడనుడైన గణపతికి లంబోదరత్వం ఆ విధంగా కూడా సమర్థనీయమే అవుతుంది.

శీ|| శ్రీవాణీ రమణాదు లెవ్వని జయశ్రీకాములై కొల్తురే
దేవున్ ప్రాజదువుల్ గజాననునిగా దెల్పున్ జగత్కర్తగా
నా విద్యా గరునిన్ గణేశ్వరుని భక్తాభీష్ట సంధాయకున్
సేవింతున్ మదిలో వినాయకుని సుక్షేమార్థ సంజనద్ధికిన్

“సుభాషిత త్రిశతి”

పనుగు లక్షణకవి

ఈ పద్యంలో వినాయకుడు జగత్కర్తగా, విద్యారువుగా, త్రిమూర్తుల కారాధ్య దైవమైనవాడుగా చెప్పబడినాడు. వినాయకుడు గజముఖుడుగా పురాణాలలో ప్రసిద్ధుడు.

గజశబ్దానికి “సమాధినాయోగినోయత్ర గచ్ఛంతి ఇతిగః” సమాధి యోగంలో యోగులు ఎవనిలోనికి వెళ్లుతారో వాడు “గ” అనబడుతాడు.

“యస్మాత్ బింబప్రతిబింబతయాప్రణవాత్మకం జగజ్జాయత ఇతిజః” ఎవనినుండి బింబంతో ప్రతిబింబంవలె ప్రణవాత్మకమైన జగత్తు పుడుతుందో వాడు “జ” అని చెప్పబడుతాడు. కనుక ఈ ప్రకారంగా గజశబ్దానికి “యతోవా ఇమాని భూతాని జాయంతే యేనబాతాని జీవంతి” ఎవని వలన ఈ ప్రాణులన్ని పుడుతున్నాయో ఎవనివల్ల ఆ పుట్టిన వన్ని జీవిస్తున్నాయో వాడు గజముఖుడు. అనగా పరబ్రహ్మమని తాత్పర్యం.

లౌకికార్థానుసారం గజ శబ్దానికి “గజతి మాద్యతేతి గజః” గజమనగా మదం కాబట్టి దాన్ని పొందేది అని అర్థం. నిష్కళంకం నిరాకారం, నిర్గుణం అయిన పరబ్రహ్మం మాయతో కూడినపుడే సృష్టికి సమర్థమౌతుంది కాబట్టి గజ శబ్దానికి మాయతోకూడిన పరబ్రహ్మమని తాత్పర్యం. దీనికనుగుణంగా తాత్వికులు గణపతిని కంఠాది మస్తక పర్యంతం నిరుపాధిక బ్రహ్మమని అధఃకాయం సోపాధిక బ్రహ్మమని అతని నరశరీరం సోపాధిక బ్రహ్మ స్వరూపమని శిరస్సు ప్రణవ స్వరూపమై నిరుపాధిక బ్రహ్మమని వ్యాఖ్యానిస్తారు.

ఇక అతని వక్రతుండం ప్రణవమైన ఓం కారానికి ఏకదంతం అఖండమైన జ్ఞానానికి త్రపీకలుగా చెప్పబడుతవి. కాబట్టి ఈ విధంగా అతడు జగత్కర్తగా విద్యాగురువుగా ఆరాధింపబడుతున్నాడు.

ఈ పద్యాన్ని రచించినవాడు ఏనుగు లక్ష్మణకవి. ఏనుగు తల మనకు తెలివిగల పెద్ద తలకాయకు గుర్తు. ఇక ఈ కవి కృతి సుభాషిత త్రిశతి అందుచేత వేదాలు గజానునిగా చెప్పే విద్యాగురువును పేవిస్తున్నానని ఎంతో ఔచిత్యవంతంగా చెప్పినాడు. త్రిమూర్తులే దేవుని తమతమ కార్యాలు జయప్రదం కావటానికి సేవిస్తుంటారో వేదాలు ఎవనిని గజముఖుడని చెబుతున్నవో జగత్కర్త విద్యాగురువు అంటున్నవో అటువంటి గణపతి భక్తులకు కోరికలన్ని సమకూర్చేవాడు అయిన వినాయకుని నేను క్షేమార్థం సంసిద్ధిని కోరి మనస్సులో ఎల్లప్పుడు తలుస్తుంటాను.

ఉ॥ బాలశశాంక శేఖరుని పట్టి గజాననుడవ్యయుండు భ
క్తాళిక భీష్పితంబులు సమంచితరీతి నొసంగు సత్కృపా
శాలి హిరణ్య గర్భముఖ సర్వసుపర్వ ఫలప్రదాతయో
వేలుపు మమ్ము నెమ్మి శుభవీక్షణ లీలల బ్రోచుగావుతన్

“గణేశ్వర చరిత్రము”

నండూరి బాపయ

ఇందులో గణపతి అవ్యయుడు, అనగా నాశనంలేని పరబ్రహ్మ స్వరూపుడుగా చెప్పబడినాడు. ఆ పరబ్రహ్మమే సగుణంలో లీలార్థమై శివుని కుమారుడుగా గజాననుడై ప్రసిద్ధిని పొందినాడు. కనుక.

బాలచంద్రుని ధరించిన శివుని కుమారుడు ఏనుగుముఖం కలవాడు బ్రహ్మమొదలైన సమస్త దేవతలకు కోరిన ఫలాలనిచ్చేవాడు. భక్తులకు కోరిన కోరికలు తీర్చే దయామయుడు అయిన గణపతి మనల నెల్లప్పుడు ప్రేమతో తనయొక్క శుభదృష్టి విలాసాలలో రక్షించుచుండుగాక !

గణపతి గజముఖుడెట్టైనాడు -

పూర్వం శివపార్వతులు సంతానార్థమై విష్ణువును గురించి తపం చేయగా అతడు ప్రత్యక్షమై వారి కోరికను విని తానే సుందరమైన బాలకుడై వారి వడితో నిలిచినాడు. అప్పుడు పార్వతి ఆ బాకుని వడిలో ఉంచుకొని కూర్చోగా దేవతలందరు చూడవచ్చినారు. అందరితోపాటు శనైశ్చరుడు గూడ వచ్చినాడు. కాని అతడు తలవంచుకుని ఉన్నాడు.

పార్వతి అతనిని చూచి తల ఎందుకు వంచుకున్నావని అడిగింది. అతనికి ఎవరి ముఖం చూస్తే వారి తల పగులుగాక అని భార్య శాపం ఉంది.

శనైశ్చరుడు గొప్ప విష్ణుభక్తుడు. ఎప్పుడు ధ్యానంలోనే నిమగ్నుడై ఉండేవాడు. ఒకనాడతని భార్య జ్యేష్ఠాదేవి కామాసక్తురాలై నిండుగా అలంకరించుకొని అతని దగ్గరకు వచ్చింది. కాని అతడు

కావ్యగణపతి అష్టోత్తరం

కన్నెత్తి చూడలేదు. ఆమెకు నిలిచి నిలిచి విసుగు వచ్చింది. అతడప్పుడు నీవు నాకు కనిపించకు పొమ్మని కసిరినాడు. దానితో ఆమె కోపించి నీవెవరి ముఖం చూస్తే వారి తల పగిలిపోవుగాక అని శపించి రుసరుసా అక్కడి నుండి వెళ్లిపోయింది. ఇల్లాలు తనను కొరివచ్చినపుడామెను పలుకరించకుండటం ధర్మం కాదుకదా !

శని తన శాపకారణం పాఠ్యతికి విన్నవించినాడు. అది విని పాఠ్యతి పర్యాలేదు నా కుమారునికేంగాదు. నీవు ఒకసారి తలెత్తిచూడు అని అన్నది. అది విని ఆయన కన్నులెత్తె ఆ బాలుని చూచినాడో లేదో అంతే అతని తల ముక్కలై ఎగిరిపోయింది. అంత అది చూచి శవుడు పాఠ్యతి నూరడించేందుకై ఆ బాలుని బ్రతికించటానికి ప్రమధులను పిలిచి ఇప్పుడుత్తరం దిక్కుగా తలచేసి ఎవడు నిద్రిస్తుంటే వాని తలను తీసుకురండి అని పంపినాడు.

ఉత్తరం దిశగా తలపెట్టి ఎవరుగూడ నిద్రించరు. కనుక వారికి కైలాసంలో ఎవరూ కనిపించకపోగా దాని ప్రక్కనగల పుష్పభద్రానదీతీరానికి వచ్చినారు. అక్కడ ఇంద్రుని ఐరావతం ఒకపెంటితో జతకట్టగా దానికి ఒక దూడ కలిగింది. అది చూడముచ్చటగా ఉండి ఉత్తరంవైపు తలపెట్టి నిద్రిస్తున్నది.

ఇంద్రుడప్పుడక్కడికి రంభకోసం ఒక పొందరింటికి వస్తుండగా దారిలో దుర్వాసుడెదురుపడి ఒక పారిజాతసుమాన్నిచ్చినాడు. అతడు దాన్ని పట్టుకొని ఆలాగే రంభదగ్గరకు వచ్చి ఆ సంతోషంతో చేతిలోని పుష్పాన్ని పాద వెలుపలికి విసరగా అది వచ్చి నేరుగా ఈ నిద్రిస్తున్న ఏనుగుపిల్ల తలపై పడింది. ప్రమధులది చూచి దాన్ని ఒక శుభసూచకంగా భావించి ఆ ఏనుగుపిల్ల తలను ఖండించుకొని తీసికొని వెళ్లగా శివుడాతలను "గణపతి" కబంధానికతికించి పునర్జీవితుని చేసినాడట. ఇది మనకు గజముఖుని గురించి పురాణాలు చెప్పే వృత్తాంతం.

ము॥ హరియైనన్ హరుడైన వారిజభవుండైనన్ పులోమాతృజా
వరుడైనన్ పనిబూని తొల్త నినుగొల్వన్ గొప్పయేమాద్యుపల్
వరభక్తిన్ నినుగొల్వ కుందురె శుభ ప్రారంభవేళన్ ద్వివే
శ్వరవక్త్రా చనబన్నముల్ విమలవాచాశుద్ధి మాకూన్పుమా

“విక్రమాంక దేవచరిత్రము” ఆంధ్రబల్లణ కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి

ఈ షడ్యంలో గణపతి ద్విపేశ్వర వక్త్రుడుగా చెప్పబడినాడు. “ద్వాభ్యాం పిబతీతి ద్విపః” అని ద్విప శబ్దానికి వ్యుత్పత్తి ఏనుగు తొండంతో నీటిని పీల్చుకొని నోటిలో పోసుకుంటుంది. ఈ విధంగా అది రెండింటితో నీరు తాగుతుంది. కాబట్టి ద్విపం అనగా రెంట త్రాగుడు అయింది.

ఓ గణపతీ ! విష్ణువైనా శివుడైనా బ్రహ్మయైనా ఇంద్రుడైనా ఏ కార్యం ప్రారంభించినా మొదట పనిగట్టుకొని నిన్నే పూజిస్తారు. అంటే మావంటివారు ఒక మంచిపని ప్రారంభించినపుడు నిన్ను

పూజించకుండా ఉంటారా ? ఓ స్వామీ! ఆటంకాలు తొలగే అట్లా మాకు శ్రేష్టమైన వాక్కుద్ధి కలిగించు అనగా మా నోటివెంట అపశబ్దాలు అశ్లీలాలు దొరలించుకు అని తాత్పర్యం.

ఇంద్రియ సంయమనాలన్నిటిలో వాక్సంయమనం అన్నిటికంటే గొప్పది. మితంగా మాటాడడం, హితంగా మాటాడటం అపశబ్దం పలుకకుండా అశ్లీలం ఉచ్చరించకుండా ఉండటం ఒక తపస్సు.

ఆంధ్రబిల్వణుని భావాన్ని పలికిన మరో కవిని గూడ యిక్కడనే చిత్తగించండి.

ఉ॥ నిన్ను దలంతు మున్నుగ గణేశ దిగీశము ఖామరాళితా
మున్నుతి జేయబూను పనికొచ్చెడు విఘ్నము బాపగోరి, నే
నన్నునొయల్పుడన్ తవగుణావళి నెన్ననశక్తుడన్ కృపా
నన్నుత మత్కృతి న్నైరపు శాంకరి ముద్దుల పట్టి వేడెదన్

“శ్రీ అనంతగిరి మహాత్మ్యము” కొండాపురం అనంతాచార్యులు

ఉ॥ ఏనిక మోమువాడు కళలెల్ల వసించెడు మేలు బొజ్జవా
డానన మందు దంతమొక డందర విఘ్నభయంబుదీర్పగా
నేనెయటంచు తన్నె వచియించెడి నాతొలి పూజనెల్లడన్
తానెగ్రహించు వేల్పుడచుతన్ భువి మత్ప్రబలాంతరాయముల్

“హర్షప్రబంధము” పశ్చిమపూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు

ఈ పద్యంలో వినాయకుడు ఏకదంతుడుగా నుతింపబడినాడు. ఆ ఏకదంతం మీ అందరి విఘ్న భయాలు తీర్చే అందుకు నేనే సుమా అని సగర్వంగా చెబుతున్నదట. ఈ కవి పూర్ణ ప్రజ్ఞుడు గదా! వినాయకుని దంతశబ్దం జ్ఞానం అనే అర్థంలోగూడ వర్తిస్తుంది కాబట్టి ఈ ఏకదంతం దాన్నే వ్యంజిస్తుంది. కాబట్టి పద్యంలో దానికి ప్రాధాన్యత వివక్షించినాడు. అంతేగాదు అతడు స్థూలోదరుడుగూడ దేవతలలో అంతపాటి బొజ్జ మరెవరికీ లేదు.

వినాయకునికి అంతలావు బొజ్జ ఎందుకు అతడు విద్యాగురువు కాబట్టి పద్నాలుగు విద్యలు అరవై నాలుగు కళలు అన్ని అందులోనే ఉన్నవి మరి.

అందుచేత ఏనుగుతలవాడు, ఏకదంతం గలవాడు, పొట్టివానికి పుట్టెడు బుద్ధులు గనుక పొట్టనిండ పుట్టెడు విద్యలు గలవాడు. అన్ని కార్యాలలోను ప్రథమ పూజలందుకునేవాడు అయిన దేవుడు మనయొక్క ప్రబలమైన ఆటంకాలన్ని తొలగించుగాక !

మ॥ సకలోద్యోగములున్ ఫలింప మునుపే సౌజన్య వారాసి. ది
వ్యకృపా సారము మూలమౌనో దివిజవ్రాతంబు సేవించు వా
రికి మున్నేఘును సేవ ముఖ్యమగునో ప్రీతిన్ విచారించి సృ
ష్టికి నాద్యుండగు విఘ్నేదేవు గొలుతున్ శ్రేయోర్ధినై నిచ్చులుల్

“శ్రీమదాంద్రాభ్యుదయము”

భూతపురి సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

ఈ పద్యంలో గూడ గణపతి సృష్టిక మూలచైవంగానే చెప్పుబడినాడు. అంతేగాక అతడు విఘ్నేదేవుడు విఘ్నాంతకుడుగూడ.

వినాయకుడు తొలిపూజ దైవం కనుక ఎవరు ఏ దేవుని పూజించినా ఏ దేవుని తలపెట్టినా మొదట గణపతి పూజ చేయవ తప్పదు. కనుక దేవతలనుగ్రహం పాపవలదిన వారికి మొదట పూజింపవలసిన వాడెవడో, మానవులు తలపెట్టే ఏ కార్యం ఫలించాలన్నా ఎవనియొక్క మంచితనంతోకూడిన అనుగ్రహం ముఖ్యమో బాగా ఆలోచించి నేను సృష్టిక మూలమైన అటువంటి విఘ్నేదేవుని శ్రేయంకోరి సేవిస్తున్నాను.

వినాయకుడు విఘ్నేదేవుడెట్లయినాడు ?

పూర్వం అభినందనుడనే ఒక ప్రభువున్నాడు. అతడొకప్పుడు వక్షుడు దివుని పిలువకుండా యాగం తలపెట్టగా తాను ఇంద్రుని పిలువకుండా ఒక యాగం తలపెట్టినాడు. అప్పుడదిచూచి ఇంద్రునికి కోపం కలిగి కాలపురుషుని పిలిచి అభినందనుని యాగానికి విఘ్నం కలిగించమని చెప్పగా అతడు విఘ్నాసురుడనే ఒక దైత్యుని సృజించి పంపినాడు.

వాడు అభినందనుని యజ్ఞం జరుగకుండా చేసి అప్పటినుండి యిక మహర్షులు చేసే యజ్ఞాలకు గూడ ఆటంకం కలిగించటం మొదలుపెట్టినాడు. అప్పుడు వారలవారు వెళ్ళి బ్రహ్మతో మొరపెట్టుకోగా ఆయన దేవగణాలకంతా వినాయకుడధిపతి కాబట్టి మీరువెళ్ళి అతనిని శరణు వేడండి అని చెప్పినాడు.

అంత మహర్షులు వచ్చి గణపతిని శరణువేడగా అతడు విఘ్నాసురునిపైకి వెళ్ళినాడు. విఘ్నాసురుడపుడు గణపతి బుద్ధి బలానికి ఓడిపోయి దాసోహం అని అతని వశవర్తి అయినాడు. కనుక ఇప్పుడెవరు గణపతిని మొదట పూజించరో వారి దగ్గరకు వినాయకుడతనిని అనగా ఆవిఘ్నాసురుని పంపుతూ ఉంటాడు.

ఉ॥ ఆదరమొప్ప దేవతల కందరకున్ భజనీయుడౌచు కా
ర్యాదినుతింప విఘ్నహతి నందగనీక కృతార్థు జేయుచున్
ప్రోది సమస్తలోకముల పోషకుడౌచు వెలుంగుచుండు న
య్యాది మపూజ్య విఘ్నపతి నాత్యభజించెద నిష్టసిద్ధికై

ఈ పద్యంలోని వినాయకుడు విఘ్నేశ్వరిగానే కాక లోకాలను సోపించే వాడుగా అనగా “శుక్లాం బరధరం విష్ణుం” అని విష్ణు స్వరూపునిగా గూడ తెలుపబడినాడు.

దేవత లందరిచేత ఆదరంగా పూజింపబడేవాడు, సమస్త లోకాలకు పోషకుడై ప్రకాశించేవాడు. ఎవరు ఏ కార్యం తలపెట్టినా మొదట తనను పూజించినపుడా పనికి ఏ ఆటంకం కలుగకుండా చూసేవాడు అయినటువంటి విఘ్నేశ్వరిని నేను కోరికలు తీరేందుకై ఆత్మలో ఎల్లప్పుడు తలుస్తుంటాను.

ఆస్తిక లోకంలో దైవాన్ని ఎప్పుడో ఒకప్పుడు తలువని వారెవరూ ఉండరు. కాని దైవాన్ని ఎప్పుడో ఒకప్పుడు గాదు ఎప్పుడూ తలవటం ముఖ్యం అదికూడ బయటికి నలుగురు చూడ తలిచే దానికంటే ఆత్మలో తలవటం ముఖ్యం ఆత్మలో ఆ భావన లేనపుడు బయటికి తలవటం బేపురికార్డు సమానమే అవుతుంది.

బా(పా)ల గణపతి

మ॥ జననీ స్తన్యము గ్రోలుచున్ చరణ కంజాతంబునన్ కింకిణీ
స్వనమింపారగ తల్లిమేన మృదుల స్పర్శంబుగా దొండ మ
ల్లన యాడించుచు చొక్కు విఘ్నేశ్వరి యుల్లాసంబులో మంత్రి వె
న్నునికిన్ మన్నన సొంపు మీర నొసగున్ భద్రంబు లెల్లప్పుడున్

“శృంగార శాకుంతలం”

పిల్లలమర్రి పినవీరన

తల్లిపాలు త్రాగుతున్నా పనివాళ్లు చేతులూరుకోవు - కాళ్లు తమకున్న కడియాలు గజ్జెలు గల్లుగల్లుమనే అట్లుగా నాట్యం చేస్తూ ఉంటే. చేతులు తల్లి శరీరాన్నిమృదువుగా స్పర్శిస్తూ మరోవైపు విన్యాసాలు చేస్తుంటవి. కనుక తల్లిపాలు త్రాగుతూ గజ్జెలు గల్లుగల్లుమని మ్రోగుతుండగా పాదాల నాడిస్తూ ఏనుగు తొండం ఎప్పుడూ ఊరుకోదు. ఏదో ఒకటి పుడుకుతూనే ఉంటుంది, కనుక ఏనుగు పిల్ల తల్లి శరీరంపై పాలు త్రాగేవేళ తన తొండాన్ని ఆడించినట్లు మృదువుగా గౌరి శరీరాన్ని లేత తొండంతో స్పృశిస్తూ పరవశించే బాలగణపతి ఎల్లప్పుడు పాతకులకు దయతో శుభాలు యిచ్చుగాక!

వినాయకుని ఇంతవరకెందరో వర్ణించినారుగాని అతడు తల్లిపాలు త్రాగటానికి శ్రీకారం చుట్టినవాడు పిల్లలమర్రి పినవీరనగారే. ఈ తరువాత యితని యొక్క ఈ పద్యం ఎందరెందరి ఊహలకో భిక్ష పెట్టింది. జననీ అని ప్రారంభించిన వీరన ఈ పద్యంలో వినాయకుడామె తనయుడు అనగా కన్నకొడుకైనట్లుగానే సూచించినాడు.

ఉ॥ అంకము జేరిశైల తనయాస్తన దుగ్ధములానువేళ చా
 ల్యాంకవిచేష్ట దొండమున నవ్వలి చన్గబళింపబోయి యా
 వంకకుచంబు గానకహి వల్లభ హారముగాంచి వే మృణా
 ణాంకుర శంకనంటెడు గజాస్త్వని గొల్తున భీష్ట సిద్ధికె

“మనుచరిత్ర”

అల్లసాని పెద్దన

పార్వతీదేవి ఒకనాడు కుమారుడైన గణపతిని తొడలపై పెట్టుకొని పోలింట్టున్నది. సాధారణంగా స్త్రీలు తమ పిల్లలకు మొదట ఎడమ రొమ్మును, ఆ తరువాత కుడి రొమ్మును యిస్తుంటారు. కనుక పార్వతీకూడ అందుకు భిన్నంకాదు. అయితే ఆమె అర్థాంగి అనగా శివుని అర్థదేహం పాలుపంచుకున్నది. ఆమె అర్థాంగి అనగా శివుని అర్థదేహం పాలుపంచుకున్నది కాబట్టి కుడిపైపంతా పురుషదేహంగా ఉంటుంది. ఆవైపు సర్పభూషణాలేగాని చప్పుండదు.

గణపతి ఎడమవైపు చన్నుత్రాగి కుడివైపుదాన్ని అందుకోబోయినాడు. ఆవైపున చన్ను కనిపించలేదు. దాని బదులుగా సర్పభూషణం కనిపించింది. ఆమె లేత తామర తూడువలె ఉన్నది. ఏనుగులకు తామరతూడులంటే చాలా యిష్టం. వినాయకుడు గజాస్త్వము గనుక గజబుట్టితో దిహో నాకు ఆటకు తామతూడు లభించెనని దాన్ని పట్టుకోబోయినాడు. అటుపంటి గజములును నేనుకొరికలు సిద్ధించే అందుకు సేవిస్తున్నాను.

ఈ పద్యంలో పార్వతి అర్ధనారీశ్వరిగా చూడబడింది. పార్వతి శివుని గూర్చించి మొత్తం మూడు తడవలు తపం చేసింది. మొదటిసారి ఆమె ఆతనిని పరిగ పొందటానికి తపం చేసింది. అప్పుడామె పర్వత పుత్రిక. అంటే కొండజాతిది. కాబట్టి ముక్కుమొగం చక్కగా ఉన్నా రంగు నల్లగా ఉండేది. అందుచేత తల్లిదండ్రీ ఆమెకు కాళి అని పేరుపెట్టినారు. అందుచేత ఆమె వివాహసంతరం స్ఫురద్రూపం కలుగటానికి రెండవసారి తపం చేసింది.

శివుడు కైలాసంలో ఎప్పుడైనా పార్వతితోనే కొలువుతీరేవాడు. కాని దేవతలుగాని ప్రమథులుగాని శివునికొక్కనికే ప్రదక్షిణంచేసి నమస్కరిస్తుండేవారు. అదిచూచి పార్వతి తనకు నమస్కరించకపోవటం ఒక కొరత అనిపించి భర్తను దేవతలు తనకెందుకు నమస్కరించరని ఆడిగింది. అప్పుడతడు దేవీ నీతో ముక్తికోరేవారికే ప్రయోజనంలేదు గదా ! అన్నాడు. అప్పుడది విని పార్వతి ఈ పర్యాయం గలకా కఠినమైన తపం చేసింది. అప్పుడు శివుడామె తపానికి మెచ్చి తనయొక్క అర్థదేహాన్ని ఆమెకిచ్చినాడు. ఆ విధంగా ఆమె అప్పటినుండి అర్థాంగి అయింది.

శీ॥ శ్రీ గౌరీకుచ హైమకుంభ కలిత క్షీరంబులం గ్రోలిత
 ద్భాగాసక్త నిజాన నంబపుడు తాభావించి ప్రత్యాపత

వ్నాగ భ్రాంతిని దూటగా జనని తాన వ్యానురక్తిన్ నగన్
రాగాసందము జెందు నగ్గణపతిన్ ప్రార్థింతు వాక్సిద్ధికిన్.

“చంద్రికాపరిణయం”

మాధవరాయలు

ఈ పద్యంలోని చాలవినాయకుడు మంచి తుంటరి. పార్వతీదేవి రొమ్ములు పాలునించిన బంగారు కుండలవలె ఉండి నిగనిగలాడుతున్నవి. గణపతి ఆ కుండలోని పాలు బొజ్జనిండా త్రాగి అనంతరం ఆ రొమ్ములకేసి మాదగా వానిలో తననీడ కనిపించింది. పిల్లలకు అద్దంలో తన ప్రతిబింబం కనిపించినప్పుడు చేతులతో వాని కొండుతూ ఆడుకోవటం మనం చూస్తుంటాం. అలాగే అడవిలోని యూధపటులు ఆనగా మందముందు నడిచే మగ ఏనుగులు మరో యూధపతి కనిపించినప్పుడు ఆలవోకగానైనా వానితో ఒకసారి తలపడి తలతో కుమ్మటం చేస్తుంటవి కనుక ఇక్కడ వినాయకుడు గూఢ ఆచారములతో తల్లిరొమ్ములోని తన ప్రతిబింబాన్ని కుంభస్థలంతో ఒకసారి కుమ్మినాడు. అప్పుడా స్వర్గకు తల్లియైన పార్వతి అపూర్వమైన వాత్సల్యానురాగాన్ని పొందింది.

అట్లా ఆనందించిన తల్లి ముఖంచూచి తానుగూడ ఆరాగానందాన్ని పాలుపంచుకున్న చాలవినాయకుని నేను వాక్సిద్ధికై ప్రార్థిస్తున్నాను.

చెరుయొక్క క్షణయుగం సంగీత సాహిత్యాలనే క్షీరం కలది. అని పురాణ ప్రసిద్ధి. కాబట్టి అటువంటి పాలను కడుపునిండా త్రాగిన వినాయకుని వాక్సిద్ధికై ప్రార్థించటం ఇందులో కవిగారి మోక్షకుపకు సారవ్యసం.

చ॥ గిరిజయు లోని దుగ్ధముల క్రేవల జారగగ్రోలి బొజ్జపై
వరదలు చారు చారలహా వల్లభహారము బోడు కోడెలై
మెరయుంగ బాల లీలలకు మేలము లాడుచు ముద్దుజూపునా
కరిముఖు జూచినప్పు శితికంఠుడు మా కొనగూర్చు సంపదల్ ।

“వ్రబంధ రాజవేంకటేశ్వరవిలాసము” - గణపవరపు వేంకటకవి

ఈ పద్యంలో చాలగణపతి వర్ణింపబడినాడు. ఈనాటి తల్లులకు పురిటిలోనే పాలు ఎండిపోతవి. కాని పూర్వం అట్లాకాదు. కొడుకులు మూడునాలుగు ఏండ్లు వచ్చేవరకు గూడ దూకలవలె పాలుకుడిచేవారు. ఆనాటి వారికి ఆపలు పుష్కులం వానిని పిల్లలు కుడిచినన్ని కుడిచి బొజ్జనించిన తరువాత పుక్కిటపట్టి చిమ్ముతూ వెడలగాస్తు ఆనందించేవారు.

ఇక్కడ గణపతి అలాగే బొజ్జనిండా పాలుకుడువగా అనంతరం అవి వరదలై నోటి సెలవుల నుండి కారి బొజ్జపై తెల్లని చారలుగా పారినవి. అప్పుడా చారలతని బొజ్జపై పాప చేరు జతకు మరిన్ని తెల్లని పాప చేరులై కనిపిస్తుండగా అతడు తల్లిపడిలో ముద్దుముద్దుగా ఆడుతున్నాడు.

కావ్యగణపతి అష్టోత్తరం

అపుడా కుమారుని చూచి పుత్రానందంతో నవ్వుతూ ఉన్న తెల్లని కంఠం గల పరమశివుడు మనకు సంపదలిచ్చుగాక.

ఇందులో గూడ గణపతి కరిముఖుడుగా జన్మించినట్లే సూచించబడింది. అంతేగా దీనిలోని శివుడు శితికంఠుడు అనగా తెల్లని కంఠం గలవాడు.

ఇపుడు మనం ఏడవ మన్వంతరంలో ఉన్నాం. క్షీరసాగర మధనం ఆరంభ మన్వంతరంలో జరిగింది. అపుడు సముద్రంలో హాలాహలం పుట్టగా దాని పానం చేసి శివుడు నీలగళుడైనాడు. కాని అంతవరకు ఆయన సీతకంఠుడే.

శీ॥ శ్రీ ద్రాక్షాయణి యంక పీఠమున కూర్మిన్ నిల్చి శుండాతత
త్వాదుస్తన్యము చాలగ్రోలి యవ శిష్టం బాశ్రితశ్రేణి కా
హ్లాదం బొప్ప నొసంగురీతి నుభయ ప్రాంతంబులం జిమ్ము న
వ్వేదండాస్యడొనర్చు పూర్ణ కృప నిర్విఘంబు నీ కావ్యమున్

“నాగరఖండం”

తురగా రామకవి

పూర్వం తల్లులకు పాలు నమ్మద్ది. పిల్లలెంతగా త్రాగినా చేపులారక వారు బలవంతంగా కొడుకులకు మరీమరీ చన్నుగుడిపేవారు. అపుడా పిల్లలు త్రాగినన్ని త్రాగి కడుపునిండిన తరవాత గారెలు చేదన్నట్లు వాటిని కుశాలుతో వెళ్లగాసేవారు లేదా పుక్కిటినిండా పట్టే తల్లి ముఖంపైకే పుక్కిలిస్తుండేవారు లేదా ప్రక్కలకు చిమ్మేవారు. కనుక ఈ పద్యంలోని గణపతిలో మనకటువంటి చిలిపి పిల్లవాడు కనిపిస్తాడు.

వినాయకుడు ప్రక్కలకు చిమ్ముతూ ఆశ్రితశ్రేణికి తల్లి చనుబాలు పంచుచున్నాడనగా దేవీస్తన్యం సంగీత సాహిత్యాలుగాబట్టి వినాయకుడు తననాశ్రయించిన వారికి వాఙ్మయ మూలమైన విద్యలన్ని యిచ్చేవాడని కవి యిందులో సూచించినాడు.

ఉ॥ బాగుగ తల్లిమేనిపయి ప్రాకి కుచోదిత పుణ్య దుర్గముల్
రాగముతోడ గ్రోలుచు సురప్రమదానికరంబు నవ్వుచున్
తీగకు కాయ వ్రేగెయని తీయముగా బలుకంజెలంగునా
నాగముఖుండనంత విభునందను గంగని ధన్యుజేయుతన్.

“నాసికేతోపాఖ్యానం”

దగ్గుపల్లి దుర్గాన

వినాయకుడు స్థూలకాయుడు అందులో ఏనుగు తలకాయ. ఇక పార్వతి యేమో అవర్ణ నగా ఆకులుకూడ తిననని బలహీనురాలు.

ఏడు ఏణ్ణుర్లం పిల్లలు పాలుత్రాగే అపుడు నడుమ నడుమ చన్ను విడిచి తల్లి శరీరంపై ప్రాకుతుంటారుగూడ ఇక్కడ తుంటరి వినాయకుడదే పని చేస్తున్నాడు. వాడేమో బొద్దుగా గుమ్మడిపంతులాగా ఉన్నాడు. పాపం పాపాతి అపర్ణ కాబట్టి బక్కగా తీగలాగా ఉంది. అందువల్ల ఆ తల్లి కొడుకులను చూచి దేవతా స్త్రీలు నవ్వుకుంటుండగా గౌరి మీరెందుకు నవ్వుతారమ్మా! ఎక్కడైనా తీగకు కాయ బరువా? అని మధురంగా వారిని మందలిస్తుంది. అట్లా వారిని మందలిస్తుండగా యింకా చెలరేగిపోతున్న ఆ బాలగణపతి ఈ పాఠకులను ధన్యులను జేయుగాక!

దుగ్గన దుర్గా శబ్ద వికృతి కాబట్టి ఈ పద్యంలో కవి దుగ్గయైన పార్వతీదేవి హృదయాన్నావిష్కరించటం గమనింపవలసిన యంశం.

మ॥ జననీ స్తన్యము గ్రోలు ప్రాయమునను త్సాహంబుతో దేవతా
వనితల్ వేడుక బుట్ట తాళగతులన్ వాయించుం బాడగా
కనదుల్లాసము తోడ బొజ్జగదలంగా నాడు లంబోదరుం
డను రాగంబున రాఘవ ప్రభుని నిత్యశ్రీయుతున్ జేయుతన్

“విష్ణుపురాణం”

వెన్నెలకంటి సూరన

ఈ పద్యంలో వినాయకుని బాల్య స్వభావం చక్కగా చూపబడింది. పాలుత్రాగే ప్రాయంలో ఉండి దేవతాస్త్రీలంతా ఆనందంగా చేతులతో తాళాలు వేస్తుండగా మహా సంతోషంతో బొజ్జ గదులగా నాట్యమాడుతున్న లంబోదరుడు అనురాగంచేత నిత్యం పాఠకుల నైశ్వర్య యుక్తులనుగా జేయుగాక!

శ్రీకృష్ణుడు గూడ బాల్యంలో ఇట్లాగే ఆడేవాడట.

పాదున్ మందునిభంగి - గోపవనితల్ పాణిధ్వనుల్నేయగా
నాడున్ జంత్రము కైవడిన్ పరవశుండై హస్తముల్ ద్రిప్పుతున్

అని పాఠనగారు అతనిని వర్ణించినాడు.

చ॥ తనరగ గ్రుచ్చి యంబికముదంబున కౌగిలి జేర్చుచో ఘన
స్తనయుగ కుంభయుగ్మములు దార్కొని యొప్పునకై యసూయమై
జెనకి పెనంగ నొండ్లొకట జేరి నల్లాగున నుల్లసిల్ల బెం
పెనసిన వానిప్రీతి నుతియించెడ నేనిక మోము వేలుపున్

“వృసింహపురాణం”

ఎల్లిన

సాధారణంగా తల్లులు తమ కొడుకుల నెత్తుకుని ఎవకు హత్తుకున్నప్పుడు నిలిపి పిల్లలు కుశాలుతో ఆ తల్లుల రొమ్మును తమ తలతో రాపిడిపెట్టి ఆనందించుటారు. తల్లియైన అంబిక సంతోషంతో కుమారుడైన గజాననుని ఎత్తుకొని ఎవకు హత్తుకోగా స్త్రీలయొక్క స్తనయుగ్మం ఏనుగుల కుంభస్థలం వలె ఉంటుంది. కాబట్టి వినాయకుని కుంభయుగ్మం తల్లియొక్క స్తనయుగ్మంపై అసూయపడి దానిని ఎదర్కొని పెనగినట్లు అతడు తల్లి రొమ్ములను తలతో రాపిడి పెట్టినాడు.

అప్పుడు గౌరియొక్క కుచయుగ్మం గుండ్రదనంతోను గట్టిదనంతోను వినాయకుని కుంభస్థలానికి ఏమాత్రం తీసిపోక ఆ రెండు చక్కటేయి ప్రకాశించినవి. అప్పుడంతవరకు తమ తల్లియొక్క స్తనయుగ్మం తన కుంభస్థలానికి సాటిగావనుకున్న బాలగణపతి సంతృప్తితోడి గర్వాన్ని పొందినాడు.

అటువంటి ఆ గణపతిని నేను నుతిస్తున్నాను.

ఉ॥ సిద్ధములైన భూషణమణి ప్రకర ద్యుతులన్ని దిక్కులన్
దొద్దలు పుచ్చి తల్లిచనుదోయి నరిందలకట్టు మించగా
ముద్దులు సూపుచున్ పసిడి ముద్దగతిన్ తొడమీద నాడునా
ముద్దు గణేశునిన్ దలచి మ్రొక్కెద నీకృతి కార్యసిద్ధికిన్

“సింహాసన ద్వాత్రింశిక”

కొలివి గోపరాజు

తల్లులు తమ కొడుకులను వడిలో పెట్టుకొని కూర్చున్నప్పుడు సాధారణంగా వారి తల తల్లియొక్క చనుకట్టును తాకుతూ ఉంటుంది. ఇది పరిపాటి.

పార్వతి వినాయకుని చక్కగా బాలపాలిమిత్ అలంకరించి ఒడిలో ఉంచుకొని కూర్చున్నది. అప్పుడు అతని శరీరంపైగల నగలలోని మణులకాంతులు అన్ని దిక్కులను కొల్లగొడుతుండగా తనయొక్క కుంభస్థలం తల్లియొక్క చనుకట్టును ఒరుస్తు దాన్ని మించుతుండగా ముద్దులు మూటగట్టుతూ తల్లి ఒడిలో ప్రాణంవచ్చిన బంగారు ముద్దవలె అడుతున్న బాలగణేశునికి ఈకృతి కార్యం చక్కగా నెరవేరటానికి నమస్కరిస్తున్నాను.

చ॥ కరతల మంత జాబి పులకండము నెయ్యియు బిండియుండ్రముల్
పొరిబొరి గళ్లు నేయుచును బుగ్గల బెట్టుచు బావుకొంచున
చౌరువుగ లీలతో నమ్మలి చిక్కుచు సొక్కుచు గౌరిముందఱన్
గురువులు వారు వ్రేగడుపు గుఱ్ఱుడు మాకు బ్రసన్నుడయ్యెడిన్

“వీరభద్ర విజయము”

బమ్మెర పోతన

తొండంచాపి కలకండ, నేయి, పిండితో చేసిన గుండ్రాళ్లు కలిపి పదేపదే ముద్దలు చేసి బుగ్గలకు పెట్టుకుంటు నోటిలోనికి తెచ్చుకుంటు చూచేవారి కాశ్చర్యం కలిగేటట్లుగా నములుతూ పరవశిస్తూ విలాసంగా పార్వతి ముందు పరుగులు పెట్టే బొజ్జగలవాడు మనకు ప్రసన్నుడగుగాక !

వినాయకుడు తిండిపోతు కనుక దీనిలో ఏనుగులు మావటివారందించే ముద్దలు నమిలే తీరు వర్ణించబడింది. అంతేకాక ఇందులో అన్నం ముద్దలు నోటిలో పెట్టుకుని నములుతూ తల్లిముందు పరుగులు పెడుతూ ఉండే ఒక చిలిపి బాలుడు గూడ కనిపిస్తాడు.

చ॥ పెనిమిటితోడ శీతమహి భృతృతి కన్యక జూదమాడి గె
ల్చిన హిమదర్శి రేఖదన చేతికి నిచ్చిన బాల్య చాపలం
బున కబళింపగా విరిగిపోయిన కొమ్మును వచ్చినట్లు మిం
చిన కరివక్త్రు డీశ్వర నృశింహునకున్ వరదుండుగావుతన్

“వరాహ పురాణము”

నందిఘంటల జంట

కేయూరీకృత కంకణీకృత జటాజూటా వతం సీకృతస
జ్యావల్లీకృత కుండలీకృత కటీ సూత్రాకృతా హీశ్వరః
పాయాద్వస్తిలకీకృతా ప్రియతమా దర్శీకృతా క్షీకృతా
ద్యూతారమ్య పణీకృతేందు శకలః కాత్యాయనీ కాముకః

పరమ శివునికి అల్లెత్రాడు, శిరోభూషణం, కుండలం, కంకణం, కటిసూత్రం, కాలి అందెయైన ఆదిశేషుడు, పార్వతికి తిలకం ముఖం చూచుకునే అద్దం, శిరోభూషణం, జూదంలో గెలుచుకునే పణం అయిన చంద్రుడు మనల రక్షించుగాక ! అనే ఈ సంస్కృత చాటువును బట్టి చంద్రరేఖను పార్వతి అపుడపుడు శివునితో జూదంలో గెలుచుకుంటుంది. అని తెలుస్తుంది.

ఒక పర్యాయం ఆమె అలాగే గెలుచుకున్న నెలవంకను బాలుడైన వినాయకుని చేతికీయగా చిన్నపిల్లలకు ఏ వస్తువిచ్చినా దాన్ని వెంటనే నోటిలో పెట్టుకునే అలవాటు. కాబట్టి అతడా నెలవంకను నోటిలో పెట్టుకోగా అది అతనికి విరిగిపోయిన కొమ్ము మళ్ళి మొలిచినట్లు కనిపించింది. అటువంటి ఆ బాలగణపతి పాఠకులకు వరాలిచ్చేవాడు అగుగాక !

పంది కోరలను ఏనుగుపిల్ల దంతాలను నెలవంకలతో పోల్చటం కవులకు పరిపాటియే కనుక ఈ పద్యంలో శివుని తలపైగల నెలవంకను గ్రహించి ఈ కవులు చేసిన ఊహ అద్భుతంగా ఉంది.

ఈ పద్యంలో నుతింపబడినవాడు ఏకదంతుడైన బాలగణపతి చేతికిచ్చిన గిలకలు నోటిలో పెట్టుకునే ఈడు. శిశువులకపుడే దంతాలింకా మొలిచి ఉండవు. ఏనుగు పిల్లకుగూడ అంతే. అది

పాలుమరచిన తర్వాతగాని కోరలుమొలవటం మొదలుగాను, చాలగణపతిక అప్పుడే కోరలు మొలిచి ఒక కోర విరగటం జరిగి ఉండదు. అది అతడు ప్రాథమిక పాఠశాలలో జరిగింది. కాబట్టి ఇక్కడ కవుల ఊహ అద్భుతంగా ఉన్నా పాత్రాచిత్యం దెబ్బతిన్నది. అది అప్పటికప్పుడే పుట్టుకు వచ్చిన కోరవలె ఉన్నది. అంటే ఈ కల్పన ఎంతో జైచిత్య భాసురంగా ఉండేది.

మ॥ ధననాథ ప్రేయం కంఠకాళి మము మోచంబొప్ప వేక్తింబి చ
య్యన జంబూఫల మంచు డాస నిజ హస్తాగ్రంబు వేఁజాచియే
పున బల్మారును బట్టి తాఁ దిగుచు వేల్పుంబ్రోడ విఘ్నేశ్వరుం
డను మోదంబునఁజేయు మత్కృతికి నత్యంతంబు నిర్విఘ్నమున్

“రుక్మాంగద చరిత్రము”

ప్రాథకవి మల్లయామాత్యుడు

శివుని యొక్క కంఠమంలోని నలుపును చూచి అది నేరేడు పంపనే బ్రాంతితో రగ్గరకు చేరి దాన్ని తిందామని తన తొండాన్ని చాపి ఆ నలుపును పదేపదే పట్టి లాగుతూ ఉండే వినాయకుడు ఈ కృతికి నిర్విఘ్నత కలిగించుగాక !

ఈ పద్యం గూడ మత్తేభం ఏనుగులకు చెట్లకుండే పండ్లు తొలవం చాపి తెంచుకుని తినే అలవాటు కనుక అదే ఇందులో వర్ణింపబడింది. కవిగారికి ప్రాథకవి అని బిరుదు కాబట్టి ఇందులో వినాయకుని గూడ ప్రాథుని చేసినాడు.

మ॥ అవనీ భృత్తన యాపదాంబు రుహసేవాయాత దేవాంగనా
శ్రవణీక్లప్త విపుల్ల నిర్జరధునీ సంజాత నీలోత్పల
ప్రవదు ద్యన్మకరంద లుబ్ధ మధులిట్పంఘాత జంబూఫల
ప్రవణత్వోద్భృత హస్తునిన్ గజముఖున్ ప్రార్థింతు నశ్రాంతమున్

“సుకవి జనమనోరంజనము”

కూచిమంచి వెంటరాయుడు

ప్రాచీన సాహిత్యంలో యువతులు కర్ణావతంసంగా నీలోత్పలాలు ధరించటం ప్రసిద్ధంగా కనిపిస్తుంది. అవి వారినే త్రోత్పలాలతో పోటిపడుతుండేవి. పార్వతీదేవి సేవకు వచ్చిపోతూ ఉండే దేవతాస్త్రీలు ఆ విధంగా ఆకాశగంగలో చక్కగా విచ్చిన నల్లకలువలు ధరించి వస్తుండగా వానినుండి జారుతూ ఉండే తేనెకై మూగే తుమ్మెదలను చూచి నేరేడు పండ్లనుకొని వానినందుకోవటానికై ఆ వచ్చిపోయేవారి కర్ణోత్పలాల పైకి పదేపదే తొండాన్ని చాపుతున్న గజముఖుని నేనెల్లపుడు ప్రార్థిస్తున్నాను.

ఈ పద్యంలో గూడ వినాయకుని పిల్లచేష్ట మనోహరంగా చెప్పబడింది.

ఉ॥ నిండి మహామునీశ్వరులు నిర్జర కోటులు చూచుచుండగా
తుండమునందు నందుగొని తోరపుబండులు పిండివంటలున్

దండిగ దించుమించి తలితండ్రులకున్ ద్రమదంబు జేయునే
దండముఖుండు చుండిపుర ధాముని కాళన ధన్యుజేయుతన్

“మల్లణ చరిత్ర”

ఎడపాటి ఎర్రన

వినాయకుడు లంబోదరుడు. తిండిపోతు అతడు దేవతలు, దేవర్షులు అందరూ ఆశ్చక్యంతో చూస్తుండగా తొండంతో తనకు నివేదించిన పెద్దపెద్ద పండ్లు పిండివంటలు అందుకొని దండిగా ఆరగిస్తూ తలిదండ్రులకి ఆనందం చేకూర్చే గణపతి మిమ్ములను ధన్యుని జేయుగాక !

ఇందులో ఏనుగు తిండి చూపించబడింది. వినాయకునికి ఏనుగు తల ఉంది. కాబట్టి అందుకే అంత పెద్ద కడుపు. అందుకేనేమో అతడు తిండిపోతయినాడు.

చ॥ పాలుపుగ నీశు కంఠమునఁ బూనిన యట్టి కపాల మాలికల్
వలనుగ జూచి గొప్పలుగ వండిన యుండ్రములంచు భ్రాంతి లో
పల జనియించి తుండమున బట్టి వడిం దివియంగ జూచు వి
ద్యల గురు డేకదంతుడు ముదంబున మత్కృతి బ్రోచుగావుతన్.

“రాజశేఖర విలాసము”

కూచిమంచి తిమ్మకవి.

ఈ పద్యంలోని వినాయకుడు ఉండ్రాళ్ళ తిండిపోతు వినాయకుడు ఉండ్రాళ్లంటే ఇష్టపడేవాడు కాబట్టి శివుడు కంఠంలో ధరించిన కపాల మాలను చూసి ఓహో ఇవి పెద్దపెద్దగా చేసి వండిన ఉండ్రాళ్ళని భ్రమపడి వాటిని తీసికొని తినటానికి తొండంతో లాగుకోజూచే ఏకదంతుడైన వినాయకుడు నా కృతీని రక్షించుగాక.

ఈ పద్యంలోని కవి వినాయకుని విద్యలగురుడేకదంతుడు అని విశేషించటం గమనించదగింది. దంత శబ్దానికి జ్ఞానమనే అర్థంకూడ ఉంది. ఇప్పుడు గూడ మానవులకు జ్ఞానదంతాలు వచ్చిన పిమ్మటనే లోక వ్యవహారాలు తెలిసి రాసాగుతవి. కాబట్టి ఏకదంతుడైన అనగా ఏకైకమైన అఖండ జ్ఞానం కలిగిన వినాయకుడు విద్యల గురువు కావటంలో వింతలేదు.

వినాయకుడు తనయొక్క విపులమైన జ్ఞానంచేత విద్యలన్నిటికి గురువు కనుక అతడు విద్యాసంబంధమైన నాయొక్క ఈ రచనను రక్షించుగాక !

ఉ॥ ముద్దులు గుల్క శైలసుత ముందర శైశవలీలనాడు చో
నొద్దిక నున్న తండ్రీ తల యూచ జటామకుటాగ్ర రేఖపై
సిద్ధపు నబ్జ మోహమున నెమ్మిక రాగ్రము సాచు వేలు పుం
బెద్దగణేశు గొల్తు మద భీష్మిత కావ్య కళానిరూఢికిన్

“శుకసప్తతి”

పాలవేకరి కదిరీపతి

బాల్యంలో తల్లుల ఎదుట పిల్లలు తమ బాల్య క్రీడలు భూపుతూ ఉండటం సాధారణంగా అన్ని కుటుంబాలలో ఉండేదే. అప్పుడు సతిపతులిద్దరు తీరిపారి కూర్చున్న వారైతే ఆ ఆనందం ఇంక అడుగ నక్కరుండదు.

ఈ పద్యంలో వినాయకుడు శివుని తలపైగల చంద్రరేఖను లాగ చూస్తున్నాడు. ఇది గమనింపవలసిన విషయం.

శివుడు, పార్వతి, వినాయకుడు ఈ ముగ్గురు తమ శిరస్సుపై చంద్రకళను ధరించినారు. చంద్రుని కళలు పదారు. దానిలో శివుడు ధరించింది పన్నెండవ కళ. దేవి ధరించింది పదారవ కళ. చంద్రుని యొక్క పన్నెండవ కళకు శ్రీ అనిపేరు కనుక ఆ కళను లాగజూచే బాలవినాయకుని కవి తన కావ్యానికి కళానిరూఢిని ఈయటానికి సేవిస్తున్నాడు. అనగా అతడు కవుల యొక్క కావ్యాలకు శ్రీనియిచ్చే వాడని సూచన.

వినాయకుడు తల్లి ఎదుట ముద్దుముద్దుగా ఆడే అపుడా లీలకు శివుడు సంతసించి తలూపగా అతని శిరంపై ఉండే చంద్రరేఖను జూచి అది అచ్చమైన తామరయనుకొని, ఏనుగులకు తామర తూండ్లు పూలు అంటే ఇష్టం కాబట్టి దానికై తొండం సాచే దేవుని నేను సేవిస్తున్నాను.

మ॥ ప్రమదాధీన శిరోగ్రభాగ విలసత్ప్రాలేయరుక్ష్మండముం
బ్రమదం బొప్పగ జూచి మోదకముగా భావించి యంచత్కరా
గ్రము పైకెత్తి కడంక తోడ దివియంగామింబి యేతెంచు దం
తిముఖుండెప్పుడు బ్రోచు మత్కృతి దయాార్ద్రీ భూత చిత్తంబునన్

“రసికజన మనోభిరామము” కూచిమంచి తిమ్మకవి

శివుని తలపై ఉన్న చంద్రఖండాన్ని చూచి కుడుమని భావించి వినాయకుడు కుడుముల మెక్కేవాడు కాబట్టి సంతోషంతో తనయొక్క ప్రకాశమైనతొండాన్ని పైకెత్తి దాన్ని క్రిందికి లాగటానికి శివుని సమీపానికి వచ్చే వినాయకుడెల్లప్పుడు దయతో మిమ్ములను బ్రోచుగాక !

వినాయకునికి కుడుములంటే మహా యిష్టం. కాబట్టి ఇక్కడ చంద్రుని చూచి కుడుమని భావించి దాన్ని తీసికోవటానికి చేయి = తొండం సాదినాడు. ఇది పిల్ల తనపు చేష్టకాబట్టి యితడు బాలవినాయకుడు.

చ॥ జనకభుజ ద్వయాగ్రమువ చక్కగనిల్చి తదుత్తమాంగ మం
దునగల వాహినీ విమల తోయములన్ దననీడగాంచి నా

యనుజుని మీద బెట్టుకొనె నప్పయటంచును తల్లితోడ జె
ప్పిన నగిబుజ్జగింపగను ప్రేమజలంగు గణేశు గొల్చెదన్

“అలమేలుమంగా పరిణయం” తూము రామచంద్రారెడ్డి

సంతోషవేళలో తల్లిదండ్రులు అపుడపుడు తమ కుమారులను భుజాలపై ఎక్కించుకుని ఆడిస్తు ఆనందించటం లోక సహజం. ఒకపుడు శివుడట్లా వినాయకుని భుజాలపై ఎక్కించుకోగా శివుని తలపై ఉండే గంగలో తన నీడను చూచి వినాయకుడా ప్రతిబింబం తన సోదరునిదని భ్రమపడినాడు. ఇది ఒక్క అతని వంటేగాదు పార్వతికిగూడ ఒకపుడట్లాగే జరిగింది.

మ॥ చెలువల్ కౌగిట గ్రుచ్చి యెత్తి తలబ్రావోయించు నవ్వేళ నౌ
దలగంగన్ దననీడ తానెగని మౌద్ధ్యం బొప్పె వేరొక్క తో
య్యతి యంచున్ మదినెంచు

అని పారిజాతాపహరణంలో నంది తిమ్మన చెప్పినాడు. అతడు నందిగాబట్టి శివపార్వతుల నడుమ గడిచిన ఈ సంఘటన అతనికి తెలిసింది. మరిపుడు గణపతి ఆ తల్లి కుమారుడేగదా ! ఆ చీరలోనిదే ఆ కణుంగాబట్టి ఆ భ్రాంతి అతనికి మాత్రం ఎందుక్కలుగదు ? అది కలిగి అమ్మతో నాన్నగారు తలపైనా తమ్ముని ఎక్కించుకున్నాడని పితూరి చేయగా తల్లి అది విని నవ్వుకొని కొడుకును దగ్గర తీసికొని నాయనా! పెండ్లినాడు నేనుగూడా నీలాగే భ్రమపడ్డాను కాని ఆలాటిదేమీ కాదు. అని బుజ్జగించింది. అప్పుడా బుజ్జగింపుకు ఆనందంతో చెంగలించిన గణేశుని నేను సేవిస్తున్నాను.

కవి యిక్కడ గణేశుడని జాగ్రత్త పడినాడు కాని గజాననుడంటే యిక్కడ ఈ భ్రాంతి కవకాశం లేదు.

మ॥ తనయా రమ్మని గౌరితన్ను బిలువం దత్పార్వముంజేరబో
వనటన్ భీమ మహాంకుశాయుధము గన్నట్టంగనన్యోరు సీ
మను జేరంగని పుత్రుకౌగిటను ప్రేమంజేర్చు శర్వాణి గ
న్గొని స్మేరానన మొప్ప గ్రాలు గజవక్త్రుండిచ్చు నిర్విఘ్నముల్

“బ్రహ్మాండ పురాణము” జనమంచి శేషాద్రిశర్మ

శివుడు ధరించే ఆయుధాలలో అంకుశం ఎపుడు కుడివైపు చేతులలోనే ఉంటుంది. అందుచేత కవి ఇక్కడ పారవితి యొక్క కుడిచేతిలో అంకుశాన్ని ఉంచి మనకు ఆ సంప్రదాయాన్ని తెలిపినాడు.

పురుషునికి కుడి తొడ కొడుకు, ఎడమ తొడ భార్య కూర్చోదగినవి. స్త్రీకైతే కొడుకు ఎడమ తొడపైనే కూర్చోవలె. వినాయకుడు బాలుడు కనుక ఆ సంప్రదాయం తెలియక కుడితొడ నెక్కబోయి

కావ్యగణపతి ఆష్టోత్తరం

ఆవైపు పురుషరూపం ఉండటం వల్ల రెండవవైపునుండి వెళ్ళి ఆ తల్లియొక్క పుత్రప్రేమను చూరగొన్నాడు.

పార్వతి అర్ధనారీశ్వరి కనుక ఆమె కుడివైపు భాగం పురుష శరీరంగా ఉంటుంది. పెద్దనగారు బాలవినాయకునిలో ఆ భాగాన్ని ఆటపట్టించగా వినాయకుడు గజముఖుడు కనుక శివుని ఆయుధాలలో ఒకటైన అంకుశాన్ని ఆవైపు ఉంచి అతనిని తండ్రిక భయపడే పిల్లవానిగా ఈ కవి దీనిలో తీర్చినాడు.

ఇట్లా ఈ వద్యం చూసే అందుకు అతి సామాన్యంగా అనిపించినా ఒక సంప్రదాయాన్ని పాదువుకున్నది.

మ॥ అలకైలాసగిరి ప్రదేశమున సింహారూఢయో తల్లితన్
బిలువన్ భీతిలి డాగుచో శివుడు బల్ప్రేమన్నిజాం కోఞ్జుల
స్థలి నాసీనునొనర్చి ముద్దిడ ప్రమోదం బొంది దానోర చూ
పుల తల్లింగని నవ్వు హస్తీవదనున్ బూజింతు నశ్రాంశమున్

“శ్రీ చౌడేశ్వరీ మహాత్మ్యము”

గుమ్మరాజు రామకవి

కైలాసగిరిపై ఒకనాడు తల్లియైన పార్వతి సింహవాహనంపై ఉండి గణపతిని దగ్గరకు పిలువగా అతడు గజవచనుడు కనుక ఏనుగుకు సింహానికి వడదు కాబట్టి భయపడి దాగిపోయి అప్పుడు శివుడది చూచి ప్రేమతో పిలుచుకొని తన తొడపై కూర్చోబెట్టుకొని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. అప్పుడతడు తల్లివైపు నీవేనా నాయన మాత్రం నన్ను లాలించడా ! అన్నట్లు ధీమాతో కూడిన నవ్వు చూస్తేన్న గణపతిని వేనెల్లప్పుడు పూజిస్తున్నాను.

పిల్లలకు తల్లిదండ్రులు ఇద్దరిలో ఎవరితో ఒకరి లాలన ఆవవరం. తండ్రి భయంకరుడైనప్పుడు తల్లి, తల్లి భయంకరురాలైనప్పుడు తండ్రి ఇట్లా ఎవరో ఒకరు వారిని లాలించేవారు కావలెగాని యిద్దరు కొరివి దయాలు కాగూడదని ఈ వద్యంలోని ధ్యని.

తల్లియొక్క వాహనానికి భయపడినాడు కనుక నితడు గూడ బాలగణపతియే.

కుమార గణపతి

ఉ॥ శంకరు మూపుజేరి శిరసంగల చందురులోని జింకకున్
 గొంకక చేయిజూపినను గోత్రజ జూచి యితండు దెచ్చు పెన్
 అంకటులుండ వేరొకటి రంకిటు దెత్తుర వల్లటంచు దా
 నంకముజేర్చి చనుడ్లుప నాడెడు భద్రగ జాస్యుగొల్చెదన్

“గారీవిలాసము”

వేము రామాభట్టు

ఈ పద్యంలో రంకుపై శ్లేష - రంకు = తంటా; జగడము - అంకు = జింక

ఈ రెండు పదాలకు లిపి భేదమే కాని ఉచ్చారణ భేదం స్పష్టంగా గన్పించదు.

ఒకనాడు వినాయకుడు తండ్రి పాపులపై ఉండి అతని తలపై ఉండే చంద్రునిలోని జింకను తొండంచాచి పట్టుకోబోగా దాన్ని చూచి పార్వతిదేవి కొడుకుతో నాయనా! మీ తండ్రిగారిప్పటికే తలపై గంగ నెత్తుకొని నాకొక రంకును తెచ్చిపెట్టినాడు కాబట్టి ఉన్న రంకొకటి అనగా సవతి తంటా ఉండనే ఉండగా నీవింకొక అంకెందుకు తెస్తావు. అనగా ఆ చంద్రునిలోని జింకను పట్టుకొని మరొక తంటా ఎందుకు తెస్తావు వద్దు! ఇటురా అని పిలుచుకుని తొడపై కూర్చుండబెట్టుకుని చన్నీయగా ఆ పాలుద్రావి ఆడుకుంటున్న గణపతిని సేవిస్తున్నాను.

కవి ఈ పద్యంలో భద్రగజాస్యుని అనటం సాభిప్రాయవిశేషణం. తిల్లి మాటవిని అతడు మరో రంకు తేకుండా నిలిచినాడు గాబట్టి భద్రగజాస్యుడు అనగా వారికి భద్రాన్ని చేకూర్చే గజాస్యుడైనాడు.

ఉ॥ కొమ్మును తొండమున్ కఠిన కుంభయుగంబును నయ్యుమాక పో
 లమ్ముల చారుకాంతి దొడలన్ వలి చన్నులబోలె పుత్ర కుం
 డిమ్ముల తల్లిబోలి జనియించిన నంచిత భాగ్యవంతుడౌ
 వమ్మయటంచు సిద్ధ సతులక్కున జేర్చు గజాన్యు గొల్చెదన్

“కన్నప్ప చరిత్ర”

కంచి రాజు సూరయ్య

వినాయకుడు జైనమతంలో సిద్ధగణంలో ఒకడు. శివపురాణం ప్రకారం అతడు పిండిబొమ్మ నుప్రభేదాగమం ప్రకారం శివపార్వతులకు సద్యోగర్భంలో జనించిన తనయుడు.

ఒకనాడు వారు కైలాసంపైగల ఆనంద కాననానికి విహారానికివెళ్ళి అక్కడ క్రీడాసక్తమైన ఒక గజ మిథునాన్ని చూసి తాము కూడా గజరూపాలు ధరించి క్రీడించగా అతడు జనించినాడట.

లోకంలో కుమారుడు తల్లిపోలికలతో కూతురు తండ్రి పోలికలతో జన్మిస్తే భాగ్యవంతులొతారని నమ్మకం ఆ నమ్మకాన్ని కవి ఇందులో ప్రతిపాదించినాడు.

బాలవినాయకుని ఒకనాడు సిద్ధసతులు వచ్చి ఎత్తుకుని అతని అందచందాలు చూచి తమలో తాము చూసినారా ఈ బాలుని యొక్క కుంభస్థలం తల్లియొక్క (పార్వతి యొక్క) చనుకట్టువలె దంతం ఆమె చెక్కులవలె, తొండం ఆమె యొక్క తొడలవలె ఉన్నవి. మగపిల్లనాడు తల్లి పోలికలతో జన్మిస్తే భాగ్యవంతుడౌతాడు గదా! అనుకుంటూ ఎదలకు హత్తుకున్నారు. అటువంటి గజాననుని నేను సేవిస్తున్నాను.

కావ్య మర్యాదలో స్త్రీలయొక్క రొమ్ములను ఏనుగు కుంభస్థలాలతో చెంపలను ఏనుగు దంతాలతో తొడలను ఏనుగు తొండాలతో పోలుస్తుంటారు. ఆ ఉపమా సామగ్రిలో కవి యిందులో వినాయకుని అపూర్వంగా చిత్రించినాడు.

ఈ పద్యంలో వినాయకుడు భాగ్యవంతుడుగా చెప్పబడినాడు. అతడు విద్యలకే గాక సంపదలకు కూడా అధిదేవతనే.

ఉ॥ గ్రక్కున నేత్రయుగ్మము కరద్విత యంబున మూసి పట్టి యా
మిక్కిలి కంటికిన్ తనదు మూడవ హస్తము మాటుచేసి ఇం
పెక్కడు బాలకేళి పరమేశ్వరు చిత్తము పల్లవింపగా
తక్కక ముద్దునం బొలుచు దంతి ముఖున్ గొలుతున్ ప్రసన్నుగాన్

“దశకుమార చరిత్ర” కేతన

ఈ పద్యంలోని వినాయకుడు దాగుడు మూతలాడిస్తు దర్శనమిస్తాడు. బాలకేళిలో అతడు దాగుడు మూతలాడుతూ ఆనగా రెండు చేతులతో పరమశివుని యొక్క రెండు కన్నులు మూసి మూడో కంటికి తనయొక్క తొండాన్ని మాటుచేసి శంకరుని మనస్సుకు అహ్లాదం కలిగించినాడు. అటువంటి గజాననుని నేను సేవిస్తున్నాను.

కవి యిందులో వినాయకుని దంతిముఖుడు అని చెబుతూ శివుడు త్రినేత్రుడు కనుక అతని మరో కంటిని మూయటానికి గణపతి మూడవ చేయిగా తన తొండాన్ని ఉపయోగించినట్లు చమత్కరించినాడు.

కవియొక్క భావనకు దంతిముఖుడనే సర్వాయం ఇక్కడ సహకరించదు. కనుక కేతన యొక్కడ కరిముఖుడు లేదా హస్తముఖుడు అని ఉండవలసింది.

ఉ॥ పొందుగ నీశు ముందటను బొజ్జగ దల్బుచునాడుచుండగా
విందులు విందులంచు నరవింద దళాయత నేత్ర గౌరియా

నందముతోడ బిల్చినను నవ్వుచు దానెదురేగు పార్వతీ
నందను లోకవంద్యు గణనాథుని గొల్చెద నిష్ట సిద్ధికిన్

“ధనాభిరామం”

సూరన

గణపతి మొదట శివుని ముందు బొజ్జ కదులుతూ ఉండగా ఆడుతుండగా అది చూచి పార్వతి బాగుబాగు ఇటురారా ! నాముందుగూడ చిందులు వేతువు అని పిలువగా నవ్వుతూ ఆమెకు ఎదురుగా వెళ్లుతున్న గణపతిని యిష్టసిద్ధికై సేవిస్తున్నాను.

ఈ కవి సూరన అనగా సూర్యుడు అతడు జగచ్చక్రువు కాబట్టి ఇందులో తన పేరుకు తగినట్టు అరవింద దళాయనేత్రయైన పార్వతియొక్క వీక్షణ వ్యాపారాన్ని చెప్పినాడనవలె.

చ॥ కరిముఖుడున్ కుమారుడు వికారపు చేతలముద్దు సూపుచున్
గురువులు వారుచున్ నెదుటగానగ దాటుచు చన్ను దోయితో
శిరములు రాయుచున్ కబరి జేర్చిన చంద్రుని బట్టి తీయగా
కరముల జాప నవ్వెడు జగముల తల్లి శుభంబు లీవుతన్

“మొల్ల రామాయణము”

మొల్ల

పడకపై పతిదాడి వడ్డన వేళ బంధువులదాడి తీరిఫాలిన వేళలో పిల్లలదాడి కలుగవలెనని యింతులకు మన వారి పెద్దల దీవెన. దాన్ని అనుసరించి మొల్ల స్త్రీ కనుక గణపతి కుమారస్వాముల నాధారం చేసికొని పార్వతీదేవి ముఖంగా ఈ పద్యంలో పిల్లలు గల ఒక యిలాలిని చక్కగా ఆవిష్కరించింది.

వినాయకుడు కుమారస్వామి పిల్లతనపు చేష్టలతో తన ఎదుట ముద్దులు చూపుతూ పరుగులు తీస్తు, గంతులు వేస్తు తలను రొమ్మలకు రాస్తు గెలువనీయకుండజేస్తు తలపై తురుముకున్న వంద్రరేఖను తీయటానికి చేతులు చాపగా అది చూచి నవ్వుకునే తల్లియైన పార్వతి మీకు కుభాలిచ్చుగాక.

మొల్ల స్త్రీగాబట్టి ఇందులో పార్వతిని జగముల తల్లియని చెప్పటం ఆమె ప్రత్యేకత.

చ॥ తనుగని యొక్క యెత్తుననెదక్షజయున్ విటలాక్షుడున్ ముదం
బున నిరు చెక్కులన్ గదిసి ముద్దొసగంగ నొకింత నెమ్ముగం
బును వుగవెన్కకున్ దిగిచి యత్తు విహీన పరస్పరాస్య చుం
బనములు తల్లిదండ్రులకు పన్నుగ గూర్చు గజాస్యనెన్నెదన్

“అప్పకవీయము”

అప్పకవి

గణపతి హాస్యానికి అధి దైవం. లక్షణశాస్త్ర ప్రకారం హాస్యం శృంగారం నుండి పుట్టింది. అయితే ఈ పద్యంలో అప్పకవిగారు హాస్యం నుండి శృంగారాన్ని పుట్టించినాడు. అది ఏలాగ గమనించండి.

ఒకనాడు వినాయకుని చక్కగా అలంకరించి ఒక ఎత్తైన ఓటపై కూర్చోబెట్టి తల్లిదండ్రుల చెరోవైపు నిలిచి “నాయనా ! ఒక ముద్దీయరా !” అని ఒకేసారి చెరోవైపునుండి అతన్ని ముద్దు పెట్టుకోబోయినారు. అప్పుడా కొంటెగాడు వారు ముద్దుపెట్టుకునే సమయంలో తలాలున తలవెనక్కు లాగుకున్నాడు. అప్పుడేమయింది. అనుకోకుండానే ఆ తల్లిదండ్రుల ఒకరికొకరు ముద్దిచ్చుకున్నారు.

ఆ విధంగా అప్రయత్నంగానే తల్లిదండ్రులకు పరస్పరం చుంబించుకునే అవకాశం కలుగజేసిన గణపతిని నేను సేవిస్తున్నాను.

అప్పకవి ప్రభావం గూడ ఆంధ్రదేశంలో అనేకులపై ఉంది.

చ॥ మనసిజ వైరి గౌరియును మక్కువ నొక్కట చెక్కు దోయి చుం
బనమెనరింపగా నెరిగి మస్తము వెన్క కెడల్ప వారణం
పున దనమోము లొందారులు ముద్దుగొనంగని నవ్వు నాగ జా
నను భజియింతు నేనను దినంబు మనోరథ సిద్ధికింగదన్

“అనర్హరాఘవము”

బజ్జ తిమ్మభూపాలుడు

బజ్జన తిమ్మభూపాలుడు అలంపురం సంస్థానాన్ని పాలించిన ప్రభువు. స్వతంత్రమై కల్పనా శక్తిగలవాడు. ఇది అతనికి అప్పకవిపై ఉన్న భక్తికి అభిమానానికి గణపతి సాక్షిగా నిర్మిత అక్షర శిల్పం.

ఉ॥ పుట్టదు పూరినాతలను బుట్టిన కుంభములందు నీయెదన్
బుట్టిన కుంభయుగ్మమున బుట్టి నుధారసధార తెల్పు మీ
గుట్టని పోరువెట్టు నలకుంజర వక్త్రుని జూచి నవ్వు నా
గట్టులరేని వట్టి దయ భండోజిరాయని బ్రోచుగావుతన్.

“ఘటికాచల మాహాత్మ్యము”

తెనాలి రామలింగశర్మ

పూరి అనగా జంతువుల పాలు.

స్త్రీలయొక్క చనుకట్టును ఏనుగు కుభాలతో పోల్చటం ఉపమా సామగ్రిలో ఒకటి వినాయకు డొక పర్యాయం తల్లి యొక్క రొమ్మును చూచి అమ్మా! నా తలపై పుట్టిన కుంభయుగ్మంకై ఒక్క పాలచుక్క గూడా పుట్టదు. మరి నీ యెదపై పుట్టిన కుంభయుగ్మంలో పాలెట్లా వుడుతున్నవి ఈ రహస్యం నాకు చెప్పవా ! అని పసితనం యొక్క మౌగ్ధ్యంలో పోరుపెట్టి అడుగుతుండగా ఆ కుమారుని చూచి నవ్వుకున్న పార్వతి మనలను రక్షించుగాక !

ఇది ఘటికాచల మహాత్మ్యంలోని స్తుతి. ఘటం కుంభం రెండూ సమానార్థకాలే కాబట్టి ఆ శబ్ద సామ్యంచేత ఈ వి యొక్క ఘటతుల్యమైన పార్వతీదేవి వక్షోజ మహాత్మ్యాన్ని అవి గణకుంభాలకంటే విశేషమైనవని ధ్వనింపజేసినాడు.

ఉ॥ మంచము జేరి శంభుడు కుమారుని తొట్టెను బెట్టి నీవు చే
లాంచల మేల పట్టుకొనెదమ్మకడంజను మన్న భక్త్యమి
మ్మంచని పోర చంద్రకళ నక్కరకై నిడకేల ద్రోయుచున్
త్రుంచిన దోసెయంచవెడు తీరపు బొజ్జగలాని గొల్చెదన్.

“పార్వతీ పరిణయము”

కోదీ రఘునాథ నాయకుడు

సూర్యుడు బోసినోటివాడు. అందువల్ల అతనికి అతటివండ్లు పిండి నైవేద్యం పెడితే చంద్రునికి అట్లు నివేదిస్తారు. కమక్ ఇందులో చంద్రుని దోసెతో పోల్చటం శాస్త్ర మర్మమెరిగిన సొగసు ఆధునికులితనిని ఆకాశమనే ప్లేటులోని ఇడ్డీగా దర్శించినారు.

ఇందులో వినాయకుడు తోరపు బొజ్జ అనగా నల్లలమైన పొట్టగలవాడుగా చెప్పబడినాడు కాబట్టి అంత లావు కడుపుకు ఆ సగం దోసె ఏం చాలుతుంది ? ఏనుగు వంటికి జలకర పోచ.

శివుడు పేదవాడు కొండవీటి జంగం. అంటే అక్కడ బిచ్చమెత్తుకునేవాడు కాబట్టి దీనిలో అతని పేద స్వస్థారం చూపబడేంది. తల్లి యింటిలో ఏదో పనిలో ఉండగా ఇద్దరు బిడ్డలను సముందాయించే తండ్రిగా ఇందులో మనకు శివుడు దర్శనమిస్తాడు. ప్రొద్దునే పిల్లలు తిండికొరకు పోరు పెట్టినప్పుడు వేదకాపులాటలో తల్లిదండ్రు లాత్రి మిగిలిపోయిన ఏ రొట్టెముక్కనో వారిచేతికిచ్చి సముదాయించటం ఇచ్చుడున్నది. కమక్ శివుడు అంతవరకెత్తుకున్న కుమారుని తొట్టిలో వేసి మంచంపై విశ్రాంతి తీసికొట్టగా ప్రక్కనున్న గణపతి అతని ఉత్తరీయాన్ని పట్టుకున్నాడు. శివుడది చూచి నన్నెందుకు పట్టుకుంటావు అమ్మ దగ్గరకు వెళ్లు అనగా నాకు తనటానికి ఏదైనా అప్పు ఈయమని అడిగివాడు. అది విని శివుడు దేవతలు చంద్రకళను పొనం చేస్తుంటారు కాబట్టి తలపైనున్న నెలవంకను తీసి చేతికియగా యిది సంగంత్రించిన దోసె, నేమ వల్లను పోలిన ముద్దులుగునిపే లంబోదరుని నేమ సేవిస్తున్నాను.

చ॥ అజల తరంగిణీప్రద సితాంబు రుహభ్రమ దాత మౌళిన
కృజమగు చంద్రు బట్టు నొడికంబున తుండము పైకి చాపి య
ద్రి జనునగించు నొంటిపలు దేవరపూని భుజంగ రాయ భూ
భుజుని నిరంతరాయ సుఖముల్ దయచేసి కృతార్థుజేయుతన్

“అంద్రపరాశర స్మృతి”

అవివ్రాదే ప్రభాకరామాత్య

పరమ శివుడు తలపై ధరించిన చంద్రరేశను జూచి ఏనుగులకు తామరలంటే చాలా యిష్టం కాబట్టి ఇది ఆకాశ గంగలోని తెల్లతామరయని దాన్ని అందుకోవటానికి తొందరపైకి తనయొక్క భ్రాంతితో పాఠ్యతీదేవిని నవ్వింపే ఏకదంతుడు మనకు నిరంతరాయమైన సుఖాలు దయచేయు గాక !

చంద్రుని ఆకాశగంగలోని సీతాంబులతో పోల్చటం కవులకు పరిపాటి కమక దాన్ని అధారం చేసికొని వినాయకునికి భ్రాంతిని ఇంతవరకు పాలవే కరిక దిరీవతి చెప్పినాడు. అతడు వినాయకునికి ఆ భ్రాంతి కలుగటానికి చిన్న పూర్వ రంగాన్ని సృజించినాడు. కాని అక్కడ గూడ శివపాఠ్యతులిద్దరున్నా ఈ ప్రభాకరామాత్యుడటువంటి దేదీ లేకుండానే వినాయకునితో నేరుగా శివుని వెత్తిపై చేయిపెట్టి ప్రయత్నం చేసినాడు. అందుకే కాబోలు అది చూచి అమె అద్రిజ అనగా కొండకూతురైనప్పటికీ యిందులో నవ్వింది.

ఈ పద్యంలో చిన్న అనౌ చిత్త్యదోషం కనిపిస్తుంది. వినాయకుని బంటిపలు దేవర అనేకంబై కరివదనుడు అదా వాస్తవములు అంటే పద్యం ఇంకా ఓ చిత్త్యభానురంగా ఉండేది.

చ॥ కనకనగంబు బొమ్మరముగా భజగేంద్రుడు జాలెగానమ
ర్మిన గిరి పుత్రి గాంచి యివి రెండును దేవధనంబులన్న న
జ్జిన నిహితోప దేశమున గుమ్మతి వాని పువఃప్రతిష్ఠ జే
పవిన గణనాయకుండు కృతదేయుత సిద్ధప ముంత్రి కోరికల్.

విక్రమార్క చరిత్ర

జక్కన

ఈ పద్యం చాలా కాలం క్రితం పాఠ్యమైతే కనక కల్పంలో పద్యాన్ని ప్రారంభించటం విశేషం.

జాల్యంలో అది ఉడు వాటి గణపతి ఒకనాడు మేరు వర్షాన్ని బొంగరంగా చేసికొని దానికి ఆదిశేషుడనే జాలెనుగా మార్చినాడట. ఈ బ్రహ్మాండంలోని వదునాల్గు లోకాలు తమతమ స్థానంలో నిలువటానికి పురాణవచన ప్రకారం మేరువు మరియు ఆదిశేషుడే అధారం. మేరువేగా

1. చెక్కీళ్ళు - దానం	2. కన్నులు - సేధువు
3. కర్ణములు - సాగరం	4. శుండ్రాగ్రం - శీకరం
5. చనుమొనలు - శిశ్యం	6. మేహనం - మదం
7. హృదయం - ఘర్మం	8. చరణాలు - మేఘం

ఈ ఎనిమిది స్థానాలలో సాధారణంగా వానికి గండస్థానం నుండి ప్రవించే మదమే ఎక్కువ. అదే సర్వసాధారణం గూడ కాబట్టి ఏనుగుకు దాని చెవులదిమ దించినపుడు నుదుటి మడజలానికి వ్రాతి చికాకు కలిగించే తుమ్మెదలను తోలుకోవటానికి వేసవిలో విననకర్రలవలె విసురుకోవటానికీ గూడ ఉపయోగపడుతుంటవి.

ఈ పద్యంలో తలిదండ్రుల తోడపై మన్ననలను వినినాయకుడు తుమ్మెదలను తోలుకుంటున్నాడనగా అతనూరకనే ఈగలను కొట్టడంగాక ఆ రూపంలో మూగుతున్న అటంకాలను తొలగిస్తున్నాడని ద్వంద్వం కాని ఏనుగులకు మదం పిల్లతనంలో పుట్టదు. ప్రాధుడైన గణపతి తల్లితోడపై కూర్చోలేడు. కనుక ఏనుగులకు మదస్రావంలేకున్నా మనముఖంపై ఈగలవలె దాని గండస్థలంపై తుమ్మెదల వ్రాలుతుంటవని అనుకోవలె.

మ॥ తనయంకంబున బట్టికిం బ్రయుని జేతం జూపినీ తండ్రీపే
రను మయ్యాయన వచ్చిరాని మృదు వాక్యం బొప్పగంగా ధరుం
డన నర్వజ్జుడు ప్రేయసీ ముఖము బాయంజూచి మీ యమ్ముపే
రనగా చండికయంచు నవ్వెడి గజాన్య బ్రహ్మమమ్మోముతన్.

“మధురస్మృతి”

పల్లెపల్లి మల్లినాధశర్మ

పల్లెపల్లి మల్లినాధశర్మ ఒకవారు వినియకునితోడపై కూర్చోబెట్టుకుని అతనికి శివునియాని పేరు తండ్రిగారి పేరేమి వ్రాసు వాయనా అని అడిగింది. అయితే వారు ఉమాపతి, గిరిబేళుడు, గరిబేళుడు లోకాంబుడు అంటాడని అడిగిందికాని అందుకు దీక్షుంగా అకొంటెగాడు గంగాధరుడు అన్నాడు. అది విని నవతి కెలుతో వెళ్ళునంటును లోలోనే అయితే ముంకిపోయింది. అది గమనించి పర్వజ్జుడైన శివుడు మీ అమ్మ పేరేమిటి వాయనా అన్నాడు. అప్పుడు వారు అనూయకంగా “చండిక” అంటాననవించాడు. కనుక నిటువంటి ఏనుగు ముఖంగల బ్రహ్మ మనలనెల్లప్పుడు కాపాడుగాక.

ఈ పద్యంలో కవి గణపతిని గజాన్య బ్రహ్మ అని నిశేషించటం గమనార్హం. గజాన్య బ్రహ్మనామంలో గూడ వర్ణిస్తుంది. బ్రహ్మ చతురాశుడు. కనుక దానికి తగినట్లు కవి ఇందులో గణపతిని వాక్యాత్పర్యాప్తి ప్రదర్శింపజేసినాడు. కావ్యంపేరుకు తగినట్లుగా శివునికి ఈ గణపతి నూ మధురస్మృతి.

మ॥ కరమొప్పన్ జనకాంక యుక్తుడగుచున్ గంగాసువర్ణాబ్జముల్
 కెరలింపన్ గరమాన భర్తకది సంకేతక్రియన్మోయద
 త్వర వశ్చాదన దృగ్వి శేషనివసద్వామాంకుడై తత్ప్రీత్య
 స్థిర సమ్మోదనకారి యౌ గజముఖున్ సేవించి కీర్తించెదన్

“యామినీ పూర్ణ తిలకా విలాసము” చెళ్ళపిళ్ల నరస కవి

గణపతి ఒకనాడు తండ్రి తొడపై కూర్చొని తొండంచాపి అతని తలపై ఉండే గంగలోని బంగారు కమలాలు పెకలించబోగా గంగాదేవి అది శివునికి తెలిపేటట్లు సంకేతంగా ధ్వని చేసింది. అది యెరిగి శివుడతనిని కన్నులతోనే వలదని వారించినాడు. అదిగన తాను తలపెట్టిన వనిని మాని ఎడమతొడపై ఉండి తండ్రికి స్థిరమైన సర్వోత్తర కలిగించిన గణపతిని నేను కీర్తిస్తున్నాను.

ఆకాశగంగలో బర్హసారు కమలాలుంటవని ప్రసిద్ధి. శివుని తలపై ఉన్నది ఆకాశగంగ. ఏనుగులకు తామరలకు చూస్తే చెలాటం కనూక కవి యిందులో గణపతిని గజముఖుడని చెప్పటం గమనించదగిన విశేషం. గజమనగా యిక్కడ మదించునది అర్థం. మదించినపుడే సాధారణంగా ఏనుగులొక్కవగా కల్లోలాన్ని నృజిస్తుంటవి.

ఉ॥ ఏకకళావతం సమిది ఏటికి పూర్ణకళావతుంసు డే
 గాకయటంచు తుండమున గ్రక్కున చంద్రుని బట్ట నా కళం
 కాకర చంద్రుడేలయని యంబనివారణ మాచరింపగా
 గైకొని తన్ముఖాంబుజము గన్నొన్న బాలగణేశుగొట్టెదన్

“మూర్తి త్రయోపాఖ్యానము” దంతులూరి బాపయ

శివుని తలపైగల చంద్రుని ఏకకళా చంద్రునికి పదునారు కళలు పదారవ కళకు సోధయాని వ్యవహారం దాన్ని తలపై ధరిస్తుంది. పన్నెండవదైన శ్రీ ఆవేక కళను శివుడు ధరించినాడు కనుక ఏకకళామాత్రమైన ఈ చంద్రుడెందుకు నిండుగా పదాతుకళలుండే చంద్రునే ధరించక అవి తలపై తలపై ఉన్న చంద్రకళను తీసివేయటానికి తొండంతో పట్టుకోగా నాయనా! నిండు చంద్రునికే కళంకం ఉందివా! నికలైనా కళంకంగల దాన్ని తలపై ధరిస్తారా! అది మంచిదిగాదని చెప్పగా ఆ తల్లిమాటునిని తొండంతో తాను పట్టుకున్న చంద్రుని విడిచి ఆ నిండు చంద్రునివలె ఉండే తల్లి ముఖా వజ్రాన్ని చూస్తున్న బాలగణపతిని నేను సేవిస్తున్నాను.

బాలగణపతి ఇందులో తల్లిముఖం చూస్తున్నాడనగా నిజమే ఆకాశంలో ఉండే నిండు చంద్రునికి కళంకం ఉంది కనుక కళంక రహితమైన ఈ ముఖచంద్రుడుండగా యింక ఆ చంద్రుడెందుకు? అని వినాయకుడు తలచినాడని యిందులోని ధ్వని.

మ॥ కలుగున్ లాయపు తేజికిన్ చయము మైగాన్పించు నీ శాను
ములకున్ తమ్ముని కత్తలాన మురయంబున్ మీర రావించి మా
రెలకున్ బర్వున బోవు దానిగని గౌరీ కాంత సారెంగిలా
కిల నవ్వన్ మదమొందు దంతి ముఖునిం కీర్తించి నర్తించెదన్.

“కువలయాశ్చ చరిత్రము”

పవరము చిననారాయణ

శివునికి కుటుంబంలో శత్రుత్వం లేదు కాని వాహనాలకు మాత్రం అది ఉంది. శివుని వాహనం నంది. దానికి పార్వతి వాహనమైన సింహానికి వైరం. వినాయకుని వాహనం ఎలుక. శివుని భూషణాలు సర్పాలు కాబట్టి ఆ రెండింటికి వైరం. కుమారస్వామి వాహనం నెమిలి. దానికి శివుని భూషణాలకు వైరం. ఇదొక విచిత్రమైన కుటుంబం.

శివుడుగ్రుడు కాబట్టి ఎప్పుడు కోప స్వభావంగాని పార్వతి మాత్రం ఆ విధంగాకాదు నవ్వుతూ త్రుళ్లుతూ ఉండే ఉల్లాస ప్రయురాలు అందుచేత ఆమె అప్పుడప్పుడు వినాయకుని వాహనమైన ఎలుకను పరమశివుని భూషణాలైన సర్పాలు బెదిరిస్తుండగా అప్పుడామె కుమారస్వామి వాహనాన్ని పిలిచేది. అప్పుడది చూచి ఆ పాములు తలా ఒక్కదిక్కు తురుముని పారిపోతుండే అదిచూసే చేసినవారికి చేసికున్నంత” అన్నట్లు ఆమె కిలకిలా నవ్వుతూ ఉండేది. అప్పుడామెను చూచి వినాయకుడు ఆనందించేవాడు.

ఆ విధంగా తల్లిని చూచి ఆనందించే వినాయకుని నేను సుతిస్తున్నాను.

చ॥ తనదగు వారుంవంబోడల దాల్చిన సొమ్మును జాతివైరవుం
కినుక దొరంగి యొండొకటి కింకిరి సేయగ చూచి యోదలం
దనరు నుధాంశురేఖ రసధారలు బిందగ గుణ్ణ బొజ్జ మె
అప్పున గడవంగ నప్పు నురపూజ్య గణాధవు ప్రస్తుతించెదన్

“శేషచరిత్రము”

తామరప్ప తమ్మయ్య

వికాక్షర గణపతి, పరమేశ్వర, వేదవేదాంత, గణపతి అనే మూడు గణపతి మూర్తులు మాత్రమే తలపై చంద్రరేఖ ఉంటుంది. కాబట్టి ఈ వేద్యంలోని గణపతిని మనం పై ముగ్గుల ఎవరని భావించినా ఏ భేదం లేదు.

ఈ పద్యంలో గణపతి నవ్వుతున్నట్లుగా చెప్పబడినాడు. నవరసాలలో హాస్యం రెండవది. అదిగూడ వినాయకుని వలెనే తెల్లనిది దానికి అధిదేవతగూడ వినాయకుడే. ఇక ఈ హాసంలో స్మితం, హాసితం, విహాసితం, అవహాసితం, అపహాసితం, అతిహాసితం అని ఆరు భేదాలున్నవి. అవి వారి ప్రకృతులను బట్టి ప్రవర్తిల్లుతూ ఉంటవి.

వినాయకుడు దేవత కాబట్టి ఉత్తమ ప్రకృతి ఉత్తమ ప్రకృతులకు స్మితం, హాసితం, విహాసితం ఈ రెండూ శరీరాన్ని కదిలించేవికావు కాబట్టి ఇందులోని వినాయకుని నవ్వు విహాసితం అనవలె. స్థూలప్రకృతిగలవారు నవ్వుతూ ఉంటే ధ్వని అట్టే పెద్దగా రాకపోయినా హాసితానికి గూడ శరీరమంతా తొలకినట్లు కదులుతూ ఉండటం పరిపాటి కాబట్టి ఆ విధంగా శరీరం కదులుతూ ఉండగా తలపై ఉండే చంద్రుడు తొలికి అతనిలోని అమృతం చిందుతూ ఉన్నది. అంటే ఈ పద్యం చదువుతూ ఉన్నప్పుడా చినుకులు మనపైగూడ కొన్ని పడుతూనే ఉంటవి.

ప్రాథ గణపతి

ఉ॥ అల్లిన దొండమెత్తి శివు నొదల యేటి జలంబు వుచ్చి సం
 వుల్లతబాదపీతకము పొంతనయున్న సహస్ర నేత్రుపై
~~జల్ల శివార్చనా కమల సంహతి బ్రోక్షణ సేయునట్లు శో~~
~~భిల్లు గజాననుండు మద భీష్మిత సద్ధికరుండు గావుతన్~~

“విజయసేవము”

తిక్కన

పూజాసమయంలో దేవుని ముందుంచిన పూజాసామగ్రిపై కలశపూజానంతరం ఆ జలం ప్రోక్షించటం పరిపాటి కమల వినాయకుడు మెల్లగా తన తొండాన్నెత్తి శివుని తలపైనున్న గంగాజలాన్ని పీల్చి అతని పాదాల చెంతన ఉన్న ఇంద్రునిపై చల్లినాడు. అప్పుడాజలం శివుని పూజకై ఉంచిన కమలాలపై చల్లినట్లు కవిపించింది. అటువంటి గజాననుడు మీకు ఇష్టసిద్ధులిచ్చుగాక!

దీనిలో ఇంద్రుని సహస్ర నేత్రాలు తామర రేకులవలె ఉన్నవని ఆ కన్నులతో అతడు తామరరేకుల వాసలై ఉన్నాడని కవిబ్రహ్మ అద్భుతంగా భావించినాడు.

శా॥ అంగధంధ తటి సమగ్రమదధా రాగం ధలోభభ్ర మ
 ద్భృంగీ మంజుల గీతి వీనుల కతి ప్రీతిన్ గడల్కొల్పవ
 ర్వాంగంబున్ పులకాంకితంబుగ కడున్ హర్షాత్ముడై యొప్పును
 త్తుంగాంగున్ గజ వక్త్రు మాకు నభివక్త్రుం గా ప్రశంసించెదన్

“మార్కండేయ పురాణము”

మారన

నిగనిగలాడే తన గండ స్థలాలనుండి ప్రసవించే మదజలానికి మరిగిన తుమ్మెదలు జుమ్మని మూగినాదం చేస్తుండగా అది చెవుల కింపు గొలిపి అపాద మస్తకం సర్వాంగలలో పులకించి పోయే గణనాధుడు మాకు నుముఖుడౌగాక !

వంకర తొండంగల వినాయకుడు ప్రణవ స్వరూపుడు. తుమ్మెదనాదం ప్రణవ నద్యకం కనుక వినాయకుడు దానికి పులకించి ఆనందించటం అతనికి తగిన అవస్థ.

చ॥ అరుదుగ వామభాగ లలనా కలనా చలనాత్ముడైన యా హరుగురుగాంచి తానును తదాకృతి యౌగతినేకదంతుడై కరికరిణీ గుణంబుల మొగంబున దాల్చి జగంబులేలు నాం తర కరుణా సనాధు గణనాధు మరుద్గణనాధుగాల్పెదన్

“నరసభూపాలీయము”

భట్టుమూర్తి

శివుడర్థనారీశ్వరుడు. ఈయన యొక్క ఎడమవైపుభాగం స్త్రీరూపం. ఏనుగులలో దంతాలు మగదానికేగాని ఆడదానికుండవు. గణపతికి ఏకదంతుడవి సేరు. అతని తుండానికి ఒకవైపుందవలసిన దంతం ఉండదు. ఈ ఏకదంతంలో గూడ మతభేదం ఉంది. కొన్నిమూర్తులకు కుడివైపు దంతం ఉండదు. మరికొన్నిటికి ఎడమవైపు దంతం ఉండదు. భట్టుమూర్తి యిందులో తన కల్పనకు ఎడమవైపుగల దంతంలేని మూర్తినే స్వీకరించి ఈ అపూర్వమైన కల్పన చేసినాడు.

శివుడర్థనారీశ్వరుడు. లోకంలో సాధారణంగా మగపిల్లలకు తండ్రిని ఆడపిల్లలకు తల్లిని అనుకరించటం అలవాటు కనుక ఈ గణపతి తండ్రిని అనుకరించటానికి తనయొక్క ఎడమవైపులో దంతాన్ని పెరికవేసికుని ముఖంలో కరికరిణీ మాపాలు రెండూ ధరించి మరుద్గణాలకంతా అధిపతియై గణనాధుని నేను పేర్చిస్తున్నాను.

మూలపుటా స్త్రీలు పురుషులు స్త్రీ లక్షణంగల పురుషులు పురుషలక్షణంగల స్త్రీలు నవుంపకులు మాచకమ్మలు అని అరు విభాట. ఈ లక్షణాల మనకు దేవతలలోగూడ తనివెత్తినా

చంద్రుడు స్త్రీ స్వభావం కలవాడు. బుధుడు నవుంపక లక్షణం గలవాడు. గౌరి పురుషస్వభావం గల స్త్రీ అరజ మాచకమ్మ.

ఇప్పుడు మనం శివుడర్థనారీశ్వరుని పురుషులనుంటే పూజిస్తున్నాం కాని వేదాలు దేకులో రూపంలో గూడ పూజిస్తామని తెలుసుకొంటే అది సరియే. దైవ బ్రహ్మీ దేవాలలో స్త్రీ పురుష రూపాల పైనవేసుకున్న అర్థనారీశ్వర కూతులుగూడ ఉన్నవి. అత్యంతమైన యోగపత్యాన్ని తెలిపే ఈ మూర్తులను వారు బహిరంగంగా పూజించారు.

మనదేశంలో గూడ శిలాశిల్పంలో అర్థనారీశ్వర గణపతి మూర్తి వచ్చింది. పై పద్యంలో భట్టుమూర్తి అటువంటి మూర్తినే నుతించినాడు.

శా|| దంతాఘట్టన రాజతాచల చలద్గోరీ స్వయం గ్రాహమున్
కంతు ద్వేషికి జేర్చు శైలజకు తద్గంగారురా శాంతిన
త్యంతా మోదము మున్ను దానిడి కుమారాగ్రేసరుండై పితృ
స్వాంతంబు ల్వెలయింప జాలు నిభరాడ్యక్తున్ బ్రశసించెదన్

“వసుచరిత్రము”

భట్టుమూర్తి

రాయలయుగంలో వచ్చిన కావ్యాలలో మనుచరిత్ర మొదటిది. కాగా వసుచరిత్ర ఆ యుగానికి చివరిదిగా భావింపబడుతుంది. కనుక మనుచరిత్రలో బాలుడైన వినాయకుడు వసుచరిత్రనాటికి ప్రాధుడు కావటం సహజమే.

కాగా అందులోను ఇందులోను అతడు గజాస్వర్యుడే. ఏనుగులకు తామతూడులు పెరకటం ఎంత యిష్టమో కొండలను కోరాటడం గూడ అంతే యిష్టం. కనుక గజబుద్ధితో ఒకనాడతడు తనయొక్క దంతాలతో కైలాససర్వతాన్ని కుమ్ముగా. అది కదిలిపోయి పార్వతి ఆ అకాల భూకంపానికి భయపడి శివుని కావలించుకున్నది.

అప్పుడు తల్లియొక్క ఆ సాధ్యసాన్ని పొగట్టటానికి వినాయకుడు శివుని తలపైనున్న గంగనంతా పీల్చి వెదజల్లినాడు. అప్పుడదిచూచి పార్వతి గంగ తనకు సవతి కాబట్టి తన కుమారునితో ఆమెకు కలిగిన పాట్లు చూచి తగిన శాస్త్ర జరిగిందని భయాన్ని మరిచి ఆనందించింది. అంత గౌరి యొక్క సపత్నీ పరాభవ జనితమైతే ఆనందానికి శివుడు గూడ స్త్రీ హృదయం ఎరిగి ఆనందించినాడు. కనుక ఆ విధంగా మొదట తల్లికి ఆ తరువాత తండ్రికి ఆనందం కలిగించిన కుమారాగ్రేసరుడు అనగా పెద్దకొడుకైన వినాయకుని నేను పొగడుతున్నాను.

అంధ్రదేశాత్మంలో భట్టుమూర్తి ప్రభావం అనేకులపై ఉంది. మా తాలూకాలోని అటువంటి ఒక కవిగారిని చూడండి.

శా|| ప్రాప్తంబాశ్రితదంత ఘట్టనలచే భూతేశ సీతాద్రి ను
ద్యుత్తన కంపమునొంద జేసి దివి విస్తీర్ణోత్త మాంగాంబువున్
చెత్తాచెల్లయి రాల తత్కణములన్ చేద్రావి గౌరీమనం
బాత్తా నందము సేయుచున్న గజవక్త్రా ధీశు నర్పించెదన్

“సప్తాహ మహాత్యము”

బంగాలు నరసింహకవి

ఈ కవి అచ్చంపేట తాలూకాలోని ఉప్పునూతల నివాసి కొంపారెడ్డిపల్లి రాఘవశాస్త్రిగారి ఆస్థానంలో ఉండి సప్తాహ మహాత్యం అనే కావ్యాన్ని రచించినాడు. ఈ యున స్వతంత్ర కల్పనాదక్షుడైన భట్టుమూర్తిపైగల అభిమానంచేత ఈ పద్యంలో ఆతనిని అనుకరించినాడు.

చ॥ నిజభజనాభి యోజన వినీత సుధీజన సూక్త సత్కృతీ
వ్రజముల మాధురీ గుణమవశ్యము నిల్పు నిరీక్త నిక్షుసా
ర జలధి మధ్య వాసతను రంజిలు బాహు దశాంచితున్ మహా
గజముఖు భక్తి మత్స్యముఖు గణ్యాగణ ప్రముఖున్ భజించెదన్

"ముకుంద విలాసము" కావ్యాదం విధాన

వినాయక మూర్తులలో విష్ణు గణపతి లక్ష్మీగణపతి మహాగణపతి అనే మూడు రూపాలు దశభుజాలు గలవి. ఇందులో వర్ణించబడినవాడు. ఇతను నముద్ర మధ్యంలో ఉన్నట్లు చెప్పబడింది. ఆ విషయాన్ని కవి యిట్లా ఉపాదేశించాడు.

తననెల్లప్పుడూ సేవించే వండితులైన భక్తులయొక్క సూక్తులయొక్క వాక్కులలో ఎల్లప్పుడూ చెతుకురసంవంటి తీపిని నిలువటానికై ఇతను నముద్ర మధ్యంలో నిలిచిన గణపతిని నాకు నుముఖుడని అందుకు భజిస్తున్నాను.

చ॥ గరికయు చిల్వజన్మిదము. కౌంజర మౌలపనంబు జూచి శం
కరశర జన్మశైల సుత కాండములున్ వెసమెక్కరాగనే
నరయగ పాకహస్తుడ వినాయకుడన్ శరభావ తార సో
దరుడ నటంచు వారల నదల్పిన దేవుని ప్రస్తుతించెదన్.

"వాటువు"

ఈ పద్యంలో వినాయకుడు దబాయింపుల మొనగాడుగా వర్ణించబడినాడు. ఎట్లాగా చూడండి. అతడు వినుగు ముఖం పోవడంకంటే కలిగి గరికను ధరించిన వాడు కనుక వానిని వినుగు ప్రాత్యుతి వాచానమైన నుండొం. ముఖమున పాతానమైన వెనుతి. శివుని వాచానమైన వ్యవధం వాని భక్తులవటానికే వెళ్ళితే అతడు వెనున్న ముగు పడచానికే శరభానికే ధైరం హిరణ్యాకశివుని వశించి నెమ్మొత్త న్యసించాముల ముదిరి ముదిరినట్లుండనో తిప్పుడు శరభ రూపం తరించి అతనిని వధించినట్లు అతని వపులాణవత్తుకుంటే. వాడులో నేమిసరికనుకున్నాడు. శరభావతార సోదరుడనని - కుమారశివుని వాచానమైన వెనుతి వెనుతకు సాము అనారం కనుక అతని జందమైన సామును తినటానికే తాని నెనెనరననుకున్నావు వితాయకుడను. అనగా వక్తి కాబట్టి పక్షుల రాజైన గరుత్మాంతుడను కనుక

నాయజ్ఞ నీకు మీరరానిదని - వినాయకుడు గరిక పూజకు తృప్తిపడేవాడు కనుక అతని చేతిలోని గరికను చూసి శివుని వాహనమైన వృషభం దానిని తినటానికి రాగా నేను పాశహస్తుడను - అనగా చేతిలో త్రాడుంది. చానితో నిన్ను కట్టివేస్తాను. అని వానిని అదిలించి ఆత్మరక్షణ చేసుకున్నాడు అటువంటి ఆ దేవుని నేను నుతిస్తున్నాను.

ఈ పద్యంలో విఘ్నగణపతి వర్ణింపబడినాడు. రూపధ్యాన రత్నావళి ప్రకారం గరికను విఘ్నరాజ గణపతియే ధరించినాడు.

మ॥ కలుషే భావళినాపనంకుళము విఘ్నక్మాధరశ్రేణి వ
 క్కలు గావింపగ ప్రస్ఫురత్కులికమున్ గర్వ ప్రమత్తారి వీ
 రుల బంధింపగ పారమున్నత మనోరుగ్రేణువుల్ మాన్వ బు
 ష్కల దానాంబువులూను వేల్పుడుచు మత్కావ్యాంతరాయచ్చటల్

“ఉత్తర రామాయణము” కంకంటి పాకరాజు

వినాయకుని ఆయుధాలలో అంకుశం, కులిశం, పాశం అనేవి ముఖ్యమైనవి. అవే ఎందుకు అనేదానికి కవి ఈ పద్యంలో సమాధానం చెబుతాడు.

మానవులను ఆశ్రయించి ఉండే పాపాలు అనేవి ఏనుగులు. ఏనుగులు నల్లనివి. అంతేగాక ప్రాణికోటిలోని కెల్ల పెద్దవి. మానవుని పాపాలుగూడ అంతే. అవి తమోగుణ స్వరూపమైనవి. అతని కర్మలన్నిటిలో అవే పెద్దవి. కనుక ఆ ఏనుగులనదుప్పులో పెట్టటానికి అంకుశం మానం చేసే పనులకు కలిగే ఆటంకాలు అనేవి కొండలు. అంటే అవి అట్లా కదిలించరానివి. కాబట్టి వాటిని పగులగట్టే అందుకు వజ్రాయుధం మానవులలో ఉండే అరిష్టవర్షాలు అనగా కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యాలు. అనేవి శత్రువర్షం కాబట్టి ఆ శత్రువులను కట్టివేయటానికి పాశం, మనోవ్యాధులు అనేవి ధూళి రేణువులు కాబట్టి ఆదుమ్మువనటానికి చాలినంత దావజలం అనగా మదజలం ధరించిన దైవమైన వివాయకుడు మీ యొక్క పనులకు కలిగే అంతరాయాలు తొలగించుగాక !

మ॥ అమృతాంబోనిధి మంధనిర్మధన కార్య విఘ్నసేవార్థమై
 యదురుల్ దైత్యులు సేంబ పూజగొని యుయ్యం బోధి సంభూతి యౌ
 రమణీన్ లక్ష్మీనిజాంక వీరికడుగారా మొప్ప జేకొన్న వే
 ల్లు మృతా నీపతి కూర్మి పట్టి గణపాలున్ గొల్తు వాక్పిడ్డికిన్

“సూతసంహిత” పట్టమెట్ట సోమనాథకవి.

సముద్ర మధన సందర్భంలో ఏ ఆటంకం కలుగకుండా దేవతలచేత దానవులచేత పూజింపబడి అనంతరం ఆ సముద్రంలో జనియించిన లక్ష్మీదేవిని గ్రహించి తనతోడపై కూర్చుండబెట్టుకొనిన శివుని కుమారుడైన గణపతిని నేను వాక్పిడ్డికై సేవిస్తున్నాను.

మ॥ కలుషధ్వాంత వికర్త నుండగుచు విఘ్నస్వామియై సర్వ ముం
గళ సర్వజ్ఞుడు గారవింపగ దివోకశ్రేణికా పూజ్యుడై
అలరున్ సిద్ధిగణేశ్వరుండెపుడు నుద్యత్కార్య సంసిద్ధి బు
ద్ధిల సత్ప్రౌఢిమ మిచ్చి వెంకట ధరిత్రినాధు రక్షించుచున్

“రెట్టమత శాస్త్రము”

అయ్యలుడు భాస్కరుడు

దీనిలోని సిద్ధిగణేశ్వరుడు వర్ణించబడినాడు. గణపతికి బ్రహ్మచారిగానే ప్రాముఖ్యమున్న
అతడు వివాహితుడుగా కూడ కొన్ని పురాణాలలో చెప్పబడినాడు. విశ్వరూప ప్రజాపతి కుమార్తెలైన సిద్ధి
బుద్ధి అనే యువతులను వివాహమాడినట్లు వారివలన క్షేముడ, లాభుడు అనే సంతానం కలిగినట్లు
శివపురాణం చెబుతుంది.

సిద్ధిగణపతి పాపములనే చీకటికి సూర్యుడై శివపార్యతులు గారవించుచుండగా దేవతలందరి
పూజ్యుడై యొప్పుచుండును. అటువంటి ఆ సిద్ధి వినాయకుడు మెచ్చి మీకు సిద్ధి బుద్ధులను
యిచ్చుగాక.

సిద్ధి వినాయకాలయం యిప్పుడు భీమావది తీరం లోని సిద్ధివేకల్ ఉంది.
హైదరాబాదులో గూడ ఉంది.

ఉ॥ సిద్ధియు బుద్ధియున్ ప్రణయ శీధు తరంగిణి సూచగా శుభా
నర్థ జయప్రవర్ధనుడువై వెలుగొందెడు భక్తరక్ష న
న్నుద్భవి బౌజ్జ దేవర ననారతవసున్ భజియింతు సాహితీ
మర్థ కవిత్వ సిద్ధికి యుజో వినరద్రిన రాజ్యసిద్ధికిన్.

“కర్ణుడు”

కలుగొట్లు దిబయోత్తయ

సిద్ధి బుద్ధి అనే భార్యలిద్దరు తనను ప్రేమ అనే సురాసముద్ర తరంగాలలో మోపుతు
ఉండగా శుభాలిప్పు జయం కలిగించేవారై ప్రకాశిస్తు భక్తరక్షణకు వన్నుద్భుడై నిలిచిన బౌజ్జ దేవరు
వేవెల్లప్పుడు అప్పుడైన కవిత్వానికి కీర్త అనే రసరాజ్య సిద్ధికి సేవిస్తున్నాను.

ఉత్తర భాగంలో ఉన్న కుమారులైన గణపతి కుమారస్వామిలిద్దరూ బ్రహ్మచారులుగా
ప్రసిద్ధి ఉంటారు. విశ్వరూప ప్రజాపతి కుమార్తెలైన సిద్ధి, బుద్ధి అనే యిద్దరిని వివాహమాడినాడు
కుమారస్వామి. దేవసేన క్రమల్లి అనే యిద్దరు భార్యలు దేవీకున్నాడు.

ఇందులో సిద్ధి బుద్ధి వసుతుడై గణపతి కుమారస్వామికి అతనిని లక్ష్మిగణపతి
అంటారు. ఈ గణపతికి కేండువైపులా వెంకట తోడలపై దేవరులు కూర్చుని ఉంటారు.

ఉ॥ తొండము మీదికెత్తుకొని దోర్పుగళంబున తాళగించుచున్
 గండమదాంబుధారలకు గ్రమ్మెడు తుమ్మెదలొత్తు కారుగ
 గొండలతేనీ కూర్మి సుతకుంబియమందగనాడు చున్నువే
 దండముఖుండు నవ్య కవితారస సూక్తులు మాకునీవుతన్.

“పద్మపురాణము”

మడికి సింగవ

తనయొక్క కణతలనుండి కారే మదజలానికి దట్టంగా మూగిన తుమ్మెదలు నల్లని
 మేఘంవలె కనిపిస్తుండగా తొండాన్ని పైకెత్తుకొని చేతులతో తాళంవేస్తు పార్వతీదేవికి సంతోషం
 కలిగేటట్లుగా ఆడుతున్న గణవతి మాకు చక్కగా రసాలుట్టిపడేటట్లుగా శ్రోత్తుకొత్తనైన
 కవితాసూక్తులిచ్చుగాక !

అద్భుత గణపతి

శా॥ గీర్వాణాచల సానువాత్మ్యతదన క్రీడాహతంబైన న
 య్యుర్వీరంద్రమునం దనంత ఫణరత్నోద్య త్రభల్పద్విద్య
 ప్పర్వంబై పొదిగట్టి పేర్చిన మదిం గంజంబయంచున్ కన్
 ధర్వోన్మీలిత నేత్రుడె మొఱయు వెదండాననుం గొల్చెదన్

“విజయసేవము”

తిక్కన

మేరువును తనయొక్క కరిలతో గొర్రాటునవుడు ఆ దెబ్బవే రంద్రముపడ ఆ రంద్రములో
 నుండి అనఁతుని యొక్క పడలగల పైని గల రత్నాకాంతులు వ్యాపించి కన్నుల పండువుగా
 దొంతరలు గట్టుగా అదియాచి తామరలని గర్వంతో నిమీలితాక్షుడై ధ్వనిచేయు గజముఖుని నేను
 సేవిస్తున్నాను.

శ్రీలంకలోని “పాలన్నరువ” లో గల శివాలయంలో అద్భుత గణపతి మూర్తి ఉంది.

చు॥ దమ్యధివిని భూధరాపలిగ భీరము సాగర సప్తకంబు త
 త్రాప్తధిత నిబంధనంబు వియదంతరమెల్ల కటిప్రదేశ మా
 వృధుతర లోకసంఘములు భీమపి చండ మజాండ మాలికా
 గ్రధనము నీదుమస్తమని గాంతురు సిద్ధి వినాయకాధిపా !

“శివరాత్రి మహాత్మ్యము”

శ్రీనాథుడు

ఈ పద్యంలో వినాయకుని విశ్వరూపం వర్ణించబడింది.

ఓ సిద్ధి వినాయకా ! యోగులు పర్వతములు నీయొక్క ఎత్తు. సముద్రాలు నీయొక్క మూత్రాశయం. ఆకాశము నీ యొక్క కటి ప్రదేశం చతుర్థక భువనాలు నీయొక్క బొజ్జ. బ్రహ్మాండ మాలికలు నీయొక్క శిరస్సుని భావించి నిన్ను దర్శిస్తుంటారు. అట్టే నీకు నమస్కారం.

వినాయకుని విశ్వరూపం గణేశగీతలో అష్టమాధ్యాయంలో ఉంది. సిద్ధి వినాయకాలయం ఇప్పుడు ఖైరతాబాదులో ఉంది.

ఉ॥ విఘ్నము ల్లెబాపి పృథివిన్ భవనీరధి పేర్మి గుల్ఫ సం
దఘ్నము చేసి నిల్తురు చితస్థితి నెవ్వరి భృత్యులట్టి దుః
ఖఘ్నండు షణ్ముఖ ప్రథమ గర్భుడు భద్ర గజాన్యుడైన యా
విఘ్న విభుండు మత్స్యతికి వేడుక తోడ నహాయుడయ్యెడున్

“భోజరాజీయము”

అనంతామాత్యుడు

ఏ దేవుని యొక్క భక్తులు దుఃఖ సముద్రాన్ని పిక్కల బంటిగా చేసికొని దాటుతుంటారో అటువంటి దుఃఖాంతకుడు, కుమారస్వామి కంటే మొదట వుట్టినవాడు అయినటువంటి భద్రగజముఖుడైన వినాయకుడు వేడుకచేత మీకెప్పుడు సహాయుడగుగాక!

ఈ పద్యంలో భద్రగజాన్యుడు అని విశేషించి కవి వినాయకుని భద్రాలు అనగా శుభాతిష్ఠి వానిగా సూచించినాడు. అతడు భద్రగజాన్యుడు కాబట్టి తన భక్తులను దుఃఖసాగరం భద్రంగా దాటిస్తాడు.

క॥ నీదేస తమ చిత్తములిడి, యేదేసలకు బోకకడతు రెరుక గలుగువా
రాదూడ యదుగు క్రియనీ, సాదంబును నావకతనభవ సాగరమున్

భా. ధ - 1-12

తమ చిత్తాలన్నింటినీ భద్ర వాటిలో కడతలం విడిచి - వారాయులునిపై - ఉందినవారునే పాతలనే నావకతనం తో నావలో గొట్టి దాటి తమ గును. దాటిపోత మలభంగా దాటుతారు అని భాగవతంలో చెప్పబడింది. కడతలం పోయినట్లుగానే వినాయకుని భక్తులకు కుఱనముద్రం విక్రమించింది అని చెప్పబడింది. నావకతనం అంటే సాగరముగాని దుఃఖ సముద్రంగాని తరించడం ఒక త్రెక్కత విధి కావని శాస్త్రం.

శా|| క్రీడాలోల తదంత కోరక శిఖంగీలించి భూ చక్రమున్
 గ్రోడగ్రామణి నుండి యెత్తి ఫణులక్షుద్రాసు మోదంబునన్
 జూడాభోగము లెత్తి చూడదగివేండాల్ రాణ్మండలిన్
 క్రీడంబొందగ జేయు దంతిముఖు నిర్విఘ్నార్థమై కొల్చెదన్

“బాలభారతము”

కాకుమాని గంగాధరుడు

ఆటలో తనదంతం యొక్క కొనను తగిలించుకొని భూచక్రాన్ని వరాహస్వామికంటె గొప్పగా పైకెత్తి పాతాళలోకంలోని నర్పాలన్ని మహాత్పర్యంతో పడుగలెత్తి చూస్తుండగా దిగ్గజాలను సిగ్గుపడ చేసిన గజముఖుని ఆటంకాలు తొలగే అందుకు నేను సేవిస్తున్నాను.

విష్ణువు వరాహరూపంలో భూమిని తన కోరపై ఎత్తినాడు వినాయకుడు గూడ “శుక్లాంబరధరం విష్ణుం” అని విష్ణురూపంలో చెప్పబడుతాడు. కాబట్టి వరాహంకంటె ఏనుగు గొప్పది. కాబట్టి ఆనాటి వరాహస్వామి నాటికంటె యిప్పుడింకా అవలీలగా భూచక్రాన్నెత్తినాడని ఈ పద్యం యొక్క తాత్పర్యం.

మ|| ననుమన్నింపుము నీకు మామయగు మైనాకుడు సాకాధి నా
 ధుని మ్రోలంబడు నంచు పార్వతి వియద్ధాత్కా తమున్ మాన్చి నం
 దనతుండంబున బీత్పియున్న జలధిన్ దాగ్రమ్మనం గ్రుమ్మరిం
 చిన శుండాల ముఖుడు మామకకృతి శ్రీకిర్ము నిర్విఘ్నత్వన్

“కవికర్ణసాయినము” పాదము పాదకుసాల వ్యసంహకవి

ఇంద్రునికి జడిసి పార్వతిదేవి యొక్క అన్నయైన మైనాకుడు అనే పర్వతరాజు సముద్రంలో దాగినట్టు పురాణ ప్రసిద్ధం. ఒకనాడు కరిముఖుడైన గణపతి ఆ సముద్రుని దగ్గర కేగి దానిలోని నీటినంతా పైకి చిమ్ముటానికి తుండంతో పీల్చినాడు. అప్పుడదియిది పార్వతి కొడుకుతో నాయనా ! నామాట మన్నించరా ! నీవట్లా సముద్రంలోని నీటినంతా పీల్చితే మీ మామయైన మైనాకుడింద్రుని కండ్లముందుపడి రెక్కెత్తు తెగిన పక్షయి అట్లాదిరాతాడనగా తల్లియొక్క ఆ మాటను మన్నించి తాను పీల్చిన నీటినంతా ముక్కు ముజులనాడు. పార్వతికి ముగ్ధుడని పేరు.

కనుక అటువంటి వినయపరుడైన గజముఖుడు మన యొక్క ఆటంకములన్నీ తొలగించు

అనుకుంటే ప్రార్థించండి.

ఏనుగులకు నీళ్లను చూస్తే చెల్లాటం కనుక ఇందులో వినాయకునిలోవి సహజస్వభావంతోపాటు తల్లిమాటల యెడల భక్తి వినయాలు గూడ చిత్రించబడినవి.

శా|| లీలాకేళికృతి స్వకంఠు కములై లెక్కింపగా రానియు
ద్వేలాత్మశవణ ద్వయ ప్రచలనా విఛ్ఛాత పాలోత్థ వో
ళాళుల్ భూమినభోంతరాళమున నృత్యంబాడ నర్తించు గౌ
రీ లీలావతి పట్టి మత్స్యతికి నిర్విఘ్నత్వ మిచ్చున్ కృపన్

“హంసవింశతి”

అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుడు

దీనిలో నాట్యగణపతి వర్ణించబడినాడు. తనయొక్క చేటలవంటి చెవుల కదలిక వలన పుట్టిన గాలికి బ్రహ్మాండంలోని గోళాలన్నీ ఆటలోని బంటులవలె శేలియాడుతూ ఉండగా నాట్యమాడుతున్న గౌరీకుమారుడను గణపతి మన యొక్క పనులకు ఆటంకములు తొలగించుగాక

ఏనుగుకు చెవులు ఎప్పుడూ కదులుతూ ఉండటం అలవాటు. అవి ఆ నిర్దంక కదులుతూ ఉండగా దానినుండి విననక్కరలు వీచినట్లు గాలిగూడ పుడుతుంది. కాబట్టి ఆ నిర్దంక పుట్టేగాలివల్ల బ్రహ్మాండ గోళాలన్నీ ఇప్పుడు మన పిల్లలు ఉడుకునే ఉపిరి బుగ్గలవలె గాలిలో ఆడుతూ ఉన్నవనగా ఈ గణపతి మామూలువారై ఉండడు. అతడొక అద్భుతమూర్తి. అటువంటి అద్భుతమూర్తికి తనయొక్క చేటచెవుల గాలిలో భక్తుల యొక్క ఆటంకాలెగుర గొట్టడం ఆ లెక్కలోనిది కాదని ఇందులోని సూచన.

చ|| పితృగరదున్ హరింతునని బేగ్గల సాగరు జీవనంబు ను
ద్ధిత గౌరముదిపిల్చగ వితామహు నయ్యకుగేహమై నది
త్పతియగుసాగరుండన నతండ గరుండవునంచు తండ్రీ త
ద్ధతి వలదన్న మానిన గజాస్యుని విప్పుముకై భజింపదన్.

“యోదవ భారతీయము”

శుభవర్తి చెన్నకృష్ణకవి

గౌరవార్థంక నిష్ఠం జలం అని రెండర్థాలున్నవి కాబట్టి యీ పద్యంలో గౌర కల్పంపై నమ్ముత మదన సందర్భంలో అందులో విషం - అమృతంరెండూ పుట్టివా ఆ రెండు గూడ అందులో స్వతస్స్వరూపంగా లేవు - తరిత్రాడుగా చేయగా వాసుకి కక్కిన విషం అంతా ఒకచోటికి వెళ్లి అందులో వాతావలం పుట్టింది. ఇక అమృతం అంతవరకు స్వర్గంలో ఉన్నదే. దుర్యోధనుని శాసంతో నమ్ముడ్రంలోనికి పోయింది. దానికొరకే దేవదానవులు మళ్ళీ నమ్ముడ్రాన్ని మధించేలా పుట్టింది. అప్పుడు వెలుకట విషం పుట్టగా దాన్ని తిన్నాడు హరించినాడు.

ఇది తెలుసుకొంటే పితృగరదున్ హరింతునని అంటే గౌరకు వీరమీర్చిన ఈ దుస్వభావమును తేకుండా వేస్తానని సమాధుడు. తననుకీచియొట్టుట్లుగా తన కొండంతో నమ్ముడ్రంలోని వీరంక పీల్చివేయగా తండ్రియై కృష్ణుడని మంచి వాయువా నమ్ముడ్రుడంటే ఈ లోకాలన్నీ పుట్టించే బ్రహ్మ

తండ్రియైన నారాయణునికి నివాసస్థానం. అంతేగాక అతడు నదీ కన్యలకందరికి పతిదేవుడు కనుక అతనికి హాని చేయటంకూడదనియనగా తండ్రిమాట విని తాను తలపెట్టిన ఫనిని మానినట్టి వినయపరుడైన వినాయకుని నేను ఆటంకాలన్ని తొలచేందుకు సేవిస్తున్నాను.

ఉ॥ అంబరకేశ ముఖ్యవిబుధావళి గర్భము లందడంగ వ
య్యంబు జసంభవాండ నివహమ్మలటం చని వానినుంచ దో
రంబుగ జేయు రీతి నుదరంబును బెంచిన గుఱ్ఱవేల్పు ని
త్యంబుగ మామ కీనకృతి ధారుణిలోన జెలంగ జేయుతన్

“ఆంధ్రభాషార్థవము”

కోటి వెంకనార్యుడు

మనకు కనిపించే ఈ విశ్వం అనంతమయింది. దీనిలో అనంతకోటి బ్రహ్మాండాలున్నవని హిందూ పురాణాలు చెబుతవి. బ్రహ్మాండం అంటే ఒక సూర్యునికి లోబడిన ప్రదేశం.

ఇప్పుడు మనముండే ఈ బ్రహ్మాండంపై పంచభూతాలు ఒకదానిపై ఒకటి రెండంతలు ఏడు పొరలుగా ఏర్పడి ఉన్నవని మన పురాణాలు చెబుతున్నవి. ఈ ఏడు పొరలనే మహమ్మదీయులు ఏడు ఆకాశాలంటున్నారు.

ఇక ప్రతి బ్రహ్మాండంలోను సూర్యచంద్ర నక్షత్రాలు, లోకాలు ఉన్నవి. ప్రస్తుతం మన బ్రహ్మాండంలో శాస్త్రవేత్తలు సూర్యాది నవగ్రహాలను, అశ్విన్యాది యురువదెడు నక్షత్రాలను, మేషాదిద్వాదశరాసులను, వీనితోపాటు ఉర్ధ్వలోక సప్తకం, అద్ లోక సప్తకం అని పదునాల్గు లోకాలు గుర్తించినారు.

ఈ లోకాలను అష్టదిక్పాలకులు పాలిస్తున్నారు. త్రిమూర్తులు సృష్టి స్థితి లయాలు నిర్వహిస్తున్నారు. ఇది అన్ని బ్రహ్మాండాలకు సమానమే అయినా వానివానిపై ఉండే పొరల్లోను లోపలి లోకాలలోను అన్ని సమానంగాక సంఖ్యా భేదాలతో ఉన్నట్టు తెలుస్తుంది.

ఈ అనంతమైన బ్రహ్మాండాలన్ని ఆ పరమేశ్వరుని కుక్షిలో ఇమిడి ఉన్నవని మన పురాణ వాఙ్మయం చెబుతుంది. కనుక ఈ బ్రహ్మాండాలన్ని ఇప్పుడు మొదలైన ఏ దేవతల బొజ్జలోను ఇముడవని తలచి వానిని ధరించటానికి తన బొజ్జను పెద్దగా పెంచిన లంబోదరుడైన వినాయకుడు మీ పనులకన్నా మరల జయం కలిగించుగాక !

ఉ॥ నిక్కోవ వేడ్క తొండమున నీరధి తోయము బీల్చి చివ్వు నన్
మక్కువతోడ చిమ్మగ నమర్చులు భీతినిగాంచి యయ్య రో
యెక్కడి నీరమేడ జగమేడ చరాచో కోటి నిల్పవే
గ్రక్కున నన్న సంతసిలు గంధగిజాస్యు దొసంగు భద్రముల్

“కంబరామాయణం”

పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి

ఏనుగులకు నీటిని పీల్చి పైకి చిమ్మటం అలవాటు అది ఇందులో అద్భుత రసాభిస్కారంగా చూపబడింది.

ఉత్సాహంగా పొంది సముద్ర జలాన్నంతా తొందంతో పీల్చి చివ్వని పైకి చిమ్మగా అదిచూచి దేవతలంతా భయపడి తండ్రీ ఈ సముద్ర జలమేద ! ఈ ప్రపంచమేద (అనగా అది మూడుపాళ్ళు ఇది ఒక్కపాటు గనుక సముద్ర జలమే నేలపై వ్యాపిస్తే భూమి చిన్న పెళ్లవలె కరిగిపోతుంది కాబట్టి ఈ చరాచర జీవకోటిని రక్షించమని ప్రార్థించగా సంతసించి ఆ ఉద్యమం మానిన గణపతి భద్రం యిచ్చుగాక !

దీనిలో గణపతి విఘ్నకారి విఘ్ననివారకుడు రెండు తానే యైనాడు.

శా|| శ్రీలక్ష్మీ సహజాతు శీతకిరణున్ క్షీరాబ్ధి సంభూతునిన్
చాలన్ ఘోరముగా శపించితి వెటుల్ సాధ్యంబగున్ జూడ కుం
టాలోచింపుము శాపమాపుమని యింద్రాదుల్ కడున్ వేడగా
మేలుంజేయు కృపావ్రసన్న వదనున్ విఘ్నేశ్వరున్ గొల్చెదన్

“శ్రీనివాస కళ్యాణము”

చెళ్ళవెళ్ళ బంగారేశ్వర శర్మ

వినాయకుడు చంద్రునికి శాపంపెట్టిన కథ పురాణ ప్రసిద్ధం ఒకనాడతడు కుడుములు కడుపునిండా తిని భుక్తాయానంతో లేచిలేవలేక నడుస్తుండగా చంద్రుడు చూచి నవ్వుగా వినాయకుడందుకుకోపించి నేటినుండి నీ మొగం చూచినవారు అపనిండలు పడి నవ్వులపాలోదురుగాక అని శపించినాడు.

అప్పుడు దేవతలంతా గణపతిని జేరి స్వామి ! చంద్రుడు పాలకడలిలో పుట్టినాడు. లక్ష్మీదేవి అన్నగారు. లోకానికి చల్లని కాంతివిస్తుంటాడు. అటువంటి వానిని నీవెంత ఘోరంగా శపించినా లోకానికతనిని చూడకుండా బ్రతకటం సాధ్యంకాదు. కనుక ఇచ్చిన శాపాన్నేవిధంగానైనా మళ్లించమని వేడుగా దాన్ని కేవలం తాను పుట్టిన దినంనాటికే వినాయకచవితి నాటికే పరిమితం చేసి అదిగంట ఆనాడు తనను పూజించిన వారికి తన వ్రతం చేసిన వారికి వర్తించదని వియమించినాడు. కనుక అటువంటి దయాకరుణుడైన ప్రాన్నయైన గణపతి కల వినాయకుని నేను సేవిస్తున్నాను.

ఇందులో కవి కృపావ్రసన్నవదనున్ అని గణపతిని విశేషించటం పంపుటనకు తగిన పర్యాయం. గణపతి వ్రసన్న వదనుడు అని సూర్యుని పేరు.

అటువంటి బంగారేశ్వర శర్మ

శ్లో॥ శుక్లా బరధరం విష్ణుం, శశివర్ణం చతుర్భుజమ్
 ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ - సర్వవిఘ్నోపశాంతయే
 అని పూజాసమయాలలో అతనిని ధ్యానిస్తుంటారు.

ఉ॥ బ్రహ్మకు బ్రహ్మ చర్యమున భారతి బంధుతలోటు నాటె నా
 జిహ్మగ శాయికిన్ నటులచేడ్చడె వంచన వంచనబ్బలిన్
 జిహ్మగ భూషణుండు పోలిచెన్ కుహనా వటుకా ఖ్యగందునన్
 జిహ్మత లేక నీ వటుత చెల్లు గణేశ్వర సాటిలేకిలన్

“విక్రమాంకదేవ చరిత్రము” కాశీవిశ్వనాథరావు

వటు శబ్దానికి పాట్టివాడు బ్రహ్మచారి అని రెండర్థాలున్నవి. గణేశుడు వటువు అనగా పాట్టివాడు మరియు బ్రహ్మచారి అందువల్ల ఆ పేరు అతనికే సార్థకంగాని మరెవరికి సార్థకంలేదు. ఎట్లనగా సరస్వతీ కరగ్రహణంలో బ్రహ్మకు బ్రహ్మచర్యం యొక్క లోటేర్పడింది. విష్ణువు బలిని వంచించటానికి వటువు అనగా పాట్టివాడైనాడుగాని త్రావిక్రమత్వంలో అతని వటుత్వానికి భంగం కలిగింది.

శివుడు పార్వతిని పరీక్షించటానికి కుహనా కటువు అనగా మాయా బ్రహ్మచారియైనాడు. కాని నిజమైన వటువుకాదు. ఈ విధంగా త్రిమూర్తులకెవ్వరికీ ఈ వటుత్వం సార్థకం కాలేదు. కాని వినాయకుడా విధంగా కాదు. కనుక వటువనే పేరు అతనికొక్కనికే సార్థకంగా నిలిచింది.

అంతేకాక అతడు నిలాగా శివుని కుమారుడే కనుక అతనిలో తేక్కిన ఇద్దరిలో లేని విశేషాలు కూడా నెలకొని త్రిమూర్తుల కంటే గొప్పవాడుగా ఇందులో మనకు కనిపిస్తాడు. అటువంటి గణపతి మనకు శుశాలిచ్చుగాక !

మహిమ గణపతి

ఉ॥ తారకజిచ్చి ఖండి శివుతాండవ మాడ నతండు మర్ద ళో
 క్షిప్తాంబు మేఘునినదంబని చేరిన జూచి నాసికా
 ద్వార బిలంబు జన్ని దపు వ్యాళము చొచ్చిన దొండమెత్త ఘీం
 కారము సేసి నవ్వు వెనకయ్య కృతీశ్వరు మన్చు గావుతన్

“అరుణాచల పురాణము”

పెదపాటి సోమయ

శవుడు తాండవమాడుతుండగా వినాయకుడు మదైల మ్రోగిస్తున్నాడు. ఆ ధ్వని ధణధణమని ఉరుమువలె ఉండగా అది విని ఉరుము భ్రమసి నెమిర్లకు ఉరుము చాలా ఇష్టం కాబట్టి కుమారస్వామి యొక్క నెమిలి అక్కడికి ఉరికి వచ్చింది. ఆదిచూచి వినాయకుని యజ్ఞోపవీతమైన పాము భయపడి చరాచరా వినాయకుని యొక్క తొండం రంధ్రంలో మారింది. దానితో అతడు తొండమెత్తి పెద్దగా ఘంకారంచేసి ఆ తర్వాత అనూహ్యంగా జరిగిన ఆ సంఘటనకు నవ్వుకున్నాడు. అటువంటి వినాయకుడు మనలను కాపాడుగాక !

అక్కడ మంచి ఆనంద సమయంలో రసభంగం జరిగి అనంతరం అది హాస్యంగా పర్యవసించింది. అనగా కవి దీనిలో శృంగారం భీభత్సం అనే రెండు పరస్పర వ్యతిరేకమైన రసాలను ప్రదర్శించి ఆ రెండింటిని వినాయకుడు హాస్యానికధి దేవతగా బట్టి అతినేర్చుగా హాస్యంతో ఉపనంహించినాడు.

(ఒక్కొక్కప్పుడు మన జీవితంలో గూడ మాంచి రసకందాయంలో అనుకోకుండా దానికాటంకం కలిగే ఏదో సంఘటన జరిగి అది కూడ ఇట్లాగే హాస్యంతో ఉపశాంతి పొందుతూనే ఉంటుంది.)

హేరంబ గణపతి

శా|| జేజేయంచు భజింతు నిష్ఠఫల సంసిద్ధుల్ మదింగోరి ని
 ర్వాజాపార కృపావలంబు నికట ప్రస్యంద దానాబునిన్
 పూజాతత్పర దేవదానవ కదంబున్ బాలకేళి కళా
 రాజత్కేతుక రంజి తోరగ ఘనప్రాలంబు హేరంబు నిన్

“శృంగార నైషధము” ఆదికాండ శ్లోకాలు

హే అనగా దీనులు రంబుడనగా వారిని రక్షించే వాడని అర్థం. గణపతి మూర్తులలో హేరంబమూర్తికి ఒక ప్రత్యేకత ఉంది. ఈ మూర్తి లక్షణాలు వినాయకుని వివిధ రూపాలలో చెప్పబడినవి, చూ. 11వది. పేరు తప్ప ఆ మూర్తి లక్షణాలేవి ఈ పద్యంలో కనిపించవు. ఈ మూర్తిని నేపాలు దేశీయులెక్కువగా ఆరాధిస్తారు.

ఈ పద్యంలో బాలహేరంబుడు ముదింపబడినాడు. శల్లిరంధ్రాలు తమ పిల్లలకు మెడలో దండలు వేసినపుడు పిల్లలకు పానిని పట్టుకొని ఆడుకోవటం అలవాడు. అది యిందులో చూపబడింది.

నేను అవ్యాజమైన దయగలవాడు. దేవతలు మరియు దానవులతో పూజింపబడుతుండేవాడు తన గండస్థలాలనుండి మదజలం కారుతూ ఉండగా పిల్లతనపు చేష్టతో తనమెడలో పొడవుగా వ్రేలాడుతున్న సర్పహారంతో ఆడుకుంటున్న గణపతిని విఘ్ననివారణ కొరకు జయజయ నినాదాలతో సేవిస్తున్నాను.

ఈ పద్యం అంత్యప్రాసతో కూర్చబడింది.

మ॥ తొలుమ్రొక్కుల్ గొను వేల్పు గొల్తు శశి భృత్కొటీరు, కోటీరట
త్కల భూషాంకిత గాత్రు, గాత్ర మర సంఘస్తోత్ర వేశా నిర
ర్గళ ధారాళ కట ప్రధాన తటి నీరంగ ద్విరేఫాలికా,
కలికాలోలవి చారు, చారుహరి భృత్పాలంబు హేరంబునిన్

“జైమినీ భారతము”

పిల్లలమర్రి నవీరన

దేవతలలో మొదటి మ్రొక్కులు గ్రహించేవాడు, వంద్రుడు అవతంసంగా గలవాడు మిక్కిలిగా మ్రొగుచున్న ఆభరణాలు గలవాడు, దేవతలు తనను నుతిస్తుండగా దానికి శ్రుతి పోసినట్లుగా ఉండే నిరంతర గండస్థల నుండి ప్రవించే మదజలానికి మూగిన తుమ్మెదలయొక్క ఝుంకారానికి చొక్కేవాడు, సుందరమైన సర్పహారంకలవాడు అయిన హేరంబుని నేను నుతిస్తున్నాను.

కవి ఈ పద్యాన్ని ముక్తపద్యరూపంగా రచించినాడు.

శా॥ సర్గస్థిత్యపహార కర్మనవదీక్షావేళ బ్రహ్మాస్వ భూ
భర్గుల్విష్ణుము లేక సాగుటకు నై ప్రార్థింపగా తత్త్రియా
దౌర్గత్యంబు నదల్చి సంస్కరణ మాత్రం బాప్తి గావించు దృ
జ్జుర్గచ్ఛత్కరుణాకవంబు గొలుతున్ నిత్యంబు హేరంబునిన్

“కాకహస్తీ మహాత్మ్యము”

ధూర్జటి

స్వప్నచేస్తున్నట్లుగా బ్రహ్మ దాన్ని స్పృశించే వేళలో విష్ణువు ఆ స్పృష్టిని ఉపసంహరించే వేళ శివుడు తమతమ కృత్యాలు నిర్వీక్ష్యంగా తోగట్టునై ప్రార్థిస్తుండగా వారికా యాకాశ్యావసరాలతో కలిగే ఆటంకాలన్ని తన స్మరణ మాత్రంతోనే తొలగించి తన కన్నులతో దయను వెదజల్లుతున్న హేరంబుని వేరు నిత్యం సేవిస్తున్నాను.

ఉ॥ అంబుజగర్భ నిర్జర వరాదుల చేత సపర్యలందు హే
రంబు కృపాలంవలంబు ముని రాణ్వికురంబ మనోంబు జాత రో

లంబు దరస్మితా ననకళాజిత శారద చంద్రబింబు భూ
షాంబర రుగ్విదంబు విజితారిక దంబు భజంతు విద్యకై

“అనిరుద్ధ చరిత్రము”

కనువర్తి అబ్జయామాత్యుడు

బ్రహ్మ మొదలైన దేవతలచేత సేవలు పొందేవాడు. దయగలవాడు. మహర్షుల మనస్సులనే పద్మాలలో నివసించే గండు తుమ్మెద చిరునవ్వుతో శరణ్యాలలోని చంద్రబింబాన్ని జయించిన ముఖంకలవాడు తాను ధరించిన భూషణాంబరాల కాంతిలో దిక్కులన్ని ప్రకాశించేవాడు శత్రువులందరిని జయించినవాడు అయిన హేరంబుని నేను విద్యకై సేవిస్తున్నాను.

కవి ఈ పద్యాన్ని అంత్యానుప్రాసతో కూర్చినాడు.

శా|| శ్రీ రాజిల్ల నిరంతరాయమునకై సేవింతు భావంబునన్
వైరి క్షాధరశంభులన్ భువన దివ్యత్కీర్తి కాదంబులన్
పారాపార విడంబులన్ ముని మనః సంకేజరోలంబులన్
సారాచారకళావలంబులను విష్వక్సేన హేరంబులన్

“ధనుర్విద్యా విలాసము”

కృష్ణమూచార్యుడు

వినాయకుడు సృష్టికి మొదటి దైవం. విష్ణుహంతకుడు కాబట్టి సమస్తజనులు అతని మొదలు పూజిస్తారు. అయితే వైష్ణవులకు శివుడారాధ్యవీయుడుకాడు కాబట్టి వారు గణపతిస్థానంలో విష్ణువుయొక్క సేవానియైన విష్వక్సేనుని పూజిస్తారు. కనుక కవి ఈ పద్యంలో ఆ యిద్దరిని కలిపి నుతించి హరిహరా భేద భక్తిని ప్రదర్శించినాడు.

నాకు తలపెట్టిన కావ్యానికి విష్ణుం కలుగకుండా ఉండే అందుకై శత్రువులనే పర్వతాలకు వజ్రాయుధాలైనవారు లోకంలో తమకీర్తి అనే మేఘాలు వ్యాపించినవారు, సముద్రంవంటి వికాలమైన యశతకలవారు మునులయొక్క మనస్సులనే పద్మాలలో ఉండే తుమ్మెదలైన వారు అయిన విష్వక్సేనుడు హేరంబుడు అను వారిని నేను సేవిస్తున్నాను.

ఉ|| పంబిన వంబరంబువ స్వభక్త్య మరక్తిగలట్టి వారి వి
ష్ణుంబుల డంబరంబులడగంబడ ద్రొక్కెడు మేటి ధాటిహే
రంబు వదాంబుజ్జంబుల దిరంబుగ నెమ్మిది నమ్మికొల్పు గొం
చెంబును గాని నాకయిత నెతకు ఇక్కూలు నిక్కకుండగన్

“సత్యనారాయణ మహాత్మ్యము” మధ్యలపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

ఉప్పొంగిన సంతోషంచేత తనపై భక్తిగలవారి ఆటంకాల అణగద్రొక్కే ధాటిగల హేరంబుని పాదపద్మాలను గట్టిగా మనస్సులో నమ్మి నాకు ఆటంకాల కలుగకుండా అందుకు సేవిస్తున్నాను.

శా|| శ్రీరమ్యమ్ముగ ధర్మసమ్మతముగా శ్రేయోనిధాన ప్రభా
పారమ్యమ్ముగ శాంతిసీమగ భువిన్ భాసిల్లగాజేసి, స
ర్వారంభంబులనున్ జయప్రదమొనర్పంజాలులో కేశుడె
హేరంబున్ ధృఢభక్తిభావములతో హృద్వీధి నర్పించెదన్

“పర్యేశ్వరస్తవము”

కొండేపూడి సుబ్బారావు

ప్రపంచాన్ని ఐశ్వర్యంతో అందంగా, ధర్మసమ్మతంగా సమస్తమైన శుభాలకు నలయంగా కాంతికి చివరిదిగా శాంతికి సీమగా ప్రకాశించేటట్లు చేసి సమస్తమైన కార్యరంభాలను జయప్రదం చేయగలిగిన హేరంబుని నేను నా మనోవీధిలో ధృఢమైన భక్తితో పూజిస్తున్నాను.

ఉదాహరణ గణపతి

ప్రథమా విభక్తి

చ|| ఎలుకల రాచతేజివయి యెక్కుడు గాడ పరంజిపైడి ని
గ్గులు గల మేని పెన్వడుగు క్రొన్నెల దాలుపు ముద్దుపట్టి కొ
మ్ములు గలవేల్పు విప్పు తరుమూలములం బెకలించు బిల్లి దుం
డల గణ భర్త యప్పు ప్రచివ్వాద్రుణి కీవుత నొప్పితార్థముల్

“రాజశేఖర చరిత్రము” **మాదయగారి మల్లన**

ఎలుకలను జానవదులు ఎలుకరాజులు అంటారు. కనుక అటువంటి ఎలుకరాజు అనే గుర్తంపై ఎక్కడా బంగారువన్నె శరీరంగల బ్రహ్మచారి, చంద్రరేఖను ధరించిన పార్వతి పరమేశ్వరుల ముద్దుల కొడుకు, కొమ్ములు లవాడు ఇతడు ఏకదంతుడుగాడు - ఏనుగులకు మ్రాకులు పెకలించటం ఇష్టం కనుక ఆటంకాలనే చెట్లను మొదలంట పెకలించి వేసే బలవంతుడు అయిన గణపతి మీకు కోరికలిచ్చుగాక ! ఇందులో విజయవినాయకుడు వర్ణియబడినాడు.

ఉ॥ మోదక హస్తహస్తి ముఖ మూషక వాహన! ఏకదంత లం
బోదర! తప్తకాంచన సముజ్వల విగ్రహ! బాలచంద్ర నే
ఖాధృతమౌళి! యంచు తనునచ్చవు భక్తి దలంచువారలన్
మోదము మీర బ్రోచు గణముఖ్యుని విఘ్నవతిన్ దలంచెదన్

“వాల్మీకి చరిత్ర”

రఘునాథరాయలు

బాలచంద్రరేఖాధృతమౌళి - తలపై నెలబాలుని ధరించినవాడా! బాలచంద్రగణపతి,
హస్తిముఖ=వీనుగు ముఖం గలవాడా, ఏకదంత=ఒకే దంతం కలవాడా! ఏకదంత గణపతి

లంబోదర=వ్రేలాడుతూ ఉండే బొజ్జగలవాడా అంబోదర గణపతి

తప్తకాంచన సముజ్వల విగ్రహ = కాచిన బంగారంవంటి మేలిమి రంగు కలవాడా!

మోదకహస్త = చేతియందు కుడు ములను ధరించినవాడా! త్ర్యక్షర గణపతి, మూషకవాహన
= ఎలుకతేజీ నెక్కినవాడా విజయగణపతి

అని తనను భక్తితో నిరంతరం తరించేవారిని అటంకాలన్ని తొలగించి కాపాడుతూ ఉండే
గణాధిపతియైన విఘ్నరాజును నేను సేవిస్తున్నాను.

ఈ పద్యంలోని విశేషణాలన్ని సామాన్యంగా ఒకే గణపతి పరంగానే ఉన్నా ఇందులో
విఘ్నగణపతి, విజయ గణపతి, త్ర్యక్షర గణపతి, ఏకదంత గణపతి, దుర్గా గణపతి, బాలచంద్ర
గణపతి, హేరంబ గణపతి, గణపతి అనే అష్ట విధ గణపతులు మనకు దర్శనమిస్తారు.

ఉ॥ వారణవర్య వక్త్రుడనివార్య బలోద్ధతు దంబికా మన
స్సారస బంభరంబు శరసంభవ పూర్వజు దంతరాయ దు
ర్వార తమ చ్చౌటగ్ర దినరాజు మహేశ నుతుండు భక్తి మం
దారము విఘ్నవాడుడు విజ్ఞాయకుడీవు తమాకభీష్టముల్

“సంగమేశ్వరమహాత్మ్యం”

లోకాలక్ష్మీనరసింహస్వామి వంశకుశేషకవి సోదరులు

మహాశక్తియనకుమారుడు సార్యతీర్థవి యుక్త మహా పద్యంలో ఉండే తుమ్మెద. కుమారస్వామి
కందే మొదట వుట్టినవాడు వీనుగు ముఖం కలవాడు అనివార్యమైన బలంగలవాడు అటంకాలనే
చీకట్లకు సూక్ష్మము, భక్తులవలె బలవృక్షం అయిన విఘ్నరాజు మీకు శుభాలిచ్చుగాక!

వారణవర్యవక్త్రుడు అనికవి ఇందులో వద్యాన్వితృకవటంలోనే విజ్ఞాయకుడు విఘ్నాలను
నివారించేవాడు అని కవి భవనింపజేసినాడు.

ఉ॥ గౌరికి ముద్దుపట్టి యొడికంబులకుం గని యంతరాయముల్
 పారగద్రోలు జెట్టి మదబంధుర సింధుర కంధరుండు సిం
 గారము గుల్కువాడు మొనగాడు మదభ్యుదయైక లీలకున్
 కారకుడై మజయ కృతి కాంతురసైకని తాంతుజేయుతన్

“శాతవాహన చరిత్రము” చింతలపాటి నరసింహాచార్యశర్మ

గౌరీదేవికి ముద్దులకొడుకు. నేర్పులకు గని - ఆటంకాలు తొలగించే మొనగాడు
 మదించిన ఏనుగు ముఖం కలవాడు, అందగాడు మొనగాడైన గణపతి నాయొక్క కృతికాంతుని
 అనగా ఈ యొక్క కృతిభర్తను ఎల్లప్పుడు రసానంద నిమగ్నునిగా జేయుగాక.

శంకరు కూర్మి నందనుడు సర్వజవస్తవనీయు డెన్నగా
 పంకజనాభు ప్రేముడికి పాత్రుడు విఘ్నకరుండు విఘ్న నా
 శంకరుడైన దైవమని సర్వసురల్ మునికోటి గొల్వగనో
 సంకటముల్ వెలార్చు గణనాధుడు నాకు ప్రసన్నుడయ్యెడున్

“అదర్శమైత్రి” మన్నవపాలి సర్వోత్తమరావు

శివునియొక్క ప్రయమైన కుమారుడు సమస్తమైన జనుల చేత నుతింపబడేవాడు, విష్ణువు
 యొక్క ప్రేమకు పాత్రుడైనవాడు, విఘ్నాలు కల్పించేవాడు నాశనం చేసేవాడు అన్నిదేవతలు
 మునులు అందరూ సేవిస్తుండగా వారి సంకటాలన్ని తొలగించే గణపతి మీకు ప్రసన్నుడగు గాక!

చ॥ ప్రణుత విత్తింప భూజము పరాప్రముఖాభిల వాక్రప్రపంచ కా
 రణము పుమర్థ సంచయ నిరంతర దంతురి తాంతరాయ వా
 రణ మభవోద్భవంబు నగతాజ సుతానయనోత్పవంబు వా
 రణముఖ మాంతరాంధ తిమిరచ్చిదమో మహమాశ్రయించెదన్

“సేతుబంధము” అవధానం చంద్రశేఖరశర్మ

శివునిచేత జనించినది సామ్యతిదేవి కన్యకానందం కలిగించేది దేవతలందరి చేత
 సేవింపబడే కల్పవృక్షమైనది సతావశ్యంతి మొదలైన వాక్రప్రపంచానికి కారణమైనది ఏనుగువంటి
 ముఖం కలది, అర్ధవారశ్వరత్వాన్ని చేకూర్చేది ఏకదంతంతో ఉండి ఎల్లప్పుడు ఆటంకాలను నివారించేది,
 హృదయంలో ఉండే అజ్ఞానమనే చీకటిని తొలగించేది అయినటువంటి మహిమను నేను
 ఆశ్రయిస్తున్నాను.

కావ్యగణపతి అష్టోత్తరం

పరా-పశ్యంతి-మధ్యమా-వైఖరి అని వాక్కు నాలుగు రకాలు. పరావాక్కు బిందురూపంలో ఆధారచక్రంలో ఉంటుంది. ఆ చక్రానికి అధిపతి గణపతి. ఆ పరావాక్యే ఊర్వంగా పయనించి ముఖభాగంనుండి వైఖరిగా వెలువడుతుంది. కనుక గణపతి పరాపశ్యంతి మొదలైన వాక్రపంచానికంతా కారణమైన వాడౌతాడు.

శ్లో॥ నభూమీ నజలంచైవ, నతేజో నచవాయనః
నచం బ్రహ్మనచం విష్ణు నచం నక్షత్ర తారకాః

“సర్వశూన్య నిరాలంబం స్వయం భూ విశ్వకర్మణః”

సృష్టికంటే మొట్టమొదట అనగా పంచభూతాలు గ్రహతారకలు ఏదీలేని సర్వశూన్యంలో స్వయంభువైన విశ్వకర్మ అనగా మళ్ళీ ఈ సమస్త విశ్వాన్ని సృష్టించేకర్త - స్వయంభువైన ఆ విశ్వకర్మ ఒక్కడు మాత్రమే ఉన్నాడని మన పురాణాలు చెబుతున్నవి. అప్పుడతనికి రూపంలేదు. ఇక సాకారంలో ఆ ఒక్కడు ఎవరు అన్నప్పుడు అతడు బ్రహ్మకావచ్చు విష్ణువు కావచ్చు, ఈశ్వరుడు కావచ్చు, గణపతి కావచ్చు మరెవరైనా కావచ్చు కాని అతడు మాత్రం విశ్వకర్మగానే ఉంటాడు.

ఈ పద్యంలో సాకారుడైన వినాయకుడు గాక వినాయకతత్వం నుతించబడింది.

సంబోధన - ప్రథమ -

శా॥ ఓ విఘ్నేశ్వర! విఘ్నరాజ! “యన”నేమోయీ! భవద్వాంఛ! యన్
స్వామిన్ గొల్తు సమగ్ర భక్తిమెయిగావ్యారంభ నంరంభ మం
దేమాత్రంబును విఘ్నము గలుగనట్లెంతే ననుం బ్రోవని
చ్చా మాత్రామిత సౌఖ్యదున్ గరిముఖన్ నద్భక్తి రాజీసఖున్

“శ్రీ బ్రహ్మేశ్వర పురాణము” దోమా వేంకటస్వామిగుప్త

ఓ విఘ్నేశ్వరా! విఘ్నరాజా! అని పిలువగా ఏమోయి అని పలికే భక్తవరదుడు ఇచ్చామాత్రం చేతనే భక్తులకు సుఖాలు కలిగించేవాడు అయిన గజాననుని నేను కావ్యారంభంలో విఘ్నారంభాల ఏమాత్రం కలుగకుండా ఉండే అందుకు కాసాడుమని ప్రార్థిస్తున్నాను.

శ్లో॥ శ్రీగణనాయకా! శుభద! సిద్ధి వినాయక! బుద్ధి వినాయకా!
నాగవిభూషణా! రిపుజనార్ధన శోషణ! భక్తపోషణా!
అగమశాస్త్రసార! నిగమాంత విహార! ఉమాకుమార! నీ
వే గతివేగ వాక్యతి గణేశ! శుభాంతము సేయరా ప్రభూ!

“షరీక్కి చ్చరిత్రము”

గంగారాజేశ్వరరావు

గణనాయకా! ఉమాకుమారా! శుభదా! సిద్ధి వినాయకా! బుద్ధి వినాయక! నాగభూషణా!
శత్రుసాగరా శోషణా! భక్తపోషణా! ఆగమశాస్త్రసారా! సిగమాంత విహారా! నా కార్యాలు శుభాంతంగా
చేయి తండ్రీ.

ద్వితీయా విభక్తి -

మ॥ కమలాభ్యున్నతి కారణంబు కనకాకారో జ్వలంబున్ మహా
గమచంచగ్గతి పంచ వక్త్రవిలస త్కారుణ్య పాత్రంబ ఘ
భ్రమరాపాయ నిరాసదానము సదాభూపాభి వంద్యంబు నా
హిమభూమీధర భూభవంబు గులిచి త్రే భేంద్రమున్ గొల్చెదన్

“ఉషా పరిణయము”

దామెర్ల అంకభూపాలుడు

ఇందులో గణపతి ఒక పెద్ద ఏనుగుగా వర్ణించబడినాడు. పర్యత సంబంధమైన భూమిలో
- పార్వతి కడుపులో - పుట్టినది. బంగారు వన్నె కలది. శివుని దయకు పాత్రమైనది. గొప్పగొప్ప
కొండలలో - ఆగమాలలో-తిరుగుతూ ఉండేది. ఆటంకాలనే తుమ్మెదలను తనయొక్క మదజలంతో
తొలగించేది, ఎల్లప్పుడు మహారాజులందరిచేత మ్రొక్కబడుతూ ఉండేది. అయిన ఒకానొక విచిత్రమైన
గజరాజును నేను సేవిస్తున్నాను.

ఏనుగులు పర్యతాలలో పుడుతుంటవి. మేలుజాతి ఏనుగులకు శరీరంపైగల రోమాలు,
దంతాలు వయోల్పణంలో వాని శరీరంపై వీర్పడే శోభి మచ్చలు బంగారు రంగులో ఉంటవి. ఏనుగు
శివానుగ్రహ పాత్రమైన జంతువు. మహారాజులు పూర్వం ఉదయం లేవగానే తమ పట్టపుటేనుగు
ముఖంచూచి దాన్ని పూజిస్తుండేవారు. కనుక ఈ గజ.విశేషాలన్ని కవి పై పద్యంలో ధ్వనింజపేసినాడు.

అణిమాద్యస్థ విభూతి దాయకునిగా నాత్మ న్నుతింతు న్మహా
ప్రణవాదిశ్వరు పార్వతి తనయునిన్ భక్తావనున్ వాజ్మనో
మణివలంబున పూజసేసి విలసన్మంత్రంబులన్ న్నిత్యమున్
గణనాయున్ గుణనాదునిద్దరకతంగా నన్నను నుంబ్రోవగన్

“విశ్వకర్మ పురాణం”

వీపూరి వేంకటాచార్యులు

గణపతియొక్క వంకరగా తిరిగిన తొండం ఓంకారానికి సంకేతం కనుక అతడు ప్రణవానికి
అధిపతి. అణిమాది సిద్ధులను ఈయగలవాడు. అందుచేతనే అతనికి సిద్ధివినాయకుడని పేరు.

పార్వతీదేవి కుమారుడు భక్తులను కాపాడువాడు ప్రణవమునకు అధిపతి మరియు అణిమాది అష్టసిద్ధులిచ్చువాడని దేవగణనాధుడైన గణపతిని నాయొక్క వాక్కు మనస్సులనే రత్నపీఠంపై నిలుపుకొని శ్రేష్ఠమైన మంత్రాలతో నిత్యం నన్ను రక్షించే అందుకు నుతిస్తున్నాను.

చ॥ కరకమలంబులెత్తి యొడికంబుగ మొక్కి నుతింతు బార్వతీ
శ్వరుల తనూజునిం గనకసన్నిభతేజుని బద్మసంభవాం
బురుహనిభాక్ష ముఖ్య సురపూజిత పాద వయోజునుజ్ఞు ల
త్వరమ దయాకటాక్ష పరిపాలిత భక్త సమాజు నర్మిలిన్

“బేరీజు పద్యములు”

విస్సావ్రేగడ కామరాజకవి

పార్వతీపరమేశ్వరుల కుమారుడు బంగారు రంగుగలవాడు బ్రహ్మమొదలైన వారిచేత పూజింపబడే పాదపద్మాలు గలవాడు పరమ దయతో భక్తులను పరిపాలించేవాడు అయిన వినాయకుని నేను ప్రేమతో చేతులెత్తి మొక్కి నుతిస్తున్నాను.

కవి ఇందులో కరకమలంబులెత్తి అని తన చేతులను కమలాలతో పొల్చుకోవటంలో ఒక ఎత్తుగడలో వుష్ణపూజకూడ కలిసి వచ్చింది.

ఉ॥ శ్రీయలరార సన్నతులు సేసి నరంతర భక్తిగొల్తు దా
క్తాయణి సత్కుమారకు భుజంగమ సంచమహారకున్ల స
త్కాయ విభావిశేష జితగైరికు దుండ కృతాహికారకున్
న్యాయవిచారు పత్పద విహారు వినాయకు కామ్య దాయకున్

“రావణ దమ్మినుము”

సిందీప్రోలు లక్ష్మణకవి

దాక్షాయణీదేవి కుమారుడు సాములను హారాలుగా ధరించినవాడు. తన శరీరకాంతితో గైరిగాన్ని అనగా జేగురుదనాన్ని లజ్జంప చేసేవాడు. సామువంటి తొండం కలవాడు. న్యాయవిచారుడు. శ్రేష్ఠమైన మార్గంలో సంచరించేవాడు. కలికలన్ని జాన్యవాడు అయిన వినాయకుని నేను నరంతరం భక్తితో సేవిస్తున్నాను.

ఇందులో వినాయకుడు దాక్షాయణి కుమారుడగా చెప్పబడినాడు. శివపురాణ ప్రకారం గణపతి నల్లనివేరే బామువేరేగానీ నున్నాడు. కుమారసంభవ ప్రకారం అతడు దాక్షాయణి అనగా సతీదేవి కుమారుడు నల్లనివాడు సతీశివులు గలరూపాలు ధరించి క్రీడించగా సద్యోగర్భంలో జనించినాడు కాని ఈ కవి ఇందులో అతనిని గైరిక వరుడని చెప్పినాడు. రూపధ్యాన రత్నావళిలో విభేదాలలో శోణవర్ణ భేదాలకు వ కాబట్టి ఆ రూప ననువరించి యితడు గణపతిని ఎర్రనివాడుగా చెప్పి ఉంటాడు.

ఉ॥ మూషక వాహనున్ బహుళ మోదక ఖాదకు నేకదంతునిన్
 భూషణ సర్పరాజకుని భూరిమహోదరు నీశుపుత్రునిన్
 లోషణవేషు విఘ్నముల ద్రోసి శుభంబుల గూర్చు దేవునిన్
 పోషిత భక్తులంగలుగు ప్రోడ వినాయకు భక్తి గొల్పెదన్

“కృష్ణ కర్ణామృతం”

కల్లూరి అహోబిలరావు

శివుని కుమారుడు ఎలుకనెక్కినవాడు, ఒకే దంతంకలవాడు, కుడుములు ధరించినవాడు, ఆటంకాలు తొలగించి శుభాలు చేకూర్చేవాడు అయిన వినాయకుని భక్తితో సేవిస్తున్నాను.

ఈ పద్యం అంతా ద్వితీయా విభక్తిలో కూర్చబడింది. ఇందు నుతించబడినవాడు విజయగణపతి.

శా॥ విఘ్నద్వాంత నిరాప వాసర పతిన్ వేదండ రాజాననున్
 విఘ్నాధీశ్వరునిన్ గపాలఫల కావిర్భూత దానచ్ఛటా
 విఘ్నాళిన్ నిరుపాధి కాధిక కృపా విత్యోద యోపఘ్ను గ్రౌం
 చఘ్ను జ్యేష్ఠ భజింతు గావ్యరచనా చాతుర్య సంసిద్ధికై

“అనిరుద్ధ చరిత్రము”

భావన పెమ్మన

ఆటంకాలనే చీకట్లను తొలగించే సూర్యుడు ఏనుగుముఖం కలవాడు ఆటంకాలకు అధిపతి ఊరుతూ ఉండే మదజలంలో కడతలు కప్పబడినవాడు సాటిలేవటువంటి దయకు ఆధారమైనవాడు క్రౌంచ పర్వతాన్ని రంధ్రంకొట్టిన కుమారస్వామి కంట పెద్దవాడు అయిన గజముఖుని కావ్యరచనా చాతుర్యం సిద్ధించే అందుకు సేవిస్తున్నాను.

దుష్కర ప్రావృత్ కూడినా అనిరుద్ధంగా సాగిన ఈ పద్యం కవిగారికి గణపతి అనుగ్రహించిన కావ్య చరనా చాతుర్యానికి ప్రథమ నిదర్శనంగా ఉంది.

మ॥ తలతున్ భక్తజనావనున్ జగముఖున్ దాంతున్ దయాస్వారతునిన్
 కలుషారణ్య దవానలున్ పరమరాగ ద్వేష దుఃఖాంతకున్
 తామిష్టాజన్ గోను వానిభక్త సులభున్ దోషాపహారున్ సు వి
 ద్యలు సౌభాగ్యము లిచ్చునట్టి నెరదాతన్ శ్రీగణాధీశ్వరున్

“శ్రీ శివకామేశ్వరీ కళ్యాణం”

వడ్డూరి అచ్యుతరామకవి

కావ్యగణపతి అష్టోత్తరం

నేను గజముఖుడు, దాంతుడు, దయాపరుడు భక్తులను బ్రోచేవాడు, పాపాలనే అరణ్యాలను
కాల్చేవాడు, వరదుడు రాగద్వేషాది దుఃఖాలు తొలగించేవాడు. మొదట పూజలందుకొనేవాడు,
భక్తులను భుజుడు. దోషాలు తొలగించువాడు, నెరదాతయైన గణపతిని నుతిస్తున్నాను.

ఈ పద్యంలో వినాయకునికి ఉండే గుణాలన్ని తెలుపబడినవి.

తృతీయా విభక్తి

మ॥ తనదంతాగ్రము చేత తీష్ఠమతి యుద్యత్కుంభయుగ్మంబు చే
తనితాంతోన్నతి దాన విస్ఫురత నుత్సాహంబు శుండాముఖం
బున దీరోయువు నిచ్చుగావుత గుణాంభోరాశికిన్ కృష్ణ రా
యనికిన్ వారణ రాజవక్త్రుడు కృపాయత్తైక చిత్తాబ్జుడై

“పారిజాతాపహరణము” ముక్కు తిమ్మన

గజముఖంగల వినాయకుడు కృపగల హృదయంగలవాడై శ్రీకృష్ణదేవరాయలకు పాతకులకు
తనయొక్క కుంభయుగ్మంతో ఎల్లప్పుడు ఉన్నతని దంతాగ్రంలో తీక్షణమైన మతిని నిడుపైన
తొండంతో దీరోయువును యిచ్చుగాక.

కుంభస్థలం అనగా ఏనుగుయొక్క తల. పెద్ద తలకాయ ఉన్నతికి బుద్ధిబలానికి గుర్తుకాబట్టి
అటువంటి పెద్దతలగల గణపతి కృష్ణదేవరాయలకు (పాతకులకు) మేధా బలమూలకమైన ఉన్నతని.
దంతశబ్దం జ్ఞానానికి చిహ్నం. మానవులకు కూడ జ్ఞానదంతాలు వచ్చిన ఏముటనే బుద్ధిబలం
వికసిస్తుంది. కాబట్టి అటువంటి దంతంగల ఏకదంతుడు నిశితమైన జ్ఞానాన్ని -

ఏనుగుయొక్క తుండం నిజానికి దానియొక్క ముక్కు అదే చేయిగా కూడ దానికి
పనిచేస్తుంది. నాసిక ప్రాణవాయువును నడిపేది నిలిపేది కాబట్టి అది ఆయుష్యానికి చిహ్నం
అందుచేత దీరమైన తుండంగల గణపతి దీరోయుష్యాన్ని యిచ్చుగాక.

చతుర్థి విభక్తి

ఉ॥ ఆదరమొప్పు మ్రొక్కిదుదు వద్రి మతా హృదయాను రాగ సం
పాదికి, దోష భేదికి వ్రనన్న వినోదికి విఘ్నవల్లి కా
చ్చేదికి మంజువాదికి మోష జగజ్జన సంధవేడికిన్
మోదక ఖాదికిన్ సమద మూషకసాదికి మవ్రసాదికిన్

“భాగవతము” పాతనామాత్యుడు

నేను పార్వతీదేవియొక్క మనస్సునకు సంతోషము కలిగించే వానికి పాపాలను తొలగించేవానికి. ఆశ్రయించే వారిని. ఆనందపరచే వానికి ఆటంకాలను ఖండించే వానికి మంజులమైన వాక్కులు గలవానికి లోకమందలి సమస్తమైన ప్రజలను ఆనందింపచేసేవానికి కుడుములను తినేవానికి పొగరెక్కిన ఎలుక తేజని ఎక్కేవానికి శుభాలిచ్చేవానికి మిక్కిలి భక్తితో నమస్కరిస్తున్నాను.

దేవతలెపుడేగాని ప్రత్యక్షస్తుతి ప్రియులుగారు. పరోక్ష స్తుతి ప్రియులు అనగా వారిని స్వనామంతో వాచ్యంచేసి స్తుతించటం కంటే విశేషణాలతో నుతించుటే ఎక్కువ ప్రీతిదాయకం. ఆ మర్యాదనెరిగిన పోతనగారే పద్యంలో వినాయకుని ఎక్కడగూడ వాచ్యం చేయకుండా మర్యాదను పాటించి నుతించినాడు.

ఎలుకనెక్కినవాడు అనగా ఇతడు విజయగణపతి. ఈ పద్యం షష్ఠ్యంతాలలో కనిపించినా నమస్కారాలకు సంస్కృతంలో చతుర్థి విభక్తినేవాడుతారు. - తెలుగువారు చతుర్థికి బదులుగా తకుడషష్ఠిని చతుర్థి అర్థంలోవాడుతారు.

బహురూప గణపతి

చ॥ అతిసితచేత రమ్యకలశాబ్ది సుతాభరణంబు చేత సం
తత సదహీనభూతి కలితాకృతి చేతను తండ్రిమామ సం
గతులను బొల్చు కీర్తి దగ్గైకొని నట్టి ఘనున్ ప్రసన్న స
న్నుతి వదనున్ ప్రసన్న వదనున్ ప్రణుతింతు నభిష్ట సిద్ధికిన్

“భానుమద్విజయము”

వెలగపూడి కృష్ణయ్య

ఈ పద్యంలో వినాయకుడు శివశేషపులిద్దరితో పోల్చబడినాడు. శివశబ్దం తెలుపు నలుపు రెండర్థాలలో వర్తిస్తుంది. వినాయకుడు తెలుపు నలుపు ఎరువు మరియు బంగారు వన్నెలలోగూడ ఉన్నట్లు చెప్పబడుతున్నాడు కనుక అతిశివచేత మిక్కిలి తెల్లదనంతోను, కలశాబ్ది సుతాభరణంబుతో అనగా కలశాబ్ది మతుడు చంద్రుడు కనుక అతనిని ధరించి శివునితోను, కలశాబ్ది సుత లక్ష్మి కనుక ఆమెను ధరించి విష్ణువుతోను సదహీనభూతి కలితాకృతిచే అనగా శ్రేష్ఠమైన సర్పభూషలు గలవాడు శివుడు కనుక నాగయజ్ఞోపవీతం నాగబంధం ధరించి తండ్రితోను, సదహీనభూతి అనగా కొదువలేని శ్రేష్ఠమైన ఐశ్వర్యంతోగూడి విష్ణువుతోను పోలినవాడై పార్వతికి నారాయణి అని పేరు. ఆమె విష్ణువు యొక్క సోదరిగా చెప్పబడుతుంది కాబట్టి వినాయకుడి విధంగా తండ్రి మరియు మేమామ యొక్క సంగతులను పోలినవాడైనాడు కనుక అట్టి గణపతిని నేను అభీష్టసిద్ధికై ప్రార్థిస్తున్నాను.

మ॥ అనయంబబ్రది సుతామనో హరుడు నెయ్యంబొప్ప లాలించుచున్
దనపై నెక్కుడు వేడ్య జూపగ సముద్యల్లీల వర్తింబు ధ
న్యునపీనోత్కట దానశాలి ఘనతుండున్ సాదుపక్షోజ్వలున్
వినతానంద కరున్ వినాయకుని భావింతున్ శుభావాప్తికిన్

“చారుచంద్రోదయం”

చెన్నమరాజు చెన్నమరాజు

ఇది గణపతి మరియు ఖగవతి పరంగా రెండర్థాలలో ఉంది.

వినాయకుడు శివుడు నిరంతరం లాలిస్తు తనపై ఎక్కిన ప్రేమ జూపగా వర్తించేవాడు. గొప్పనైన మదజలంతో కూడిన తుండంకలవాడు. సాధువులపై దయగలవాడు. వినయంతో ఆశ్రయించేవారి కానందం కలిగించేవాడు అయిన వినాయకుని శుభం కొరకు భావిస్తున్నాను.

గరుడు - ఎల్లప్పుడు గూడ నూర్యుని కూతురైన కాళిందీ పతి అనగా విష్ణువు తనపై అధిరోహించే అందుకు మక్కువ చూపుతూ ఉండగా వర్తించేవాడు. వార్ధక్యం లేనివాడు. మిక్కుటమైన గుణాల కలవాడు. గొప్పనైన చుంచువు గలవాడు. సమర్థమైన రెక్కలచే ప్రకాశించేవాడు. శల్లియైన వినతకు దాస్యం తొలగించి ఆనందం కలిగించినవాడు అయిన వక్షింద్రుని నేను శుభాలకొరకు ప్రార్థిస్తున్నాను.

మ॥ వినుతింతున్ విబుధేంద్ర చిత్రముగ నావిర్భూత సంవిత్సు ధా
ఘన సంపాదనకై నువర్ణయచి పక్షస్ఫూర్తియై పుష్కరా
ప్తిని గ్రీడించు సుకీర్తి యోగ శుభమూర్తిన్ దక్షదోహిత్రు న
వ్వినతా నందకరున్ వినాయకుని నిర్విఘ్న ప్రభావాప్తికిన్

“అధ్యాత్మ రామాయణం”

కాణాదం పెద్దన సోమయాజి

ఈ పద్యంలో గూడ శ్లోకంలో గణపతి కరుడులిద్దరు నతంపబడినారు.

దేవతలందరూ ఆశ్చర్యపడేటట్లుగా జ్ఞానామ్ముతాన్ని సంపాదించే అందుకు శ్రేష్టమైన వర్ణములతో గూడిన ములత్రంవేత్తస్ఫూర్తి సొందినవాడు మూలాధార తమలమునందు విలీనయై యోగమూర్తి ఆమలలతో వాదేవాడు కక్షుని మనుమడు తనకు వినయంతో నమస్కరించు భక్తులకు ఆనందం కలిగించే వాడైన వినాయకుని నిర్విఘ్నంగా మా పనులు చక్కబడే అందుకు నేను ప్రార్థిస్తున్నాను.

ఇంద్రుడాళ్ళ ర్యపడునట్లుగా విజ్ఞులచి దేవతలచేత రక్షింపబడే అపృతాన్ని సాధించుటకై తన రెక్కల బలంతో స్ఫూర్తిని పొందినవాడు ఆకాశంలో విహరించేవాడు యోగప్రదుడు దక్షునికి మనుమడు వినతకు ఆనందం కలిగించినవాడు అయిన గరుడుని నిర్విఘ్నం కొరకై నేను నుతిస్తున్నాను.

మ॥ వినతానందనతన్ సుధాపహరణోద్వేలోక్తి నార్యాను వ
ర్తన సంపత్తి హృతాబ్జ దైభవముఖోద్యల్లి లగాంగేయ ప
క్షనిరూఢిన్ శతకోటి భాస్వదమల ఖ్యాతి ప్రభాతి ప్రవ
ర్ధనతన్ మించు వినాయకుండు గెడపున్ ప్రత్యూహ సర్పచ్ఛటన్

“సమీరకుమార విజయం” పుష్పగిరి తిమ్మన

వినాయకుడనగా గణపతి ఖగపతి కనుక ఇతి గూడ ఆ యుద్ధకి పరంగా చెప్పబడింది. వినయంగా తన నాశ్రయించిన వారిని ఆనందింపజేసేవాడు తనెలు చిలుకే మాటలుగలవాడు సామ్రాజ్యమైన విర్తనగలవాడు చంద్రుని జయించిన ముఖంకలవాడు బంగారు లంగు గలవాడు. వజ్రాయుధం వలె ప్రకాశించే ప్రభగలవాడు అయిన వినాయకుడు మీ యొక్క ఆటంకాలనే సర్పాలను పారద్రోలుగాక!

వినతను సంతోషింపజేసినవాడు అమృతం హరించటంలో పరాక్రమం ప్రదర్శించినవాడు చంద్రునివంటి ముఖకాంతిగలవాడు బంగారు రెక్కలు గలవాడు వజ్రాయుధానికి పాటియైన బలమైన రెక్కలుగల వాడైన గరుత్మంతుడు మీ ఆటంకాలనే సర్పాలను పారద్రోలుగాక!

శ్లో॥ కుంకుమాంకిత వర్ణాయ కుందేందు ధవళాయచ

అని గరుడునిస్తుతి - మేలిమి బంగారానికి కుంకుమ వర్ణమేశాస్త్రంలో చెప్పబడుతుంది. కనుక గరుత్మంతుడు కుంకుమాంకిత వర్ణుడు.

మ॥ భగవన్నామ ధృతి ప్రకాశితుడు సర్వజ్ఞుండ హీనాత్మ హా
రి గరుండూర్జిత కామజైత్మడ మృత శ్రీయుక్తుడ ధ్యాత్ముడున్
సుగతుండాశ్రిత పక్షుడుత్తమ కళా శోభాతిరేకుండు సూ
రిగణస్తుత్యుడు సౌవినాయకుడు కోర్కెల్ దీర్చి మమోముతన్

“సారంగదలీయము” పోకూరి కాశీపతి

వినాయకుడు సర్వదేవతా స్వరూపుడు, వినాయక శబ్దానికి - గణపతి, గరుత్మంతుడు, బుద్ధుడు, గురువు అని అర్థం వినాయకుడు కాబట్టి ఈ పద్యంలో నాలుగర్థాలు కూర్చబడినవి.

కావ్య గణపతి అష్టోత్తరం

భగవంతుడు. పద్మణ పూర్ణుడు. గణపతి భగవంతుడు అని పిలువబడెవాడు. సర్వజ్ఞుడు. అనగా అన్ని తెలిసినవాడు. ఆ హినాత్మహారియనగా గొప్పనైన కాముని జయించినవాడు. అమృతశ్రీ యుక్తుడు అనగా ఆమరత్వము దేవత్వమనే సంపద లభించినవాడు. ఆధ్యాత్ముడు అనగా ఆత్మసంబంధమైనవాడు సుగతుడు అనగా మంచి జ్ఞానము కలవాడు ఆశ్రిత పక్షుడు అనగా తననాశ్రయించు వారియందు పక్షపాతము గలవాడు ఉత్తమ కలాశోభాతిరేకుడు అనగా శ్రేష్ఠమైన విద్యలచే శోభించువాడు. సూరి గణస్తుత్యుడు అనగా పండితులచేత నుతంపబడువాడు అగు వినాయకుడు మా కోరికలు గరుత్మంతుడు దీర్చి రక్షించుగాక.

గరుత్మంతుడు -

భగవంతుడనే పేరుగల విష్ణువును ధరించినవాడు. సర్వజ్ఞుడు అనగా అన్ని తెలిసినవాడు. అహినాత్మహారి అనగా సర్పముల యొక్క ప్రాణములను హరించువాడు. గురుడు అనగా గొప్పవాడు. అమృత శ్రీయుక్తుడు అమృతమును సంపాదించినవాడు. ఊర్జిత కామజైత్రుడు అనగా అమృతమును సాధించియు దానికొరకు లోలుపుడు కాలేదు. గాన గొప్పనైన కోరికను జయించినవాడు. అమృత శ్రీయుక్తుడు. ఆధ్యాత్ముడు ఆత్మసంబంధమైనవాడు ఆశ్రితపక్షుడు అనగా రెక్కలనాశ్రయించినవాడు సుగతుడు. సు అనగా శ్రేష్ఠమైన ఆకాశమార్గమున పోవువాడు ఉత్తమకలాశోభాతి రేకుండు అనగా శ్రేష్ఠమైన కళలతో శోభించువాడు సూరిగణస్తుత్యుడు అనగా పండితులచే మతంపబడువాడు అయిన గరుత్మంతుడు మీ కోరికలు దీర్చి రక్షించుగాక !

బుద్ధుడు -

భగవంతుడని పిలువబడినవాడు. సర్వజ్ఞుడనే పేరుగలవాడు గొప్పనైన హృదయంతో ప్రకాశించేవాడు గొప్పవాడు. ఊర్జిత కామజైత్రుడు అనగా తపస్సు చేసే కాలంలో మన్మథుని పరీక్షలకు నెగ్గి గెలిచినవాడు. అమృతత్వ పదవినందినవాడు. ఆధ్యాత్ముడు అనగా ఆత్మ విద్యనెరిగినవాడు సుగతుడనే పేరుగలవాడు తననాశ్రయించిన వారిపై ప్రేమగలవాడు శ్రేష్ఠమైన కళలలో శోభించువాడు సూరిగణస్తుత్యుడు అనగా సౌరమతము గలవారిచే నుతంపబడెవాడు. వినాయకుడనగా ప్రాణులయొక్క హితమును బోధించువాడు అయిన బుద్ధుడేవుడు మీ ఆటంకములు తొలగించి రక్షించుగాక.

విష్ణువు

భగవంతుడనే పేరుతో ప్రకాశించేవాడు అన్ని తెలిసినవాడు. అహినాత్మహారి. అనగా గొప్పనైన ఆత్మను ధరించినవాడు. గురుడు గొప్పవాడు ఊర్జితకామ జైత్రుడు గొప్పనైన కోరికలన్ని జయించినవాడు అనగా అకాముడు అమృత శ్రీయుక్తుడు అమృతస్వరూపమైన లక్ష్మితో కూడినవాడు. ఆధ్యాత్ముడు. విద్యలతో ఆధ్యాత్మవిద్యయైనవాడు శ్రేష్ఠమైన గతిగలవాడు ఆశ్రయించిన వారిపై పక్షపాతము గలవాడు శ్రేష్ఠమైన కళలలో ప్రకాశించువాడు సూరిగణస్తుత్యుడు అనగా నిత్య సూరులలో పొగడబడెవాడు శ్రేష్ఠమైన వాతాయణుడు అయిన విష్ణువు మీ ఆటంకములు తొలగించి రక్షించుగాక.

ఇంద్రుడు :-

భగవన్నామ ధృతిప్రకాశితుడు - గౌతముని శాపమున శరీరమంతయు యోనులయ్యెను కనుక భగవంతుడనబడినవాడు కామరూపులను అనగా రాక్షసులను జయించినవాడు అమృతైశ్వర్యము గలవాడు ఆత్మస్వరూపమైనవాడు. శ్రేష్ఠమైన గతిగలవాడు. ఆశ్రయించినవారి పక్షం వహించువాడు ఉత్తమమైన కళలచే ప్రకాశించువాడు పండితులచే పొగడబడినవాడు అయిన దేవతలకు నాయకుడగు యింద్రుడు మీ ఆటంకములను తొలగించి రక్షించుగాక.

శివుడు :-

భగవంతుడనే పేరు గలవాడు, సర్వజ్ఞుడనే పేరుగలవాడు సర్వశ్రేష్ఠుడైన వాసుకి హారంగా గలవాడు. గొప్పవాడు, గొప్పవాడైన మన్మథుని సంహరించినవాడు అమృత్యుశ్రీలో అనగా ధావళ్యములో కూడినవాడు ఆధ్యాత్మ స్వరూపుడు శ్రేష్ఠమైన జ్ఞానంగలవాడు ఆశ్రితులపై పక్షపాతం గలవాడు చంద్రునియొక్క ఉత్తమమైన కళలో ప్రకాశించేవాడు పండితులతో నుతింపబడేవాడు అయిన గొప్పవాడగు శివుడు మీ ఆటంకాలు తొలగించి రక్షించుగాక!

గురువు :-

భగవంతుడని చెప్పబడేవాడు. అన్ని తెలిసినవాడు గొప్పనైన హృదయం కలవాడు గురువు అయినవాడు గొప్పనైన కోరికలు జయించినవాడు, అమృతత్వ సిద్ధితో కూడినవాడు ఆధ్యాత్మవిద్య నెరిగినవాడు శ్రేష్ఠమైన మార్గమున నంచరించువాడు తన నాశ్రయించినవారిపై ప్రేమగలవాడు శ్రేష్ఠమైన కళలలో ప్రకాశించువాడు. పండితులలో నుతింపబడువాడు అయిన గురుదేవుడు మీ ఆటంకములన్ని తొలగించి రక్షించుగాక!

మ్రొక్కుల గణపతి

చ॥ నరసింజముఖ్య శర్వ మరసంఘము సర్వశుభార్థ సిద్ధి సు
స్థిరముగ జెంద నెవ్వని విదిజ్జత వూజిలోనర్తు రట్టి యా
ద్విరదముఖున్ వినాయకుని దివ్య భుజంగమ భూషణాంచితున్
వారదుని వేడి మ్రొక్కెద నపార కవిత్వ పటుత్వ సిద్ధికిన్

“యోగసక్తా పరిణయము”

మద్దిపట్ల అప్పన్నశాస్త్రి

బ్రహ్మ మొదలైన నమస్త దేవసంఘమంతా సమస్తమైన శుభాలకొరకు సిద్ధి కొరకు విధిప్రకారంగా ఏ దైవాన్ని పూజిస్తారో అటువంటి ఏనికముఖంకల వానిని భుజంగ భూషణుని నేక అపారమైన కవితాసంపద యొక్క పటుత్వం కొరకు మ్రొక్కుతున్నాను.

కావ్య గణపతి ఆచార్యుల

ఇది యోగసక్తా పరిణయంలోనిది. ఈ కావ్యాన్ని ప్రాచ్య లి త పుస్తక భాండాగారం వారు నాతో క్రీ.శ. 1986లో పరిష్కరించినారు.

యోగాసక్త బృహస్పతీ సోదరి కాబట్టి ఆమె పరిణయాన్ని ప్రబంధీకరించడలచిన అప్పన్నశాస్త్రి ఇందులో గణపతిని ద్వారధముఖుని అనగా రువిడు దంతాలుగల ఆది వినాయకుని నుతించటం గమనార్హం.

శా|| గౌరీపుత్రుని ప్రస్తుతింతు మదినే కార్యంబు చేబూనిన్
దీరన్ విఘ్నములన్నియున్ మనసు సంధ్యేయంబు చేకూరగా
బూరెల్ గారెలు పప్పు పాయసము సంపూర్ణంబుగా బెట్టి యే
పారన్ మ్రొక్కెద నేకదంతు వరదున్ పాపఘ్నునశ్రాంతమున్

“తొలకరిజల్లు”

చోడవరపు సత్యవతీదేవి

నేను ఏ వని చేపట్టినా మొట గౌరీపుత్రుడైన వినాయకుని విఘ్నాలన్ని తొలగే అందుకై బూరెలు గారెలు పప్పు పాయసం నైవేద్యం పెట్టి మ్రొక్కుతుంటాను.

ఈనాడు స్త్రీలు అన్ని రంగాలలో ఉన్నా పాకశాలవారి ప్రధానరంగం కాబట్టి ఈ వద్యంతో సత్యవతీదేవిగారు భక్తితో వినాయకుని బూరెలు గారెలు పప్పు పాయసం అనే నైవేద్యాలు పెట్టి నమస్కరించింది.

పెరుమాండ్లకైనా పెట్టేవాడే చుట్టంగదా మరి.

చ|| పరగను భారమిప్పుడును బాగని నీవయి నేసి నేనాగిన్
కరముగ కైత జెప్పెదను గాని ధరిత్రిని తప్పులున్న మీ
రరయగ బోగ జేసి కడు నందరికిన్ దగమెచ్చ జేయు మో
కరిముఖ నిన్ను వేడి బలుగా మ్తుతి జేసి నమస్కరించెదన్

“ఆంధ్రఫలగ్రంథము”

అమరాచింత

జ్యోస్యం

పద్మనాభయ్య

కావ్యము | వినాయకా భారమంతా నీపైనే నేసి నేను కవిత్వం చెబుతున్నాను కనుక నా భారనలో నీవైతా దివాలన్నా వాదని సాటింతకుండా ఆందరివేక బాగవిపించుమని విన్ను ప్రార్థించి నమస్కరిస్తున్నాను.

చ॥ చదువగలెదు శాస్త్రముల సజ్జనసేదలోనర్చి ధర్మముల్
 మదినెరుంగంగలెదు బుధమండలి మెచ్చకవిత్వమల్లగా
 మొదలిడినాడ నెట్లు కడముట్టగ నిల్పెదో విఘ్ననాధత్య
 త్పద కమల ద్వయంబునకు భక్తి ప్రణామము లాచరించెదన్.

“మాధురి సుధాకరము”

కోట వీరాంజనేయ శర్మ

ఓ గణపతీ ! నేను శాస్త్రాలు చదువలేదు. సజ్జనసేవజేసి ధర్మాలెరుగలేదు. అట్టివేవి
 లేకుండానే పండితులు మెచ్చునట్లుగా కవిత్వ మల్లవలెనని నీ పాదకమలాలకు భక్తితో
 ప్రణామములుతున్నాను. నన్నేవిధంగా కడముట్టించగలవో నీదే భారం.

ఇది కవులందరు సాధారణంగా చెప్పుకునే మాటే కాళిదాసంతటి వాడే పండితులు
 మెచ్చినంతవరకు నా కవిత్వం నేను చక్కగా ఉందని అనుకోను అంటాడు కాబట్టి ఇది ఆయా
 కవులయొక్క వినయానికి నిదర్శనం.

చ॥ తొలుతన విఘ్న మస్తనుచు దోరపు భక్తి గణాధినాధునిన్
 వలిమలపట్టి పట్టినినవారి తదీక్షను వ్యాస భారతం
 బలయక గంట మించుకయు నాపక వ్రాసిన లేఖకాగ్రణిన్
 దలచెద మత్కవిత్వము బుధాగ్రణులన్ తని వొంద జేయగన్

“ఫల్గుణీ మాహాత్మ్యము”

వేదుల మీనాక్షీదేవి

నేను మొట్టమొదట పార్వతీదేవి కుమారుడైన అచంచలమైన దీక్షతో వ్యాసమహర్షి
 చెబుతున్న భారతాన్ని ఏమాత్రం అలసటలేకుండ గంటం ఆపకుండ వ్రాసినటువంటి లేఖకాగ్రణియైన
 గణపతిని అవిఘ్నమస్తని నాయొక్క కవిత్వం పండితులను మెప్పింద జేయటానికి నితిస్తున్నాను.

పూర్వం కవులకు వ్రాయసగాండ్రు వేరే ఉండేవారు. ఆశువుగా వారు చెబుతూ ఉండగా
 దాన్ని వ్రాసేవారు. ఆ విధంగా తిక్కనగారి భారతాన్ని కుమ్మరి గురునాథుడు వ్రాసినాడంటారు.

ఈ ప్రదకు శ్రీకారం చుట్టినవాడు గణపతి ఆయన మొదటిసారిగా వ్యాసమహర్షి భారతాన్ని
 వ్రాసినాడట. ఆ విధంగా వ్రాసి అప్పుడు కవి లేఖకుడుకి ఇద్దరు ప్రతినలు గూడ చేసి కూర్చునేవారట.

భారత రచనా సందర్భంలో తన ధార ఆగితే తిక్కనగారు తన నాలుకను చేదించుకుంటానని
 వ్రాత ఆగితే గురునాథుడు తన చేతిని భండించుకుంటానని ప్రతిన చేసికున్నారు. అలాగే గణపతి
 వ్యాసునితో తన ఘంటం ఆగకుండా కవిత చెప్పవలెనని లేకుంటే తాను వెళ్లిపోతానని చెప్పగా
 వ్యాసమహర్షి సరే నేను చెప్పేది నీవు కొంచెం అర్థం చేసుకొని వ్రాస్తావుండు అని గణపతితో అని

కావ్యగణపతి అచ్చాత్తరం

నియమంచేసి తానుముందు కథను ఊహించుకోవలసి వచ్చినపుడు ఏదో కొన్ని ముడిపదాలతో ఒక శ్లోకం చెప్పేవాడట.

గణపతి దాన్ని అర్థచేసికొని వ్రాసే లోపల వ్యాసుడు ముందు కథను ఊహించుకునేవాడట మూలభారత రచన ఈ నియమాలలో సాగింది కాబట్టి యిప్పుడు మనకు సంస్కృత భారతంలో ఆక్కడక్కడ అర్థంగాని ఘట్టాలు కొన్ని తారసపడుతుంటాయి. వానికీపుడు వ్యాసఘట్టాలని వ్యవహారం.

పరీక్షిత్తు శుకమహర్షితో భాగవతం వినటంగూడ ఇట్లాగే జరిగింది. శుకమహర్షి నీ ప్రశ్న ఎప్పుడు ముగిస్తే అప్పుడు అంటే నీవిక ఏదీ అడుగలేనపుడు నేను వెళ్లిపోతానన్నాడు. అది విని ఆయన ఆలాగే అని ఆ మహర్షి సమాధానం పూర్తి అయ్యేలోపల మరో క్రొత్త ప్రశ్న ఆలోచించి పెట్టుకుంటూ ఆ విధంగా ఆయనను అవసానం వరకు తన సన్నిధిలోనే నిలుపుకోగలిగినాడు.

ఆనాటి విద్యావంతుల ప్రతినలు జిగీషలు ఇట్లా ఉండేవి.

ఉ॥ ఏ పనికైన నిన్నె మునుపెన్నుట యున్నది లోకపాడిగా
కావును ప్రాపు బ్రోవువయి కార్యములెల్ల నవిఘ్న వృత్తిగా
నీపని సేయుటన్న యది నేమమొకండును బెట్టి కొంట నీ
కేపగి దింబరోపకృతికేగద నీకు నతుల్ గణాధిపా

“రాఘవాన్వయము” రామరాజు వెంకట కృష్ణయ్య

స్వామీ ! ఎవరేపని తలపెట్టినా మొదట నీకు నమస్కరించటం ఒక ఆచారంగా ఉంది. నీవు లోకానికంతా కాపు. ప్రాపు; ప్రాపులై సమస్తమైన కార్యాలు నిర్విఘ్నంగా చేయించటం అన్నది వృత్తిగా పెట్టుకున్నావు. నీయొక్క ఈ వృత్తి లోకోపకారార్థమేగదా! అటువంటి నీకు నమస్కారాలు.

మ॥ విను పూజింపక యెట్లు వచ్చునికమున్ విస్తుల్యమౌ హెచ్చు చం
దనమందార మరంద ధారలకు చందాలిచ్చునందాల క
చ్చున వీన వ్యమలీను కల్ల రచనాన వ్యాధ్యనీనుల్ గ్రహిం
చిన పల్లంకిక పట్టుకుచ్చు కరుణా సిందూ శివానందనా

“పంచమాలతం” మునిగొండ వీరబ్రహ్మమూర్తి

ఒకప్పుడు కుమారా నిన్ను క్రొత్తక్రొత్త ధ్యమలు వృష్టిన్ను సాతనమార్గంలో నడిచే కవులు మోక వాగ్దేవి పల్లకయొక్క పట్టుకుచ్చు. కమక నిన్ను పూజించకుండానే వారి కవిత్యావికి చందనం మందారం యొక్క మరంద ధారలకు గూళ్ళా అందాలీయగలిగిన సాటిలేని గొప్పదనమెట్లా బగుతుంది. అసగా కలుగదు. అది తప్పకుండా నిన్ను పూజిస్తేనే కలుగుతుంది. అని భావం.

శా|| శ్రీ దుడుండయ్యును విఘ్నకారుడనగా చెన్నొందెనే రీతి గా
 రీ దత్త ప్రతిభా విశేషు డగుచున్ లీలాగతిన్ వజ్ర తుం
 డోదంతం బెటులన్వయించెనో! యిదెంతో చిత్రమన్ భక్తులన్
 మోదం బొప్పగ గాచు నాగజముఖున్ పూజింతు సాయరూపునిన్

“సాయిలీలాగుచ్ఛము”

యర్. మార్గసహాయచారి

షిర్డీ బాబాగారు శ్రీ బి.వి.దేవు సోదరునికి చిదంబరరావు గాడ్గిల్గారికి, వినాయక రూపంలో దర్శన మిచ్చినాడు. కనుక ఇందులో గణపతి విరోధాభాసాలంకారంలో షిర్డీబాబా రూపంగా వర్ణింపబడినాడు. ఎట్లాగో ఆ విశేషం వినండి.

వినాయకునికి శ్రీదుడు అనగా శుభాలిచ్చేవాడని విఘ్నకారుడు అనగా ఆటంకాలు కలిగించే వాడని వ్యవహారాలున్నవి. ఈ రెండు పేర్లు పరస్పర వ్యతిరేకం. ఈలాగే వినాయకుడు గోరీదేవి చేత వరాలు పొందినవాడు. వజ్రతుండుడు అనగా గట్టి తొండంగలవాడు. అనేపేరున్నప్పటికి వజ్రతుండ నామం దోమక్కూడా ఉంది. కాబట్టి గణపతి గోరీవరప్రసాదుడుగడా హీనార్థమైన ఈ వజ్రతుండ నామం ఇతని కెట్లా సరిపోతుంది అని చూపరులాశ్చర్యపడుతూ ఉండగా భక్తులను రక్షించే సాయరూపుడైన గణపతిని పూజిస్తున్నాను.

షిర్డీ బాబాగారు ఒక్క గణపతి రూపంలోవేగాక
 చందోరత్ బంధువు బాలాసాహెబ్గారికి దత్తాత్రేయుడుగా
 రఘువీర్ పురందరేకు రుక్మాబాయి నమెత విరలునిగా
 గాలీబువా అనే వృద్ధునికి వండరీనాధునిరూపంగా
 నిమోన్కర్ కుమారుడు సోమనాధునికి మారుతి రూపంగా -
 ఇట్లా భక్తులకు వారివారి యిష్ట దైవాలరూపంలో అనేక స్వరూపములు దర్శనమిచ్చినాడు.

మ|| తను సేవించు జవాళి విఘ్నములు సంతాపములం బొందగా
 దనకెవ్వారు విఘ్నండు లేక జగతిన్ దానంతకున్ మూలమై
 వినుతాస్వర్ణముగా వినాయకుడు నావిఖ్యాతి పాటించు న
 య్యని మోసార్చి తపాదు దంతి వదనున్ బ్రార్థింతు నర్థాప్తికై

శ్రీ రాధికా పరిణయము”

గోపీనాథం వెంకటకవి

లోకంలో తనకంటె ఎవడూ గొప్పవాడు లేక తానే అంతటికి మూలమైన వాడై తనను సేవించేవారి ఆటంకాలన్ని ఆటంకం పొందుతూ ఉండగా వినుతించేవారికి నాయకుడు (వి+నాయకుడు)

కావ్యగణపతి అష్టాత్మకం

అని విశిష్టమైన పేరు పొందినవాడు. దేవతలందితో పూజంపబడే పాదపద్మాలుగలవాడు అయిన వినాయకుని నేను నా కోరికలు తీరేందుకు ఎల్లప్పుడు ప్రార్థిస్తాను.

వినాయక శబ్దానికి వినయతి శక్తియతి మహ్వాస్ విఘ్నాశ్చేతి వినాయకః దుష్టులను, విఘ్నాలను శిక్షించేవాడు.

విగతోనాయకః ప్రభుర్యస్య స్వతంత్ర త్వాత్ తనకెవ్వరును ప్రభువులు లేకుండ స్వతంత్రుడు అని వ్యుత్పత్తులుండగా ఈ కవిగారు దీనిలో వినుతించేవారికి నాయకుడని వినాయకునికి ఒక క్రొత్త అర్థాన్ని చెప్పినాడు.

చ॥ తనయుని బొజ్జజూచి కడుదచ్చన లాడెనితండటంచు చం
ద్రుని పయికిన్క గొన్నయును, తోరపు భక్తిని విఘ్ననాయకున్
ఘనతర పూజనాదిక మొనర్చిన వారల కాయురాది శో
భనములో సంగునంచు తొలిప్రార్థన జేసెద శ్రీగణేశ్వరున్

“జానకీరామము”

వేదుల వేంకటశాస్త్రి

చంద్రునికి అతని ముఖం చూడరాదని పార్యతీదేవియే శాపంపెట్టనట్లు ఒక కథ కనుక నా కొడుకు బొజ్జను చూచి వీడు మిక్కిలి పరిహాసం చేసినాడని పార్యతి చంద్రునిపై కోపించగా ఆమె చంద్రునికిచ్చిన శాపిన్ని తనను పూజించిన వారికి తగులకుండా మరల్చి ఆయురారోగ్యాలు ఈయగలవాడని గణపతిని నేను మొదట ప్రార్థిస్తున్నాను.

శా॥ విఘ్నత్వంబున గాక పాపఫలమై నిత్యంబు వేధించు కా
త్య మ్ముత్వంబు నడచి యాశ్రతుల విద్యాయోగ్యులు జేసి ని
ర్విఘ్నోత్తేజము నిచ్చి కావ్యముల నిర్మింపన్ కటాక్షించు శ్రీ
విఘ్నేశున్ వినుతింతు మత్పుతి సమాప్తిన్ గూర్చి రక్షింపగాన్

“శ్రీకృష్ణ భారతము”

భూతపురి సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

తలసిల్లినవారులకు అతంకం కలిగవచ్చుడిది వరానాదాని దేత కలిగిందని అనుకోవటం లోక సహజం కాని అనితంబులులేని దేతగాక ఎల్లప్పుడు గూత విఘ్నకూచంలో వెంటాడే పాపఫలాన్ని అందివేసి అశ్రతులనెల్ల యోగ్యులనుజేసి వారికి నిర్విఘ్నమైన ఉత్తేజాన్ని కలిగించి పనులు చేసే శక్తిని కలిగించే విఘ్నేశ్వరుని నేను సేవిస్తున్నాను.

ఉ॥ ఈశుని చేర మూషికము వెక్కి యరుంగుచు నంతలోనె వా
తాతన మాడ మురదుచుని యాతలు ముందియు నన్ను గొంల్యరన్

వాసికినై వినాయకుడు వచ్చితి నయ్య యటంచు బల్కు వి
 ఘ్నుశుని గొల్తు మత్కృతిక హీన చమత్కృతి వాక్ర సూతికిన్

“బీలుగుంట వీరభద్ర చరిత్ర” క్రీష్ణపాటి వేంకట సుబ్బకవి

శివుని సేవించటానికి వినాయకుడు ఎలుక నెక్కి వెళ్ళుతూ దారిలో అక్కడ సర్పాలుంటవి
 ఏదా అని సంశయించి తండ్రితో నన్ను సేవించటానికి రాలేదు అనే అపవాదుకు వచ్చినాను గాని
 లేకుంటే వచ్చేపనిగాదు. అని పలికే వినాయకుని నేను నా కృతికి చక్కని వాక్యమత్కారాలు
 కలిగించాలని కోరి సేవిస్తున్నాను.

ఉ॥ రాఘవ పావనీయ మమరయ్య కథారచనా ప్రణాళికా
 మోఘ వితర్క వారివిధి మున్కలు వెట్టెడు నాకు దత్త్రియా
 లాఘవముం బొనర్ప కయిలాగొసగన్ దరిజేర్ప దుష్టు ని
 ఘ్నాఘము ద్రుంప గొల్చెద గజానను భక్తముఖాజ్ఞభానువున్

“రాఘవ పావనీయము” కావూరి పూర్ణచంద్రరావు

గణపతి శ్రీరామునికి హనుమతునికి ఇద్దరికీ కావలసినవాడే కాబట్టి రాఘవ పావనీయమునే
 ద్వ్యర్థి కావ్యరచన అనే సముద్రంలో మునుగుతూ తేలుతూ ఉన్న నాకు ఆ రచనా లాఘవం చూపి
 చేయూత యాయమని నాకు కలిగే ఆటంకాలన్ని తొలగించమని భక్తుల యొక్క ముఖకమలాలకు
 సూర్యుడైన గణపతిని సేవిస్తున్నాను.

చ॥ తరలక తల్లిమాట విని తన్వవ దాటితి నంచు తండ్రి యి
 ర్వరకును నూడు బూన్పనరువున్ గనియామె వటాణిసింగమై
 పరగగ గొరుమోమిడెను బాపురెవాకని మిత్తి గొంగకున్
 కరము దలంకి మ్రొక్కు వెనకయ్య తలంచెద నిచ్చమెచ్చుచున్

సత్యవిజయము అయ్యనకోట పార్థసారథి సెట్టి

పార్థసారథి అకనాడు స్నానానికి వెళ్ళుతూ నలుసుపిండితో బొమ్మనుజేసి ప్రాణంపోసి ద్వారందగ్గర
 కుక్కలతో పలికి వెళ్ళిందని అప్పుడు బయటినుండి శివుడు రాగా అతనిని ఆ బాలుడడ్డగించినాడని
 అప్పుడు శివుడు కోపించి శూలంతో వాని శిరస్సు ఛేదించి లోపలికి వెళ్ళినాడని ఆ తరువాత పార్వతి
 లోపలికి వచ్చిన శివుని వల్ల తాను ప్రాణంపోసిన పిండి బొమ్మను అతడు తలనరికినట్లు తెలిసి
 కోపించగా అప్పుడు శివుడా బాలునికి ఏనుగు తలనతికించి బ్రతికించినట్లు గణపతి జన్మవృత్తాంతాలలో
 ఒక గాథ ఉంది. పాఠకులు ఆకథ నిక్కడ అనుసంధించుకోవలె.

శివుడు ఈ పౌరడు తల్లిమాట ఎని నన్ను ధిక్కరించినామ కనుక మళ్ళీ ఈలాగే బ్రతికిస్తే వీడెప్పుడైనా నన్ను ధిక్కరించేవాడే కాబట్టే ఈ తల్లికొడుకులకు ఎద్దైనా వైరం ఏర్పరచాలని తలచి ఆమె వాహనం సింహం కనుక దానికీ వైరమైన ఎనుగుతలను నా కటికించి బ్రతికించినాడని తలచి శివునికెల్లప్పుడు భయపడుతూ మ్రొక్కుతూ ఉంటే వినాయకుని నేనెల్లప్పుడు మనసుసలో మెచ్చుకుంటు తలుస్తుంటాను.

ఉ॥ ఎవ్వడు సర్వకార్యముల నెల్లజగంబుల నగ్రపూజి తుం
డెవ్వడఖండ విద్యలను నింపుగ భక్తుల కిచ్చు సద్గురుం
డెవ్వడమేయ విఘ్నముల నేపడగించి శుభంబు లిచ్చు వా
డెవ్వడ జేయుడట్టి విబుధేశు గణేశు నుతింతునెప్పుడున్

“సతీబాలబ్రహ్మేశ్వర పరిణయము” బొడ్డుచర్ల చెన్నకృష్ణకవి

నమస్త కార్యాలతో అగ్రపూజలందుకొనేవాడు. అఖండమైన విద్యలను భక్తులవిచ్చేవాడు ఆటంకాలన్ని తొలగించి శుభాలిచ్చేవాడు ఎవడో అటువంటి గణపతిని నేనెల్లప్పుడు నుతింతును.

ఈ వద్యం పొతనగారి ఎవ్వరిచే జనించు జగమెవ్వనిలో పలనుండు తలమై అనే దాని నీడలో నడిచింది. దీనిలో గణతపతి గణేశుడు విభుధేశుడు అనగా దేవతలందరి కంటే దొప్పవాడుగా చెప్పబడినాడు.

చ॥ తొలుమలు వేల్పులం దెవడు తొల్టి పూజన మందగల్గి వే
ల్పులకును మానవాళికిల పొచ్చెమొకింతయు లేక కోరికల్
కలుగన విఘ్నతన్ కరుణగాంచుచు ప్రీతి నుమాంకమందు ని
చ్చలు సుఖముండు శ్రీముఖుని సన్నుతి సేయుదు కావ్యసిద్ధికై

“చిలుకూరు వేంకటేశ్వర మహాత్మ్యము” అలంపురి బ్రహ్మేశ్వరందం

పూర్వదేవతలలోను దేవతలలోను మొదటివారై మొదటి పూజలు గ్రహిస్తూ అటు దేవతలకు ఇటు మానవాళికి విభిదం తిరుండా కోరికలు తీరుస్తు వారిని దయతో మోస్తు గాఢదేవియొక్క తోడనై సుఖంగా ఉన్నటువంటి ఎనుగు మంగళప్రదమైనది కనుక శుభప్రదమైన ఎనుగుముఖం కలిగిన గణపతిని నేను కార్యసిద్ధికై నుతిస్తున్నాను.

మ॥ దురితక్మా దంముల్ బగుల్గు వనియున్ దోర్లవ్యమత్తారి రా
ట్కూరి వరంబుల నిల్పు సంకుశము విఘ్న ద్వాంతముల్ ద్రోల బా
స్మర బింబంబు దరిద్ర కాననము... నేచన్ ఏతి హోతుండన్
కరమోస్పారెడు విఘ్నరాజు నెప్పుడున్ కాంక్షించి వర్ణించెదన్

“శ్రీ మన్నెముకొండ హనుమద్దాసు చరిత్రము” పోకూరి కాశీపతి

ఆటంకాలనే కొండలు పగులగొట్టడానికి వజ్రాయుధం భుజబలం చేత మదించిన శత్రువులనే ఏనుగులను నిలుపటానికి అంకుశం, ఆటంకాలనే చీకట్లను తొలగించటానికి సూర్యబింబం దరిద్రమనే అడవిని కాల్చటానికి అగ్నిహోత్రం అయి ఒప్పుతూ ఉన్న వినాయకుని ఎల్లప్పుడు కోరికతో నుతింతును.

ఈ పద్యంలో పూర్వార్థంలోని రెండు చరణాలలో వినాయకుని ఆయుధాలు వజ్రం, అంకుశం అనేవి చెప్పబడినవి. ఉత్తరార్థంలో రెండు విశేషణాల చేత వినాయకుడు ఎర్రనివాడు కాబట్టి చీకటిని తొలగించే (బాల) భానుడుగా దరిద్రమనే అడవులను కాల్చే అగ్నిహోత్రుడుగా రూపింపబడినాడు.

ఉ॥ వేలుపు పిండుగా వనరి వీరభయంకర రూపధారివై

కూలిచినాడు వాగజముఖుండను దైత్యుని నాటినుండి గుం

జీలను దీయుచుందురుట జేజెలు నీకడ నిల్చి భక్తి భా

వాలు సుమింపగా! భువనవంద్యుడ వీవు వినాయక ప్రభూ!

“రసభారతి”

రసరాజు

ఓ వినాయక ప్రభూవా ! నీవు దేవతలను రక్షించే అందుకై భయంకరమైన రూపాన్ని ధరించి గజముఖుడనే రాక్షసుని సంహరించినావు. నాటినుండి దేవతలు నీ యెదుట భక్తితో గుంజీలు తీస్తున్నారు. అట్టి నీకు నమస్కారం.

ఈ పద్యంలో యింతవరకెవ్వరూ చెప్పని విషయం - వినాయకుని ముందు గుంజీలెందుకు తీయవలెనో చెప్పబడింది.

పూర్వం గజముఖుడనే దానవుడున్నాడు. వాడు దేవతలవేడిపించడానికి ఓ క్రొత్త పద్ధతి కనిపెట్టినాడు. ఇంద్రుడైనా అతనికంట పడినాడంటే తనముందు గుంజీలు తీయవలసిందే. లేకుంటే వదిలేవాడు కాదు. అప్పుడందరూ వెళ్లి బ్రహ్మదేవునితో ఆ విషయం మొరపెట్టుకోగా ఆయన వారితో మీరు వెళ్లి వినాయకుని ఆశ్రయించండి అని పంపినాడు. అప్పుడు వారు వచ్చి వినాయకునితో తమ గోడు వెళ్ళుకోగా వానిపైకి వినాయకుడు దండయాత్రకు బయలుదేరినాడు. అప్పుడు గజముఖుడు వినాయకునితో యుద్ధంలో ఓడిపోయి మూషకరూపం ధరించి ఓ కలుగులో దూరినాడు. అంత వినాయకుడేమి చేయలేక తనయొక్క బక దంతాన్ని పేతకి వానిపై ప్రయోగించగా అది వెళ్లి ఆ కలుగునంతా త్రవ్వి గజముఖుని వట్టుకొని వచ్చింది. అప్పుడు వాడు వినాయకునికి దాసోహమని అతనితో స్వామీ నేను మీరేది చెప్పినా వింటానుగాని ఆ దేవతలు మాత్రం మా జాతికి చేసిన అన్యాయానికి నాముందు గుంజీలు తీయవలసిందే అని కోరినాడు.

అప్పుడు వినాయకుడది విని బాగా ఆలోచించి అయితే నీవీరూపంలోనే నాకు వాహనంగా ఉండు. నేను నీపై యెక్కి వెళ్లి దేవతలతో మీరంతా నాకు నమస్కరించే అప్పుడు గుంజలు తీసి నమస్కరించవలెననే కట్టడి చేస్తాను. ఆ గుంజలు నీకు నమస్కారం నాకు. అని ఓ పరిష్కారమార్గం చెప్పినాడు. దానికి గజముఖుడంగీకరించి నాటి నుండి వినాయకునికీ మూషకరూపంలో వాహనంగా ఉండటానికంగీకరించినాడు.

పిమ్మట అతడిక ఆ మూషకాన్నెక్కి దేవలోకానికి వస్తుండగా -

వినాయకుడు గజముఖుని జయించి వస్తున్నాడనే వార్త ప్రాకిపోయి అందరతన్ని చూడటానికీ ఎదురుగా బయలుదేరినారు. అప్పుడందరికంటె మొదలు కుమారస్వామి అస్తగరికెదురుగా వెళ్లినాడు అప్పుడతడు తమ్ముని పిలుచుకుని తాను గజముఖునితో చేసికున్న ఒప్పందం రహస్యంగా చెప్పి వెళ్లి దేవతలందరు నన్ను దర్శించే అప్పుడు భక్తితో తమ శక్తికొలది గుంజలు తీసి నమస్కరించవలసిందిగా చెప్పి అని పంపినాడు.

అంత కుమారస్వామి దేవతల కెదురుగా వచ్చి మా చుట్టూ గజముఖుని జయించి అతనినే వాహనంగా చేసికుని వస్తున్నాడు కాని ఆయనలో యింకా ఆ కోపం ఆ ఉత్సాహం రెండు చల్లారలేదు. కనుక మీరందరూ ఒక్కొక్కరే ఆయన ఎదురుగా వెళ్లి భక్తితో గుంజలు తీసి నమస్కరించండి ఆయన సంతోషిస్తాడు. అని చెప్పినాడు. అప్పుడామాటను దేవతలంతా సంతోషంతో అంగీకరించినారు. కాని ఎటెతేనేం వారికి మాత్రం గుంజలు తప్పలేదు. కాకుంటే అప్పుడవి భయంతో తీసేవారు. ఇప్పుడు భక్తితో తీస్తున్నారు.

అతడీ దండయాత్రకు వెళ్లే సందర్భంలోనే చంద్రుడతని ఆకారంచూసి పొట్టివాడు & దానవునేం గలువగలడని నవ్వినాడని అప్పుడు వినాయకుడు గజముఖుని గెలిచివచ్చి చంద్రుని తాను గెలిచిన దినంనాడు అతనిని దర్శించినవారు నీలావనిందల పాలోతారని శాపం పెట్టినట్లుగా గూడ ఈ కథలోనే ఉంది.

చ॥ అనయ మశేషవిష్ణవ జనావళిచే విధి వత్సకార మ

ర్చనల కడిందినది మదినంతస మంది మనోరథంబు లా
జనులకు గూర్చి బ్రోచు కడుచల్లని నేల్పుగ జాన్యునిన్ మనం
బున దలతున్ జగత్పదమ పూజ్య గణేశును మాతమాభవున్

“శ్రీ శివపునగ గండీకా మహాశక్త్యము” ఇమ్మడిజెల్లి చంద్రయ్య

ఎల్లప్పుడు గూడ అనేకమైన ప్రజలచేత శాస్త్రప్రకారంగా పూజింపబడుతూ సంతోషం వారివారి కోరికలు తీర్చేవాడు, చల్లనివాడు, గజముఖంకలవాడు, లోకంలో అందరు దేవతలకంటె మొదట పూజింపబడేవాడు, పార్వతీదేవి కుమారుడైవవాడు అయిన గణపతిని నేను వా మనస్సులో నిత్యము స్మరిస్తున్నాను.

ఇందలి కవులు - కావ్యాలు

1. అనంతామాత్యుడు - బోజరాజీయం
2. అయ్యనకోట పార్థసారథి - సత్యవిజయం
3. అయ్యలుడు - రెట్ట మతశాస్త్రం
4. భాస్కరుడు - రెట్ట మతశాస్త్రం
5. అయ్యలరాజు నాయణామాత్యుడు - హంసవింశతి
6. అల్లసాని పెద్దన - స్వారోబిషమను సంభవం
7. అవధానం చంద్రవకాళిశర్మ - సేతుబంధనం
8. ఆత్కూరి మొల్ల - మొల్ల రామాయణం
9. ఆదిపూడి ప్రభాకరామాత్యుడు - ఆంధ్రపరాశర స్మృతి
10. ఇమ్మడి జెట్టి చంద్రయ్య - శ్రీ సిరీషనగ గండికామాహాత్యం
11. ఎడపాటి ఎఱ్ఱన - మల్లణచరిత్ర
12. ఎఱ్ఱన - హరి వంశం
13. ఏనుగు లక్ష్మణకవి - సుభాషిత త్రిశతి
14. కంకంటి పాపరాజు - ఉత్తర రామాయణం
15. కంచిరాజు సూరయ్య - కన్నప్ప చరిత్ర
16. కనుపర్తి అబ్బయామాత్యుడు - అనిరుద్ధ చరిత్ర
17. కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి - విక్రమాంక దేవచరిత్ర
18. కాళి విశ్వనాథరావు - విక్రమాంక దేవచరిత్ర
19. కలుగొట్ల విజయాత్రేయ - కర్ణుడు
20. కల్యాణలరి అహోబలరావు - కృష్ణకర్ణామృతం
21. కాకునూరి అప్పకవి - అప్పకవీయం
22. కాకుమాని గంగాధరుడు - బాలభారతం
23. కాణాదం పెద్దన - అధ్యాత్మరామాయణం, కుకుంద విలాసం
24. కావూరి వూర్ణచంద్రరావు - రాఘవ పావనీయం
25. క్రీష్ణ పాటి వెంకట సుబ్బకవి - దీబగుంట వీరభద్రచరిత్ర
26. కూచిమంచి తిమ్మకవి - రాజశేఖరవిలాసం
27. కూచిమంచి వెంకటరాయుడు - సుకవిజనమనోరంజనం
28. కృష్ణమాచార్యుడు - దనుర్విద్యావిలాసం
29. కొట్టరువు తిక్కన - విజయసేనం
30. కొరివి గోపరాజు - సింహాసనద్వాత్రింశిక

31. కోటవీరాంజనేయ శర్మ - మాధురీ సుధాకరు
32. కోటి రఘునాథరాయడు - పార్వతీపరిణయం
33. కోటి వెంకనార్యుడు - ఆంధ్రభాషార్ణవం
34. గణపవరపు వెంకటకవి - ప్రబంధరాజ వేంకటేశ్వర విలాసం
35. గుమ్మరాజు రాయకవి - శ్రీ చౌడేశ్వరీ మహాత్మ్యం
36. గోపీనాథం వెంకటకవి - రాధికా పరిణయం
37. చింతలపాటి నరసింహ దీక్షిత శర్మ - శాతావాహన చరిత్ర
38. చెన్నమరాజు చెన్నమరాజు - చారుచంద్రోదయం
39. చెఱడుకుపల్లి జమదగ్నిశర్మ - శ్రీ రామరాజ్యం
40. చెళ్ళపిళ్ల బంగారేశ్వరశర్మ - శ్రీనివాస కల్యాణం
41. చెళ్ళపిళ్ల నరసకవి - యామినీ పూర్ణ తిలకావిలాసం
42. చౌడవరపు సత్యవతీదేవి - తొలకరి జల్లు
43. జంధ్యాల సుబ్రహ్మణ్య శర్మ - సాలంకార కృష్ణదేవరాయలు
44. జక్కన - విక్రమార్క చరిత్ర
45. జనమంచి శేషాద్రి శర్మ - బ్రహ్మాండ పురాణం
46. జోస్యం పద్మనాభయ్య - ఆంధ్ర ఫలగ్రంథం
47. తామరపల్లి తిమ్మయ్య - శేష ధర్మం
48. తురగారామకవి
49. అయ్యంకి బాలసరస్వతి - నాగరఖండం
50. తూము రామచంద్రారెడ్డి - అలవేలుమంగా పరిణయం
51. తెనాలి అన్నయ - సుదక్షిణా పరిణయం
52. తెనాలి రామకృష్ణకవి - ఘటికాచల మహాత్మ్యం
53. దంతులూరి బాపయ - మూర్తి శ్రయోసాఖ్యానం
54. దుగ్గుపల్లి దుగ్గన - నాసికేతూసాఖ్యానం
55. దామరాజు వెంకట శేషయ్య - రాఘవాన్వయం
56. దామోద్ర అంకయాసాబుతు - ఉషా పరిణయం
57. దూబగుంట నారాయణకవి - పంచతంత్రం
58. దోమ వెంకటస్వామి గుప్త - బాలబ్రహ్మేశ్వర పురాణం
59. ధూర్జటి - కాళహస్తి మహాత్మ్యం
60. నందూరి జానయ్య - గణేశ్వర చరిత్ర
61. నంది మల్లయ్య - పరాశరా పురాణం

కావ్యగణపతి అష్టోత్తరం

62. ఘంట సింగయ్య - వరాహ పురాణం
63. నడితోకమార్గ సహాయచారి - సాయిలీలాగుచ్ఛం
64. నన్నెచోడుడు - కుమారసంభవం
65. పట్టమెట్ట సోమనాథకవి - సూతసంహిత
66. పల్లెపూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు - హర్షప్రబంధం
67. పాలవేకరి కదిరీపతి - శుకసప్తతి
68. పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి - రావణదమ్మీయం
69. పిల్లలమరి పినవీరన - శృంగార శాకుంతలం
70. పుష్పగిరి తిమ్మన - సమీరకుమార విజయం
71. పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి - కంబరామాయణం
72. పెదపాటి సోమయ - అరుణాచల పురాణం
73. పోకూరి కాశీపతి - సారంగధరీయం
74. ప్రౌఢకవి మల్లన - రుక్మాంగదర చరిత్ర
75. బమ్మెర పోతన - శ్రీమదాంధ్ర భాగవతం, వీరభద్ర విజయం
76. బొడ్డుచర్ల చెన్నకృష్ణకవి - సతీబాలబ్రహ్మేశ్వర విలాసం
77. భట్టుమూర్తి - నరసభూపాలీయం, వసుచరిత్ర
78. భావన పెమ్మన - అనిరుద్ధ చరిత్ర
79. భూతపురి సుబ్రహ్మణ్యశర్మ - శ్రీమదాంధ్రాభ్యుదయం
80. మడికి సింగన - పద్మపురాణం
81. మద్దిపట్ల అప్పన్నశాస్త్రి - యోగసక్తా పరిణయం
82. కొట్ర వెంకటరామకవి - యోగసక్తా పరిణయం
83. మద్దులపల్లి వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి - సత్యనారాయణ మహాత్మ్యము
84. మన్నవహరి సర్వోత్తమరావు - ఆదర్శమైత్రి
85. మాదయగారి మల్లన - రాజశేఖర చరిత్ర
86. మారనకవి - మార్కండేయ పురాణం
87. ముక్కు తిమ్మన - పారిజాతాపహరణం
88. ముదిగొండ వీరభద్రమూర్తి - వందేమాతరం
89. మూలటికకేతన - దశకుమారచరిత్ర
90. రఘునాథరాయలు - వాల్మీకి చరిత్ర
91. రసరాజు - రసభారతి
92. లోకాలక్ష్మీ నరసింహశాస్త్రి - సంగమేశ్వర మహాత్మ్యం

93. వెంకటశేషయకవి - సంగమేశ్వర మహాత్మ్యం
94. వడ్లూరి అచ్యుతరాయకవి - శివకామేశ్వరీ కల్యాణం
95. వట్టిపల్లి మల్లినాథశర్మ - మధురసప్తతి
96. వనపర్తి చెన్నకృష్ణయ్య - యాదవ భారతీయం
97. విస్సాప్రగడ కామరాజు - జేరీజు పద్యములు
98. వీపూరి వెంకటాచార్యులు - విశ్వకర్మ పురాణం
99. వెన్నెలకంటి సూరన - విష్ణుపురాణం
100. వెలగపూడి కృష్ణయ్య - భానుమద్విజయం
101. వేదుల మీనాక్షిదేవి - ఫల్గుణీ మహాత్మ్యం
102. వేదుల వెంకటశాస్త్రి - జానకీరామం
103. వేముల రామాభట్టు - గౌరీవిలాసం
104. శ్రీనాథ మహాకవి - శృంగారనైషధం, కాళిఖండం, శివరాత్రి మహాత్మ్యం
105. సంకుసాల నృసింహకవి - కవికర్ణ రసాయనం
106. సవరం చిననారాయణకవి - కువలయాశ్వచరిత్రం
107. సురభిమాధవరాయలు - చంద్రికాపరిణయం
108. సూరనకవి - ధనాభిరామం

నేనీ సంకలనంలో ఏయే కావ్యాలనుండి పద్యాలు గ్రహించినానో వారందరికి సవినయం అంజలి ఘటిస్తున్నాను.

శ్లో॥ జయంతితేను కృతినోరస సిద్ధాఃకవీశ్వరాః
నానైతేషాంయశఃకాయే జరామరణజంభయం-